

323
Б49

33 (525-1) / 071
□
ш
2/32

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

А.Ш.БЕКМУРОДОВ, У.В.ҒАФУРОВ

ЎЗБЕКИСТОНДА ИҚТИСОДИЁТНИ
ЛИБЕРАЛЛАШТИРИШ ВА МОДЕРНИЗАЦИЯЛАШ:
НАТИЖАЛАР ВА УСТУВОР ЙЎНАЛИШЛАР

2032188

ЎҚУВ ҚЎЛЛАНМА

Олий ва ўрта махсус, касб-хунар таълими ўқув-методик бирлашмалари
фаолиятини Мувофиқлаштирувчи Кенгаш томонидан олий ўқув юртлари учун
ўқув қўлланма сифатида тавсия этилган

+ 4
TATU KUTUBXONASI
365464 SONLI

Б.Ю.Ходиевнинг умумий тахрири остида

А.Ш.Бекмуродов, У.В.Ғафуров. Ўзбекистонда иқтисодийни либераллаштириш ва модернизациялаш: натижалар ва устувор йўналишлар. Ўқув қўлланма. Т.: ТДИУ – 102 б.

Қўлланма Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги тавсиясига кўра таълим тизимига жорий қилинаётган 12 соатлик факультатив ўқув курси учун мўлжалланган. Унда Президентимиз Ислон Каримовнинг 2006 йилда мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш якунлари ва 2007 йилда иқтисодий ислохотларни чуқурлаштиришнинг энг муҳим устувор йўналишларига бағишланган Вазирлар Маҳкамаси мажлисидаги маърузасининг асосий мазмуни баён этилади.

Президентимиз томонидан кўрсатиб ўтилган, мамлакатимиз иқтисодийни либераллаштириш ва модернизациялаш борасида қўлга киритилаётган ютуқлар, устувор йўналишлар, мавжуд муаммолар ва уларни ҳал этиш йўлларини талабаларга янада кенгрок ўргатиш мақсадида маърузада кўрилган масалалар атрофлича ёритиб берилади.

Ўқув қўлланма олий ўқув юртлари талабалари, республикамізда иқтисодийни либераллаштириш ва модернизациялаш масалаларига оид илмий тадқиқотлар олиб бораётган ходимлар ва барча қизиқувчилар учун тавсия этилади.

Тақризчилар: и.ф.д., профессор Н.М.Маҳмудов
и.ф.д., профессор Ш.Ш.Шодмонов
и.ф.д., профессор Б.Б.Беркинов

МУНДАРИЖА

Сўз боши.....	4
Ўқув курсининг мақсади ва вазифалари	6
1-боб. 2006 йилда мамлакатимиз ижтимоий-иқтисодий ривожланишида қўлга киритилган ютуқлар – жамиятни тубдан ислох қилиш ва янгилаш бўйича амалга оширилган ишларнинг мантикий натижаси, иқтисодиётни изчил ва барқарор ривожлантиришнинг амалий ифодаси эканлиги.....	7
2-боб. Аҳолини ижтимоий ҳимоялаш ва кадрлар тайёрлаш масалаларига алоҳида эътибор – юксак ижобий натижаларни таъминлашнинг муҳим манбаи.....	26
3-боб. Иқтисодиётни барқарор ва мутаносиб суръатларда ўсиши ва модернизациялашни таъминлаш, хусусий бизнес учун қулай шароитларни яратиш, хорижий инвестицияларни жалб этишни қучайтириш – ислохотларни чуқурлаштиришнинг устувор вазифалари сифатида.....	36
4-боб. Аҳоли турмуш даражасини ошириш, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожлантириш, банк-молия тизимида олиб борилаётган ислохотларни янада чуқурлаштириш – барқарор тараққиёт йўлидан изчил ҳаракатнинг муҳим йўллари.....	57
Фойдаланилган адабиётлар.....	75
Иловалар.....	77

СЎЗ БОШИ

Мамлакатимизда иктисодиётни либераллаштириш ва модернизациялаш, бозор ислохотларининг янада чуқурлаштирилиши натижасида йилдан йилга салмоқли натижалар қўлга киритилиб, барқарор иқтисодий ўсиш йўналиши мустаҳкамланиб бормоқда. Бунда ҳукуматимиз томонидан ишлаб чиқилган иқтисодий сиёсатнинг тўла ва изчил амалга оширилиши, иқтисодиётнинг муҳим устувор тармоқларининг белгилаб берилиши ҳамда уларни ривожлантириш бўйича барча имкониятларнинг сафарбар этилиши муҳим аҳамият касб этмоқда.

2007 йил 12 февраль куни Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2006 йилда мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш якунлари ва 2007 йилда иқтисодий ислохотларни чуқурлаштиришнинг энг муҳим устувор йўналишларига бағишланган мажлиси бўлиб ўтди. Мажлисида Президентимиз И.Каримов маъруза қилиб, ўтган йилда эришилган ижобий натижалар, мавжуд муаммо ва камчиликларга танқидий баҳо бериб, 2007 йилда республикани иқтисодий ривожлантириш бўйича режа ва мақсадлар, ислохотларни янада чуқурлаштиришга қаратилган куйидаги устувор вазифаларни белгилаб берди:¹

биринчидан, иқтисодиётнинг барқарор ва мутаносиб суръатларда ўсиши ҳамда таркибий ўзгаришлар ва модернизациялашни таъминлаш, унинг энг муҳим тармоқларини техник ва технологик жиҳатдан янгилаш, солиқ сиёсатини янада эркинлаштириш;

иккинчидан, бизнес, жумладан, хусусий бизнес учун зарур бўлган барча қулай шароитларни яратиш, давлатнинг иқтисодиётдаги иштирокини изчил камайтириб бориш;

учинчидан, хорижий инвестицияларни, биринчи галда, тўғридан-тўғри инвестицияларни жалб этиш борасидаги ишларни ҳар томонлама кучайтириш;

тўртинчидан, иш ҳақи миқдорини ва аҳоли турмуш даражасини изчил ошириб боришни таъминлаш;

бешинчидан, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг жадал ривожланишини ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш, шу асосда аҳолининг бандлиги ва фаровонлигини ошириш муаммоларини ҳал этиш;

олтинчидан, банк-молия тизимида олиб борилаётган ислохотларни янада чуқурлаштириш ва қўламини кенгайтириш;

еттинчидан, коммунал хўжалик соҳасидаги ислохотларни янада чуқурлаштириш.

Президентимиз томонидан белгилаб берилган ушбу устувор вазифалар иқтисодиётимизни ривожлантиришдаги янги марралар томон ҳаракатлантирувчи, йўналтирувчи куч, мамлакатимизнинг 2007 ва кейинги

¹ Янгилиниш ва барқарор тараккиёт йўлидан янада изчил ҳаракат қилиш, халқимиз учун фаровон турмуш шароити яратиш – асосий вазифамиздир. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислам Каримовнинг 2006 йилда мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш якунлари ва 2007 йилда иқтисодий ислохотларни чуқурлаштиришнинг энг муҳим устувор йўналишларига бағишланган Вазирлар Маҳкамаси мажлисидаги маърузаси // Халқ сўзи, 2007 йил 13 февраль.

йиллардаги ижтимоий-иқтисодий тараққиётини таъминлашнинг дастуриламали бўлиб ҳисобланади.

Мамлакатимизда олиб борилаётган иқтисодий ислохотларни олий ва ўрта махсус таълим тизими ходимлари, профессор-ўқитувчилари, аспирант, тадқиқотчи, талаба ва ўқувчилари томонидан теран англаш, кечаётган иқтисодий ўзгариш ва жараёнлар тўғрисида кенг тасаввурга эга бўлиш, уларга фидокорона меҳнатлари ҳамда бунёдкорлик ишлари билан ўз ҳиссаларини қўшишлари давр талаби ҳисобланади.

Шунга кўра, Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги томонидан Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2007 йил 12 февраль куни Вазирлар Маҳкамасида 2006 йил якунларига бағишланган йиғилишидаги маърузасидан келиб чиқадиган вазифаларни олий таълим тизимида амалга оширишнинг комплекс дастури ишлаб чиқилди ва тасдиқланди (1-илова). Унда маърузадан келиб чиқадиган муҳим вазифаларни амалга ошириш борасидаги аниқ чора-тадбирлар қаторида Президентимизнинг **“Янгилаш ва барқарор тараққиёт йўлидан янада изчил ҳаракат қилиш, халқимиз учун фаровон турмуш шароити яратиш – асосий вазифамиздир”** номли маърузасини талаба ва ўқувчилар томонидан чуқур ва ҳар томонлама ўрганиш, уларда қўйилган долзарб муаммоларнинг туб моҳиятини англаш ҳамда ислохотларни чуқурлаштиришнинг энг муҳим йўналишларини билишга алоҳида эътибор қаратилди. Комплекс дастурга биноан барча олий таълим муассасалари, академик лицей ва касб-хунар коллежларни талаба ва ўқувчиларига Президентимиз маърузаси мазмунини, унда баён этилган муаммо ва масалалар, уларни ҳал этиш борасида белгилаб берилган чора-тадбирлар тавсиҳи ва йўналишларини ўргатиш мақсадида 12 соатлик (8 соат маъруза, 4 соат амалий машгулот) махсус ўқув курси жорий этилди. Олий таълим тизимида махсус курсни ўқитишда профессор-ўқитувчилар ҳамда талабаларга амалий ва услубий жиҳатдан қўмаклашиш мақсадида ушбу ўқув қўлланма тайёрланди. Ўқув қўлланма Президентимиз маърузасининг мазмуни ва таркибий тузилишидан келиб чиққан ҳолда 4 та бобдан иборат ҳолда ёзилган. Бунда маърузада қўйилган масалалар ва муаммоларнинг мантиқий изчиллиги тўлиқ ҳисобга олинган. Мавзуларнинг ўзлаштирилиши қулайлигини ҳамда самарадорлигини ошириш мақсадида ҳар бир бобда режа, мавзуга оид таянч тушунча ва иборалар, мавзуга оид кўриб чиқиладиган муаммолар, мавзу бўйича дарснинг мақсади, талабаларнинг идентив ўқув мақсадлари, мавзу баёни ва мавзунини мустақамлаш учун саволлар келтирилган.

Ўқув курсининг мақсади ва вазифалари.

1. **Ўқув курсининг мақсади:** Президентимиз Ислом Каримовнинг 2006 йилда мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш якунлари ва 2007 йилда иқтисодий ислохотларни чуқурлаштиришнинг энг муҳим устувор йўналишларига бағишланган Вазирлар Маҳкамаси мажлисидаги маърузасининг асосий мазмуни ва унда кўрилган масалалар бўйича кенг тасаввур ва билим ҳосил қилиш.

2. Ўқув курсининг вазифалари:

- талабаларда мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш борасида эришилган ютуқлар, уларни таъминлаш манбалари, ўзига хос жиҳатлари, муҳим макроиқтисодий кўрсаткичлар ва жараёнлар динамикасидаги асосий тенденциялар тўғрисида кенг ва чуқур билим ҳосил қилиш;

- мамлакатимиз тараққиётида эришилган ютуқлар мазмун-моҳиятини тушунтириш орқали талабаларда миллий ғурур ва ватанпарварлик туйғусини янада мустаҳкамлаш ;

- мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришдаги мавжуд муаммолар тўғрисида тасаввур ҳосил қилиш ва уларни ҳал этиш йўллари борасида талабаларни мустақил фикрлашга ўргатиш;

- ижтимоий-иқтисодий тараққиётни таъминлашнинг кўп омилли ҳамда мураккаб жараён эканлигини, унинг зиддиятли жиҳатларини англаш, рўй бераётган ижтимоий-иқтисодий ҳодисаларни теран таҳлил қилиш ва баҳолаш кўникмаларини шакллантириш;

- мамлакатимизда рўй бераётган ўзгаришлар, янгиланишлар ва чуқур ижтимоий-иқтисодий жараёнларга нисбатан талабаларда ўзларининг ҳар томонлама асосланган, объектив, реал нуқтаи-назарлари ҳамда қарашларининг тўғри асосда ишлаб чиқишига йўналтириш.

1-БОБ 2006 йилда мамлакатимиз ижтимоий-иқтисодий ривожланишида қўлга киритилган ютуқлар - жамиятни туздан ислоҳ қилиш ва янгилаш бўйича амалга оширилган ишларнинг мантиқий натижаси, иқтисодиётни изчил ва барқарор ривожлантиришнинг амалий ифодаси эканлиги

Режа:

1. 2006 йилда мамлакатни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш якунлари борасидаги ўта муҳим ва ўзига хос жиҳатлар ҳамда хулосалар.
2. Мамлакатдаги инвестиция муҳитини яхшилаш ва хорижий сармояларни жалб этиш борасида эришилган муваффақиятлар.
3. Қишлоқ хўжалиги соҳасида рўй берган чуқур ўзгаришлар.
4. Мамлакат экспорт салоҳиятининг жадал ривожланиши ва миллий иқтисодиёт рақобатбардошлигининг кучайиши.

Мавзуга оид таянч тушунча ва иборалар: ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш якунлари, бозор ислохотларини чуқурлаштириш, иқтисодиётни эркинлаштириш, макроиқтисодий кўрсаткичлар, ЯИМнинг ўсиш суръатлари, олтин-валюта захираси, инвестиция муҳити, хорижий сармоялар, экспорт салоҳияти, миллий иқтисодиёт рақобатбардошлиги.

Мавзуга оид кўриб чиқиладиган муаммолар:

1. 2006 йилда мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш борасида қўлга киритилган ижобий натижалар, ҳал қилинмаган мавжуд муаммолар.
2. Асосий макроиқтисодий кўрсаткичларнинг ўзгаришига таъсир кўрсатувчи омиллар ва улардан самарали фойдаланиш натижалари.
3. Президентимиз томонидан кўрсатиб ўтилган ижтимоий-иқтисодий ривожланиш якунларининг ўта муҳим ва ўзига хос жиҳатлари.

Мавзу бўйича дарснинг мақсади: талабаларда 2006 йилда мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш борасида эришилган ютуқлар, уларни таъминлаш манбалари, ўзига хос жиҳатлари, муҳим макроиқтисодий кўрсаткичлар ва жараёнлар динамикасидаги асосий тенденциялар тўғрисида кенг ва чуқур билим ҳосил қилиш.

Талабаларнинг идентив ўқув мақсадлари:

1. 2006 йилда мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш якунлари, асосий макроиқтисодий кўрсаткичларни билиш ҳамда уларни таъминлаш манбалари тўғрисида аниқ тасаввурга эга бўлиш.

2. Президентимиз томонидан баён этилган республикамизнинг ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш якунларини ўта муҳим ва ўзига хос жиҳатлари ҳамда хулосалари тўғрисида кенг тасаввурга эга бўлиш ҳамда мустақил изоҳлай олиш.

3. Эришилган ютуқлар жамиятни тубдан ислоҳ қилиш ва янгилаш бўйича амалга оширилган ишларнинг мантиқий натижаси, иқтисодиётни изчил ва барқарор ривожлантиришнинг амалий ифодаси эканлигини англаш.

Мавзунинг баёни

Президентимиз И.А.Каримов ўз маърузасининг бошида йигилишдан кўзланган асосий мақсад – юртимизда амалга оширилаётган ислохотлар натижалари ва 2006 йилда мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш якунларини танқидий баҳолаб, 2007 йилдаги муҳим ҳаётий аҳамиятга эга бўлган устувор вазифа ва йўналишларни белгилаб олишдан иборатлигини кўрсатиб ўтди. Шунингдек, ўтган йилда мамлакатни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш якунлари борасидаги ўта муҳим ва ўзига хос жиҳатлар ҳамда хулосаларга тўхтаб ўтиш лозимлигини таъкидлади.

Ўтган йил давомида мамлакатимиз ижтимоий-иқтисодий ҳаётида аҳамиятли ютуқлар, белгиланган устувор йўналишлардан келиб чиқувчи вазифаларни амалга оширишда салмоқли натижа ва сезиларли ўзгаришлар қўлга киритилди (1-чизма). Президентимиз, биринчи навбатда, мамлакат ялли ички маҳсулотининг юксак ўсиш суръатлари ва макроиқтисодий ривожланиш натижалари, олтин-валюта захирасининг ошиши ва тўлов балансининг барқарорлигини таъминлайдиган экспорт ҳажмининг исли кўрилмаган даражада кўпайиши каби ижобий ҳолатларнинг Халқаро валюта жамғармаси томонидан юксак даражада баҳоланишини қувонч билан қайд этиб ўтди.²

Мамлакатимизда оқилона ва самарали иқтисодий сиёсатнинг ишлаб чиқиши ва ҳаётга изчил равишда татбиқ этилиши, барқарор ривожланишни асосий манба, омилларининг тўғри танланиши ва уларга устувор аҳамият қаратилиши кейинги йилларда иқтисодий ўсишнинг юқори суръатларини таъминланишига имконият яратмоқда. Жумладан, бундай энг муҳим омиллар сифатида қуйидагиларни кўрсатиб ўтиш мақсадга мувофиқдир:

Шуни алоҳида таъкидлаш керакки, ўтган йилда эришилган ана шундай ўсиш суръатлари ва юксак макроиқтисодий кўрсаткичлар жамиятимизнинг барча соҳаларини тубдан ислоҳ қилиш ва янгилаш бўйича амалга оширилган кўп йиллик машаққатли ва мураккаб ишларнинг мантиқий натижаси, иқтисодиётни изчил ва барқарор ривожлантиришнинг амалий намоёни бўлди

И.Каримов (маърузадан)

² Янгилаш ва барқарор тараққиёт йўлидан янада изчил ҳаракат қилиш, халқимиз учун фаровон турмуш шароити яратиш – асосий вазифамиздир. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислам Каримовнинг 2006 йилда мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш якунлари ва 2007 йилда иқтисодий ислохотларни чуқурлаштиришнинг энг муҳим устувор йўналишларига бағишланган Вазирлар Маҳкамаси мажлисидаги маърузаси // Халқ сўзи, 2007 йил 13 февраль.

2006 йилда иқтисодий ислохотларни чуқурлаштиришнинг энг мухим устувор йўналишлари ҳамда амалга оширилган ишлар натижалари³

Устувор йўналишлар	Асосий вазифалар	Амалга оширилган ишлар
1-устувор йўналиш: Бюджет ва солиқ ислохотларини янада чуқурлаштириш	- барқарор ва мутаносиб ўсиш суръатларини таъминлаш; - солиқ тизимини соддалаштириш ҳамда солиқ юқини янада камайтириш	- барқарор ва мутаносиб ўсиш суръатларини таъминланди; - солиқ юқи камайиши натижасида ишлаб чиқариш ҳажми сезиларли ўсди
2-устувор йўналиш: Таркибий ислохотларни ҳамда иқтисодий модернизация қилишни чуқурлаштириш	- таркибий ислохотларни янада чуқурлаштириш; - хорижий инвестициялар учун зарур шароитларни яратиш; - устувор тармоқларда ишлаб чиқариш барқарорлигини таъминлаш	- иқтисодиёт таркибида мухим ўзгаришларга эришилди; - хорижий инвестициялар салмоғи ошди; - устувор тармоқларда ишлаб чиқариш барқарорлиги таъминланди
3-устувор йўналиш: Хусусий мулк секторини кенгайтириш, бизнес учун қулай муҳитни	-хусусий бизнес учун қулай муҳит яратиш; - фермерчиликни асосий ва ҳаракатлантирувчи кучга айлантириш	- хусусий мулк ва бизнес қафолатлари мустаҳкамланди; - фермер хўжаликлари қишлоқ хўжалиғи ишлаб чиқаришининг асосий шаклига айланди
4-устувор йўналиш: Аҳолининг иш билан бандлигини таъминлаш	- аҳолининг даромадлари ва турмуш даражасини ошириш мақсадида бандлик муаммоларини ҳал этиш	- бандлик даражаси оширилди, касаначилик ва ёрдамчи хўжаликларни ривожлантириш орқали қўшимча иш ўринлари ташкил этилди
5-устувор йўналиш: Экспортни рағбатлантириш ва валюта ресурсларини тежаш	- экспорт йўлидаги мавжуд тўсиқларни бартараф этиш; - валюта бозори инфратузилмаларини ривожлантириш	- экспорт ҳажми ва таркибида ижобий ўзгаришларга эришилди; - олтин-валюта захираси ошди, тўлов баланси барқарорлашди
6-устувор йўналиш: Уй-жой - коммунал хўжалигида ислохотларни чуқурлаштириш	- соҳадаги бошқарувни такомиллаштириш; - уй-жой мулкдорлари ширкатлари фаолиятини такомиллаштириш	- уй-жой - коммунал хўжалигида самарали бошқарув тизими шакллантирилди; - уй-жой мулкдорлари ширкатлари ривожланди
7-устувор йўналиш: Энергия ресурсларининг тежалишини таъминлаш	- кўп миқдорда энергия сарф этадиган тармоқларда тежамкорликни таъминлаш; - энергия ресурсларидан тежамли фойдаланиш дастурини ишлаб чиқиш	- кўплаб тармоқларда энергия тежамкорлиги кўрсаткичлари яшиланди; - энергия ресурсларидан тежамли фойдаланиш дастурини ҳаётга татбиқ этиш орқали дастлабки ижобий натижалар кўлга киритилди

³ Ўзбекистон Республикаси Президентини И.Каримовнинг 2006 йилда мамлакатни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш якуналари ва 2007 йилда иқтисодий ислохотларни чуқурлаштиришнинг энг мухим устувор йўналишларига бағишланган маърузаси ҳамда Вазирлар Маҳкамаси мажлисининг қарори асосида тайёрланди.

- макроиқтисодий барқарорликни таъминланиши ва қулай макроиқтисодий шароитнинг яратилиши;
- иқтисодиётнинг муҳим тармоқларида таркибий ислохотларнинг янада чуқурлаштирилиши;
- иқтисодиётнинг янада эркинлаштирилиши ва модернизациялаштирилиши;
- иқтисодиётда хусусий секторнинг роли ва аҳамиятининг оширилиши;
- тадбиркорлик субъектларининг иқтисодий мустақиллиги ва ҳуқуқларини кенгайтириш орқали хусусий сектор ривожланишининг рағбатлантирилиши;
- моддий-техника ресурслари ҳамда тайёр маҳсулотларни сотиш ва сотиб олиш тизимининг эркинлаштирилиши;
- корхоналарнинг молиявий-ҳўжалик фаолиятига давлат назорат органлари аралашувининг кескин қисқартирилиши ва ҳ.к.

Мазкур манба ва омилларнинг таъсири натижасида мамлакатимизда асосий макроиқтисодий кўрсаткичларнинг бажарилишида аҳамиятли ютуқларга эришиб келинмоқда (1-жадвал, 1-диаграмма).

1-жадвал

Иқтисодиёт ривожланишининг асосий макроиқтисодий кўрсаткичлари, (фоизда)

Кўрсаткичлар	Йиллар						
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
ЯИМ (ишлаб чиқилган)	103,8	104,2	104,0	104,2	107,7	107,0	107,3
Саноат ишлаб чиқариши	105,9	107,6	108,3	106,2	109,4	107,3	110,8
Қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқариши	103,1	104,2	106,0	107,3	108,9	106,2	106,2
Асосий капиталга инвестициялар	100,9	104,0	103,8	104,5	105,2	107,0	111,4
Давлат бюджетининг бажарилиши даражаси (ЯИМга нисбатан %)	-1,0	-1,0	-0,8	-0,4	-0,4	0,1	0,5
Инфляция даражаси	28,2	26,6	21,6	26,7	22,1	13,5	6,8
Ишсизлик даражаси (давр якунига %)	0,4	0,4	0,4	0,3	0,4	0,3	0,2

Манба: Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси маълумотлари.

Жадвалдан кўринадики, 2006 йилда ялпи ички маҳсулот ҳажми 7,3 фоизга ўсди. Бунда ишлаб чиқариш ҳажмининг саноатда 10,8, қишлоқ хўжалигида 6,2 фоизга ошгани, инвестицияларнинг 11,4, қурилиш-пудрат ишларининг 12,8, хизмат кўрсатиш соҳасидаги кўрсаткичларнинг 19,5 фоизга ўсгани иқтисодий ривожланишнинг асосий омиллари бўлиб хизмат қилди. Давлат бюджети 93 миллиард сўм ёки ялпи ички маҳсулотга нисбатан 0,5 фоиз профицит билан бажарилди. Олиб борилаётган қатъий пул-кредит сиёсати ва пул айланмасининг изчил назоратда тутилиши монетар кўрсаткичларнинг барқарор даражасини таъминлаш, инфляция суръатини пасайтириш ва уни 6,8 фоизга олиб келиш имконини берди.

Ўзбекистон 1991 йилга нисбатан ЯИМнинг ўсиши борасида МДХ мамлакатлари орасида етакчи ўринлардан бирини эгаллаб келмоқда (2-илова). Мамлакатимизда 2005 йилда мазкур кўрсаткичнинг МДХ бўйича ўртача даражасидан 25,5% юқори натижага эришилган.

1-диаграмма

ЯИМнинг йиллар давомида ўсиш динамикаси, фоизда)

Манба: Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика кўмитаси маълумотлари

Таъкидлаш лозимки, мамлакатимизнинг ижтимоий-иқтисодий тараққиётида қўлга киритилаётган ютуқларига ўз-ўзича, осонлик билан эришилаётгани йўқ. Мазкур рақамлар остида юртимиз раҳбари томонидан хар томонлама ўйлаб, оқилона тарзда ишлаб чиқилган ва амалга оширилаётган ижтимоий-иқтисодий сиёсат, бунёдкор халқимизнинг фидокорона ва жасорат билан қилаётган меҳнатлари ётади. Бундай натижаларни қўлга киритиш шунчаки осон эмаслиги ялпи ички маҳсулот ҳажмининг 1991 йилдаги даражасига эришиш Ўзбекистонда 2001 йилдаёқ таъминлангани ҳолда, МДХ мамлакатларининг ярмидан кўпроқ қисмида ҳали-ҳануз таъминланмаганлиги орқали ҳам яққол намоён бўлади. Шунинг учун ҳам, муҳтарам Президентимизнинг ўз маърузасида «ўтган йилда эришилган ана шундай ўсиш суръатлари ва юксак макроиқтисодий кўрсаткичлар жамиятимизнинг барча соҳаларини тубдан ислоҳ қилиш ва янгилаш бўйича амалга оширилган кўп йиллик машаққатли ва мураккаб ишларнинг мантикий натижаси, иқтисодиётни изчил ва барқарор ривожлантиришнинг амалий намоёни бўлди»⁴, деб таъкидлаши бежиз эмас.

Бу сўзларнинг тасдиғи сифатида солиштирма нархларда олиб қараганда, 2000 йилга нисбатан 2006 йилда иқтисодиётнинг ўсиши 45 фоизни ташкил этганлиги, бунда саноат ишлаб чиқариши 1,6 марта, қишлоқ хўжалиги 1,5 баробар, ташқи савдо айланмаси 1,7 марта, экспорт ҳажми 1,9, олтин-валюта захираси 3,7 баробар, реал иш ҳақи эса 4 марта ошганини кўрсатиш мумкин. Шу билан бирга, инфляциянинг йиллик даражаси 4 мартадан зиёд пасайганлигини, ишлаб чиқариш самарадорлигининг ўсиши натижасида саноатда меҳнат унумдорлиги 1,7 марта ошганлигини ҳам қайд этиш лозим.

⁴ Янгиланиш ва барқарор тараққиёт йўлидан янада изчил ҳаракат қилиш, халқимиз учун фаровон турмуш шароити яратиш – асосий вазифамиздир. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислам Каримовнинг 2006 йилда мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш яқунлари ва 2007 йилда иқтисодий ислохотларни чуқурлаштиришнинг энг муҳим устувор йўналишларига бағишланган Вазирлар Маҳкамаси мажлисидаги маърузаси // Халқ сўзи, 2007 йил 13 февраль.

Шуниси диққатга сазоворки, ялпи ички маҳсулотнинг юқори суръатлар билан ўсиши анъанавий хомашё тармоқлари ҳисобидан эмас, жаҳон бозоридаги қулай конъюнктура ва айрим хом ашё турлари ҳамда материаллар нархининг юқорилиги ҳисобидан эмас, балки биринчи навбатда рақобат бардош тайёр маҳсулотлар ишлаб чиқариш ҳамда замонавий хизмат кўрсатиш соҳаларини жадал ривожлантиришни белгилаб берадиган жиддий таркибий ўзгаришлар ва ишлаб чиқариш самарадорлигини ошириш эвазига таъминланмоқда.

2006 йилда саноатнинг ялпи ички маҳсулотдаги улуши 2000 йилдаги 14,2 фоиз ўрнига 22,1 фоизни, хизматлар кўрсатиш соҳасининг улуши 30 фоиз ўрнига 39,5 фоизни ташкил этди. Қишлоқ хўжалигида эса аксинча – бу кўрсаткич пасайиб, 32 фоиздан 24 фоизга тушди (2-жадвал).

2-жадвал

Ялпи ички маҳсулотнинг ишлаб чиқариш таркиби (%)

Кўрсаткичлар	Йиллар						
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Саноат	14,2	14,1	14,5	15,8	17,5	20,7	22,1
Қишлоқ хўжалиги	30,1	30,0	30,1	28,6	26,4	25,0	24,0
Қурилиш	6,0	5,8	4,9	4,5	4,8	4,9	5,1
Хизматлар соҳаси	37,2	38,2	37,9	37,4	37,2	38,4	39,5
Соф солиқлар	12,5	11,9	12,6	13,7	14,1	11,0	11,1

Манба: Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси маълумотлари.

Ёқилғи-энергетика мажмуаси ва рангли металлургия тармоқлари юқори суръатларда ўсди. Ўтган йили фақат ёқилғи-энергетика мажмуасини ривожлантириш, реконструкция ва модернизация қилиш учун 250 миллион доллар ҳажмидаги хорижий сармоя жалб қилинди.

2006 йилда ўсиш суръати машинасозлик ва металлни қайта ишлаш саноатида 25,7 фоиз, кимё ва нефть-кимё саноатида 19,6 фоиз, озиқ-овқат соҳасида 28 фоиз, енгил саноатда 20 фоиз, ёғочни қайта ишлаш ва мебель саноатида 18 фоиз, қурилиш материаллари саноатида 12 фоизга ошди.

Ўзбекистонда ишлаб чиқаришни юқори ўсиш суръатларини таъминлаш, тadbиркорлик фаолиятини рағбатлантириш, аҳолининг реал даромадларини ва истеъмол талабларини оширишда мунтазам равишда солиқ юқини камайтириш чораларининг кенг қўлланилиши ўз натижаларини бермоқда. Айниқса, солиқлар ва тўловларни бир хиллаштиришга катта эътибор қаратилиши солиққа тортиш механизмларининг ошқоралигига, солиқларни ҳисоблаш ва тўлашга оид корхоналар фаолиятини соддалаштиришга, шунингдек солиқ мажбуриятларининг бажарилишини самарали назорат қилишга ёрдам беради.

Иктисодиётдаги таркибий ўзгаришлар, хўжалик юритувчи субъектларнинг ишлаб чиқариш фаолигини ошириш ва молиявий барқарорлигини таъминлашда пухта ўйланган, биринчи навбатда солиқ юқини камайтиришга қаратилган солиқ сийсатининг ўтказилиши муҳим аҳамият касб этди.

И.Каримов (маърузадан)

Айни пайтда бу ҳол республикамызда қўлланиладиган солиқ тизимини халқаро меъёрлар ва андозаларга мувофиқлаштириш зарурати билан изоҳланади.

Жаҳоннинг турли мамлакатларидаги иқтисодий тартибга солиш даражасидаги фарқлар, қўлланилаётган ижтимоий-иқтисодий сиёсатнинг йўналиши, муайян мамлакатларнинг геосиёсий жойлашуви ва бошқа омиллардан келиб чиққан ҳолда, улардаги ЯИМга нисбатан солиқ тўловлари даражаси ҳам бир-биридан фарқланади. Умуман солиқ юки даражаси бўйича дунё мамлакатларини 3 гуруҳга ажратиш мумкин:

1) солиққа тортишнинг юкори даражаси – солиқлар салмоғи ЯИМнинг 40 фоиздан ортик (масалан, Люксембург, Франция);

2) солиққа тортишнинг ўртача даражаси – солиқлар салмоғи ЯИМнинг 30 фоиздан 40 фоизгача (масалан, Дания, Швеция, Австрия, Германия, Буюк Британия);

3) солиққа тортишнинг ўртачадан пастроқ даражаси – солиқлар салмоғи ЯИМнинг 30 фоизгача (масалан, Хитой, Ҳиндистон, Миср, Малайзия, Жанубий Корея).

Ўзбекистонда солиқ юки даражаси йилдан-йилга мунтазам равишда пасайиб бормоқда. Агар 1999 йилда ушбу кўрсаткич ЯИМнинг 38,7 фоизини ташкил этган бўлса, 2005 йилга келиб 22,6 фоизга тушди, 2006 йилда эса ЯИМнинг 21,3 фоизини ташкил этди.⁵

Маърузада таъкидланганидек, иқтисодиётдаги таркибий ўзгаришлар, ҳўжалик юритувчи субъектларнинг ишлаб чиқариш фаоллигини ошириш ва молиявий барқарорликни таъминлашда пухта ўйланган, биринчи навбатда солиқ юкини камайтиришга қаратилган солиқ сиёсатининг ўтказилиши муҳим аҳамият касб этди. Маълумки, юридик шахслар даромадлари (фойдаси)дан олинадиган солиқ ставкасининг аҳамиятли даражада ошиб кетиши корхоналарнинг ўз ишлаб чиқариш ҳажмларини кенгайтириш ва техник жиҳатдан қайта жихозлашдан манфаатдорлигини пасайтириб юборади. Шунга кўра, мамлакатимизда юридик шахслардан олинадиган даромад (фойда) солигини камайтиришга алохида эътибор қаратилмоқда. Жумладан, 1990 йилда мамлакатимизда фойда солиғи 55 фоизни ташкил этгани ҳолда, 1995 йилга келиб 38 фоизга, 1999 йилда 33 фоизга, 2007 йилдан бошлаб эса дунёдаги энг кам даражага – 10 фоизга туширилди. Шунини қайд этиш лозимки, маҳаллий товарлар экспортини рағбатлантириш мақсадида мамлакатимизда халқ истеъмолчи молларини, болалар учун мўлжалланган товарларни ишлаб чиқариш, бундай товарлар ишлаб чиқарувчиларга нисбатан фойда солиғининг паст ставкаси (7 фоизгача) қўлланилади. Ўтган йили юридик шахслар даромадлари (фойда)дан олинадиган солиқ ставкалари 15 фоиздан 12 фоизгача, дивиденд ва фоизлардан олинадиган солиқ 15 фоиздан 10 фоизгача, ягона ижтимоий тўлов эса 31 фоиздан 25 фоизгача камайтирилди. Экология солиғи бутунлай бекор қилинди.

⁵ Тухлиев Б., Азизов О. Солиқ юкини камайтириш – иқтисодиётни локсалитириш омилли / Ўқув қўлланма. – Т.: ГДИУ, 2007, 3-б.

Республикаимизда солиқ тизимини такомиллаштириш жараёнида ҳўжалик юритувчи субъектларга нисбатан солиқ юкини изчил камайтиришга алоҳида эътибор қаратилмоқда. Бунда биринчи навбатда, уларнинг даромадларидан ундирилайдиган бевосита солиқларнинг салмогини камайтириш диққат марказда турибди. Бунинг натижасида корхона ихтиёрида қоладиган маблағлар улушининг кўпайиши эвазига унинг айланма маблағлари миқдорини кўпайтириб бориш ва оптимал даражасини сақлаш, ишлаб чиқаришни замонавийлаштириш, унинг самарадорлигини ошириш мақсадида кўпрок инвестиция киритиш, ходимлар меҳнатини янада рағбатлантириш имкони пайдо бўлади.

Солиқ имтиёзларидан фойдаланиш натижасида республикаимиз корхона, компания ва ҳўжаликлари 2006 йилда ўз молиявий ресурсларини кўшимча равишда 425 миллиард сўмга кўпайтирди. Бу эса инвестицияларнинг ўсиши, корхоналарнинг айланма маблағларини тўлдириш ва меҳнатга ҳақ тўлашни ошириш учун кўшимча манба бўлиб хизмат қилди.

Статистик тадқиқот шуни кўрсатадики, максимал даражада иқтисодий ўсишни таъминлаш учун солиқ юки куйидагича бўлиши керак:

- аҳоли жон бошига ЯИМ 3000 АҚШ долл.гача бўлган давлатларда (Ўзбекистон шу гуруҳга киради) – 15%;

- аҳоли жон бошига ЯИМ 3000 дан 9000 АҚШ долл.гача бўлган давлатларда – 17%;

- аҳоли жон бошига ЯИМ 9000 АҚШ долл.дан юқори бўлган давлатларда – 24%.⁶

Жисмоний шахслар даромадларини солиққа тортишнинг самарали тизимини яратишга оид вазифаларнинг аҳамияти мазкур тизимнинг ижтимоий масалаларга дахлдорлиги, аҳоли турмуш даражасига кўрсатадиган таъсири билан боғлиқдир. Шундан келиб чиққан ҳолда даромад солиғининг қўлланиладиган шкаласи мунтазам равишда такомиллаштирилмоқда. Хусусан, мамлакатимизда 1998-1999 йилларда ушбу солиқнинг максимал ставкаси 45 фоиз бўлган 5 даражали шкала қўлланилган бўлса, 2000 йилда – максимал ставкаси 40 фоиз бўлган 4 даражали шкала жорий этилди, 2001 йилда эса даромад солиғи ҳисоблашнинг уч шкалали тизимига ўтилган. Бунда 2003 йилда аҳоли даромадларини солиққа тортиш шкаласининг кенгайтирилиши ва шу аснода оралиқ ставканинг 2001 йилдаги 25 фоиздан 2003 йилда 23 фоизгача, максимал ставканинг 36 фоиздан 31 фоизгача қисқариши ЯИМга нисбатан ушбу солиқ бўйича тушумларнинг камайишини келтириб чиқармади. Ҳозирги пайтда солиқ ставкаларини камайтириш ва аҳоли даромадларини солиққа тортишнинг уч босқичли тизимидан икки босқичли тизимига аста-секин ўтиш концепциясини давом эттириш вазифаси турибди.⁷

Маърузада Президентимиз томонидан эътибор қаратилган ўта муҳим ва ўзига хос жиҳат – ўтган давр мобайнида республикаимизда инвестиция фаоллигининг сезиларли даражада ошганлигидир. **Айниқса,**

⁶ Тухлиев Б., Азизов О. Солиқ юкини камайтириш – иқтисодиётни юксалтириш омили / Ўқув қўлланма. – Т.: ТДИУ, 2007, 30-б.

⁷ Ўша манба, 6-б.

мамлакатимиздаги инвестиция муҳитини яхшилаш ва хорижий сармояларни жалб этиш жараёналарига бозор ислохотларини чуқурлаштириш, иқтисодий эркинлаштириш ва мулк ҳуқуқини ҳимоя қилишни мустаҳкамлаш чора-тадбирларининг таъсири аҳамиятли бўлди.

Жумладан, 2006 йилда молиялашнинг барча манбалари ҳисобидан ўзлаштирилган капитал маблағлар ҳажми 3838,3 млн. АҚШ долларига тенг даражани ташкил этиб, бу 2000 йилга нисбатан 5,2 баравар кўп демакдир. Бундай ўсишда нодавлат секторига йўналтирилган инвестициялар салмоғининг сезиларли даражада ортиши муҳим ўрин тутди. Умуман олганда, инвестициялар ҳажми кейинги ўн йил ичида деярли 20 баравар кўпайди.

Маълумотлар шуни кўрсатадики, қатор йиллар давомида мамлакатимизда асосий капиталга инвестициялар ҳажми мунтазам равишда ўсиб, уларнинг молиялаштириш манбалари бўйича таркиби ҳам такомиллашиб бормоқда (3-жадвал).

3-жадвал

Асосий капиталга инвестициялар ва уларнинг молиялаштириш манбалари бўйича таркиби (фоизда)

Кўрсаткичлар	Йиллар						
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Асосий капиталга инвестициялар, млн. сўм	744,5	1320,9	1442,4	1867,4	2473,2	3012,9	3838,3
Жами	100	100	100	100	100	100	100
Давлат бюджети	29,2	21,5	25,0	17,7	14,9	12,8	10,7
Корхоналар маблағлари	27,1	31,0	40,0	41,8	43,2	48,5	48,3
Аҳоли маблағлари	12,0	10,3	12,0	11,1	12,4	11,8	11,7
Хукумат томонидан кафолатланган хорижий инвестициялар	19,8	23,2	15,7	19,2	14,5	6,0	4,9
Тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар	3,4	4,8	4,7	7,1	10,0	13,2	14,1
Банкнинг марказлашган кредитлари	5,2	5,9	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Тижорат банклари кредитлари	1,7	2,2	1,5	1,9	2,3	2,9	3,4
Нобюджет фондлар маблағлари	1,2	0,5	0,3	0,4	2,4	4,7	6,9
Бошқа қарз маблағлари	0,4	0,6	0,7	0,8	0,3	0,2	0,0

Манба: Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси маълумотлари.

Жадвалдан кўринадики, инвестицияларнинг молиялаштириш манбалари орасида корхоналарнинг хусусий маблағлари ҳамда тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларнинг улуши сезиларли равишда ошиб бормоқда. Ўз навбатида, давлат бюджети ва банкнинг марказлашган кредитлари ҳисобидан инвестициялашнинг улуши аҳамиятли даражада қисқармоқда. 2006 йилда барча сармояларнинг 77,5 фоизини ташкил этадиган марказлашмаган сармояларнинг асосий ўсиши хорижий инвестицияларни тўғридан-тўғри жалб қилиш, корхоналарнинг ўз маблағи ва банк кредитлари ҳисобидан таъминланди.

Натижада, маърузада таъкидланганидек, йил давомида Қўнғирот сода заводи, Тўполанг ГЭСи ишга туширилди, «Ўзметкомбинат» акциядорлик

ишлаб чиқариш бирлашмасида мис ва унинг қуйилмаларидан тасма ленталарини ишлаб чиқариш йўлга қўйилди, «Кўкдумалок» қўшма корхонасида газни қайта ишлаш қувватининг биринчи навбати фойдаланишга топширилди, Фарғона нефтни қайта ишлаш заводида газни қисмларга ажратадиган қурилма, Газли-Саримой газ қувури қурилиши, тўқимачилик саноатида эса 11 та инвестиция лойиҳаси якунига етказилди, саноатнинг қатор етакчи тармоқларида йирик инвестиция лойиҳаларини амалга оширишга киришилди.

Тошгузар-Бойсун-Кумқўргон темир йўли қурилиши, Тошкент иссиқлик электр станциясини модернизация этиш, Навоий шаҳри аэропортини реконструкция қилиш, Резаксой ва Ҳангаронсой сув омбори ҳамда бошқа объектлар барпо этиш билан боғлиқ йирик лойиҳаларни амалга ошириш давом этмоқда. Арис-Ўзбекистон темир йўл тармоғи электрлаштирилди. Йўловчи ташиш поездларининг янги тезюрар йўналишлари ишга туширилди.

Йўл қурилиши дастурининг амалга оширилиши туфайли 2006 йилда халқаро транспорт тармоғи таркибига қирадиган 130 километр автомобиль йўли реконструкция қилинди, умумий фойдаланишда бўлган 2400 километр йўл таъмирланди, 34 та кўприк қурилди.

Иқтисодиётга йўналтирилган сармояларнинг қарийб 50 фоизи технологияларни янгилаш ва замонавий ускуналар харид қилишга сарфланди.

Кейинги йилларда асосий капиталга инвестициялар оқимининг қайта тақсимланиши билан боғлиқ бўлган саноат ва инфратузилма тармоқларининг ривожланиши иқтисодий ўсишга катта таъсир кўрсатмоқда. Бу ҳолат асосий капиталга инвестицияларни иқтисодиёт тармоқлари бўйича таркибининг ўзгаришига олиб келмоқда. Жумладан, 2006 йилдаги инвестициялар ҳажмининг 47,7 фоизи иқтисодиётнинг таянч тармоқлари (саноат, транспорт ва алоқа)га йўналтирилди, бу эса капитал қуйилмалар салмоқли ҳажмининг (68,3% гача) ишлаб чиқариш соҳасида тўпланишига олиб келди. Ишлаб чиқариш соҳасига йўналтирилган инвестициялар ҳажми 2619,8 млрд. сўмни ташкил этди (3-илова).

Мамлакатимиздаги инвестиция муҳитини яхшилаш ва хорижий сармояларни жалб этиш жараёнларига бозор ислохотларини чуқурлаштириш, иқтисодиётни эркинлаштириш ва мулк ҳуқуқини ҳимоя қилишни мустаҳкамлаш чоратадбирларининг таъсири аҳамиятли бўлди.

И.Каримов (маърузадан)

Шунингдек, мамлакатимизда хорижий инвестицияларни жалб этиш борасида амалга оширилаётган тадбирлар ўз натижасини кўрсатмоқда. 2006 йилда жами хорижий инвестициялар ҳажми 730,4 млрд. сўмни ёки умумий инвестицияларнинг 19,0%ини ташкил этди. Бу эса 2000 йилдагига нисбатан деярли 5 баравар кўп демакдир. Шунингдек, юқоридаги 4-жадвалда кўрганимиздек, йилдан-йилга хорижий инвестициялар таркибида тўғридан-тўғри хорижий сармоя ва кредитларнинг салмоғи ўсиб бормоқда. 2006 йилда уларнинг ҳажми 539,9 млрд. сўмни ёки жами хорижий инвестицияларнинг 73,9%ини ташкил этди.

2006 йилда умумий киймати 186 млн. доллар бўлган, тўғридан-тўғри жалб этилган хорижий сармоялар иштирокида 53 та лойиҳа бўйича маблагларни ўзлаштириш якунланиб, махсулот ишлаб чиқариш бошланди. Жумладан, «Ўзбекенгилсаноат» давлат акциядорлик компаниясида – 11 та лойиҳа, Алоқа ва ахборотлаштириш агентлигида – 4 та, «Ўзбек-чарм-пойабзали» акциядорлик компаниясида – 2 та ва республикамининг турли ҳудудларида 31 та лойиҳа амалга оширилди.

Мамлакатимизнинг турли минтақаларига жалб қилинган тўғридан-тўғри хорижий сармоялар тўғрисидаги маълумотни 3-иловадаги диаграммадан кўриш мумкин.

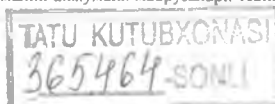
Бироқ, таъкидлаш лозимки, ҳали мамлакатимизда хорижий инвестицияларни жалб қилиш борасидаги имкониятлардан тўлиқ фойдаланилаётгани йўқ. Таҳлиллар кўрсатадики, мавжуд имкониятлардан самарали фойдаланишда қуйидаги бир қатор омиллар тўсқинлик қилмоқда:

- мамлакатдаги ишлаб чиқариш ва ижтимоий инфратузилма даражасининг юқори даражада эмаслиги;
- хорижий инвестицияни жалб этувчи корхоналарнинг ташқи бозорга ишончда етарли билим ва тажрибага эга эмаслиги, халқаро бозордаги маққага эга бўлмаганлиги;
- инвестиция жарасида иштирокчи томонларнинг ўзаро бир-бирлари тўғрисида етарли маълумотга эга эмасликлари ёки бу маълумотларнинг доимо ҳам тўлиқ ва ишончли бўлавермаслиги ва ҳ.к.

Бу каби муаммо ва тўсқинликларни бартараф этиш учун Президентиимиз маърузасидан келиб чиқадиغان мамлакатимизда қуйидаги чора-тадбирлар тизimini амалга ошириш мақсадга мувофиқдир:

- халқаро майдонда мамлакатимиздаги инвестиция муҳити, миллий иқтисодиётнинг етакчи тармоқ, компания ва ташкилотларининг инвестицион имкониятлари тўғрисидаги маълумотларни кенг тарғиб этиш, таҳлил қилиш, баҳолаш ва тасдиқлаш каби тадбирларни кучайтириш;
- мамлакатимиздаги бозор ахборот хизматини ривожлантириш, маркетинг хизмати фаолиятини ва ташқи иқтисодий қонунчиликни фаоллаштириш;
- йирик хорижий банкларнинг филиалларини, халқаро компания ва корпорациялар ваколатхоналарини очиш учун етарли шароитлар яратиш;
- инфратузилма соҳасидаги (йўллар, транспорт, алоқа) қўшма инвестицияларни амалга оширишни фаоллаштириш;
- хорижий мамлакатлар билан ҳамкорлик стратегиясини, айниқса денгиз йўлларига чиқиб олиш ва шу орқали экспорт-импорт юк ташувларини амалга оширишга йўналтирилган, ўзаро фойдали кооперация алоқаларини йўлга қўйиш ва бошқалар.⁸

⁸ Махмудов Н.М. Мамлакат экспорт салоҳиятини оширишда инвестициялардан самарали фойдаланиш. – «Иқтисодий ресурслардан самарали фойдаланиш мамлакат экспорт салоҳияти ва рақобатбардошлигини оширишнинг муҳим омилдир» мавзусидаги Республика илмий-амалий анжумани маърузалари тезислари. – Т.: ТДИУ, 2006, 26-б.

Президентимиз томонидан кўрсатиб ўтилган навбатдаги муҳим жиҳат – одамларда мулкка бўлган муносабатни ўзгартириш, деҳқонларимизда ерга эгаллик ҳиссини шакллантиришга қаратилган иқтисодий ислохотларнинг изчил амалга оширилиши натижасида қишлоқ хўжалиги соҳасида чуқур ўзгаришларнинг рўй бериши ҳисобланади. Шунингдек, қишлоқ меҳнатқашларининг дунёқараши ўзгараётганлигига, уларда ташаббускорлик, тadbиркорлик, ер ҳамда сув ресурсларига масъулият ва тежамкорлик билан муносабатда бўлиш каби фазилатлар янада яққол намоён бўлаётганлиги алоҳида эътибор билан қайд этилди⁹.

Мамлакатимиздаги иқтисодий ислохотларни амалга ошириш орқали ижтимоий-иқтисодий ривожланишни таъминлашда жамият аъзоларининг турли кўринишдаги иқтисодий манфаатларини рўёбга чиқаришнинг реал механизмларини шакллантиришга алоҳида эътибор қаратилди. Маълумки, мулкчилик муносабатлари иқтисодий манфаатларни рўёбга чиқаришнинг муҳим воситаси ҳисобланади. Бирок, режали иқтисодиёт шароитида асосан давлат мулки монополиясининг ҳукмронлиги ва бу муносабатларга ўта расмиятчилик билан ёндашув унинг самарадорлигини деярли йўққа чиқарган эди. Шунга кўра, мамлакатимизда амалга оширилган иқтисодий ислохотларнинг марказий йўналиши кўп укладли иқтисодиётни яратиш, ўрта мулкдорлар синфини шакллантириш муаммоларига қаратилди. Хусусий мулк шаклининг қонуний эътироф этилиши, тadbиркорлик фаолияти ҳуқуқий кафолатларининг таъминланиши жамият аъзоларининг узоқ йиллар давомида тақикланиб келган эркин ва мустақил хўжалик фаолияти юритишга интилиш кўринишидаги иқтисодий манфаатларининг амалга оширилиши учун кенг йўл очиб берди. Мамлакатда ҳақиқий мулкдорлар синфининг қарор топиши давлатнинг мазкур йўналишдаги изчил ва аҳамиятли сиёсати орқали жадал суръатларда амалга ошириб, тез орада ўзининг ижобий натижаларини кўрсатди. Ўзбекистонда иқтисодиётнинг нодавлат сектори аҳамиятли салмоққа эга бўлиб борди. 2006 йилда республика ЯИМ умумий ҳажмининг 79,4 фоизи иқтисодиётнинг нодавлат секторидида ишлаб чиқарилди.

Иқтисодиёт нодавлат секторининг шаклланишида мулкни давлат тасарруфидан чиқариш ва хусусийлаштириш жараёнларининг таъсири аҳамиятли бўлди. Бу борадаги ислохотларнинг мақсадга йўналтирилганлиги, ҳар томонлама асосланганлиги ва изчиллигини таъминлаш мақсадида ҳукумат даражасида давлат тасарруфидан чиқариш ва хусусийлаштириш дастури ишлаб чиқилиб, иқтисодиётнинг барча тармоқ ва соҳаларида босқичма-босқич амалга оширилди.

Мамлакатимиз аҳолиси ҳаётининг фаровонлиги, қишлоқ хўжалигининг истиқболдаги тараққиёти фермер хўжалиklarининг ҳар томонлама ривожланиши билан боғлиқ. Зеро, хўжалик юритишнинг бу шакли

⁹ Янгиланиш ва барқарор тараққиёт йўлидан янада изчил ҳаракат қилиш, халқимиз учун фаровон турмуш шароити яратиш – асосий вазифамиздир. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислам Каримовнинг 2006 йилда мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш яқунлари ва 2007 йилда иқтисодий ислохотларни чуқурлаштиришнинг энг муҳим устувор йўналишларига бағишланган Вазирлар Маҳкамаси мажлисидаги маърузаси // Халқ сўзи, 2007 йил 13 февраль.

ривожланган мамлакатларнинг узок даврли тажрибасида ўзининг самарадорлиги, рақобатбардошлиги, бозор конъюнктурасига тез мослаша олиши каби хусусиятларини намоён эта олди. Шунга кўра, Ўзбекистонда ҳам фермер хўжаликларининг ривожланишига катта эътибор қаратилиб, улар фаолиятининг зарур иктисодий шарт-шароитлари яратилди, меъёрий-ҳуқуқий асослари ишлаб чиқилди.

Ўзбекистонда бозор муносабатларига ўтиш шароитида фермер хўжаликларининг ташкил топиши аграр ислохотларнинг асосий мазмунини ташкил этди. Фермер хўжаликларининг ташкил этилиши босқичма-босқич ва изчиллик асосида олиб борилди. Умумий ҳолда мамлакатимизда фермер хўжаликларини ташкил этиш ва ривожланишини 3 босқичга бўлиш мумкин.

Халқимизнинг	белини
маҳкам боғлаб,	пешона тери
тўқиб қилган	машаққатли
меҳнати эвазига	эришилган бу
югуклар,	ўз навбатида,
янгилаиш	ва барқарор
гарақиёт йўлидан	янада катъий
ва изчил ҳаракат	қилишимиз
учун мустаҳкам замин	бўлиб
хизмат қилиши муқаррар.	
И.Каримов (маърузадан)	

Биринчи босқич — 1993-1998 йиллар. 1993 йилда «Дехқон (фермер) хўжаликлари тўғрисида»ги қонун қабул қилиниши билан мамлакатимизда 7,6 минг дехқон (фермер) хўжаликлари ташкил этилди (4-илова). Уларнинг ихтиёрида 70 минг гектар ер мавжуд эди, яъни битта фермер хўжалигига 9,4 га ер тўғри келар эди. 1994 йилга келиб дехқон (фермер) хўжаликлари сони қарийб икки марта кўпайди. 1995-1997 йиллар давомида дехқон (фермер) хўжаликлари сонининг ўсиши суръати бирмунча сусайди. Мана шу уч йил давомида кўшимча 7,2 минг дехқон (фермер) хўжаликлари ташкил топди. Шу билан бирга 1993-1997 йиллар ичида бир хўжаликка тўғри келадиган ўртача ер майдони 2 мартага ва ўртача ишчилар сони 1,7 мартага кўпайди.

Иккинчи босқич — 1998-2003 йиллар. 1998 йилда фермер хўжалиги алоҳида уклад сифатида тан олинди ва «Фермер хўжалиги тўғрисида»ги қонуннинг қабул қилиниши билан унинг ҳуқуқий асоси яратилди. Шу йили республикаимизда 23048 та фермер хўжаликлари фаолият кўрсатиб, уларнинг ихтиёрида 446,5 минг гектар ер бўлган. Ишчилар сони 163 минг кишидан иборат бўлган. 2001 йилда эса фермерлар сони 55445 нафарга етган, бириктирилган ер майдони ва ишчилар сони уларга мос равишда 1054,7 минг гектарни ва 386 минг кишини ташкил этган. Вазирлар Маҳкамасининг 2002 йил 5 январдаги 8-сонли «Қишлоқ хўжалиги корхоналарини фермер хўжаликларига айлантириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарори қабул қилингандан сўнг норентабел қишлоқ хўжалиги корхоналари ўрнида фермер хўжаликларини ташкил этиш жараёни бошланди. Натижада 2002 йилда 16961 та, 2003 йилда эса 15146 та фермер хўжаликлари ташкил этилди. 2003 йилда 87552 фермер хўжаликларига 2148,1 минг гектар ер ажратилган, ҳамда 765 минг нафар ишчилар ишлаб чиқаришда банд бўлган. Шу йил битта фермер хўжалигига ўртача 24,0 га ер майдони тўғри келиб, бу 1993 йилдагига нисбатан 2,5 баравар кўпдир. Умуман олганда 1998-2003 йиллар мобайнида 64504 та фермер хўжаликлари ташкил топган.

Учинчи босқич – 2003 йилдан ҳозирги давргача. Ушбу йиллар мобайнида республикамызда бозор шароитига тез мослаша оладиган самарали ва ҳақиқий мулкдорларга айланган фермер хўжаликларини ривожлантиришга катта эътибор қаратилди. Хукумат томонидан яратилган шарт-шароитлар натижасида фермер хўжаликларининг сони сезиларли даражада ўсиб, 2004 йилда 103921 та тани ташкил этди. 2006 йилда эса улар сони 185492 тага етиб, улар ихтиёридаги ер майдони 4881,9 минг гектарни, ишчилар сони эса салкам 1,4 млн. кишини ташкил этди.¹⁰

Фермер хўжаликларини ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш, самарали фаолияти учун зарур шарт-шароитларнинг таъминланиши ўтган давр мобайнида уларнинг қишлоқ хўжалиги ялпи маҳсулотини ишлаб чиқаришдаги иштирокининг сезиларли даражада ўсишига олиб келди (5-илова).

Диаграммадан кўринадики, қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини ишлаб чиқаришда фермер хўжаликларининг салмоғи Сирдарё (48,2%), Жиззах (43,6%), Қорақалпоғистон Республикаси (36,8%) ва Қашқадарё (35,1%) вилоятларида юқори даражада бўлмоқда. Қишлоқ хўжалиги ялпи маҳсулотида қишлоқ хўжалиги корхоналари, асосан ширкат хўжаликларининг аҳамиятли улуши Андижон (25,9%), Тошкент (23%), Наманган (19,1%) ва Фарғона (15,4%) вилоятларида сақланиб қолмоқда. Бу эса, мазкур вилоятларда сугориладиган ер майдонларининг камлиги сабабли, ишчи кучи нисбатан ортиқчалигининг олдини олиш тадбирлари билан изоҳланади. Ер майдонлари нисбатан етарли бўлган ҳудудлар, жумладан, Жиззах (1,8%) ва Сирдарё (4,5%) вилоятларида ширкат хўжаликларининг ялпи маҳсулотдаги салмоғи энг паст даражада бўлган.

Умуман олганда кейинги йилларда фермер хўжаликларининг қишлоқ хўжалиги ялпи маҳсулоти таркибидаги улуши республикамызнинг барча вилоятларида ўсиб бормоқда (6-илова). Маълумотлардан кўринадики, республикамыз бўйича фермер хўжаликларининг қишлоқ хўжалиги ялпи маҳсулоти таркибидаги улуши 2001 йилдаги 6,9% дан 2005 йилда 24,5% га, яъни 3,6 баравар ўсган. Агар 2000 йилда етиштирилган пахта ҳосилининг 21 фоизи фермер хўжаликлари хиссасига тўғри келган бўлса, 2006 йилда бу кўрсаткич 86 фоиздан ошиб кетди, бошоқли дон экинлар етиштириш бўйича эса 2000 йилда 15 фоизни ташкил этган бўлса, ўтган йили 75 фоиздан иборат бўлди. Бу эса Президентимизнинг ўз маърузасида «Шуни мамнуният билан қайд этиш жоизки, фермер хўжаликлари амалда қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришининг асосий шаклига, уни барқарор ривожлантиришни таъминлашда етакчи ҳаракатлантирувчи кучга айланди»¹¹, деган тугал хулоса чиқариши учун асос бўлди.

¹⁰ Беркинов Б.Б., Ташматов Р.Х. Ўзбекистонда фермер хўжалиқларига хизмат кўрсатувчи инфратузилмаларни ривожлантириш йўналишлари / Ўқув қўлланма – Т.: ТДИУ, 2007, 4-5-б.

¹¹ Ингиланиш ва барқарор таракқиёт йулидан янада изчил ҳаракат қилиш, халқимиз учун фаровон турмуш шароити яратиш – асосий вазифамиздир. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислоҳ Каримовнинг 2006 йилда мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш яқунлари ва 2007 йилда иқтисодий ислохотларни чуқурлаштиришнинг энг муҳим устувор йўналишларига бағишланган Вазирлар Маҳкамаси мажлисидаги маърузаси // Халқ сўзи, 2007 йил 13 февраль.

Кейинги йилларда зарар келтириб ишлаётган ширкат хўжалиklarини босқичма-босқич тугатиб, фермер хўжалиklarига айлантириш борасида йирик тадбирлар амалга оширилди. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан қабул қилинган бир қатор қарорлар, жумладан, 2003 йил 30 октябрдаги «2004-2006 йилларда фермер хўжалиklarини ривожлантириш концепциясини амалга ошириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги 476-сонли ва 2004 йил 24 декабрдаги 607-сонли «2005-2007 йилларда фермер хўжалиklarини жадал ривожлантириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги қарорлар билан истиқболсиз ширкат хўжалиklари босқичма-босқич тугатилиб, бугунги кунда улар негизда фермер хўжалиklари ташкил этиш ишлари якунига етказилмоқда (4-жадвал). Маърузада келтирилишича, биргина 2006 йилнинг ўзида 666 та ширкат хўжалигини қайта ташкил этиш ҳисобидан 74 мингта фермер хўжалиги тузилиб, уларнинг ярмидан кўпи мева-сабзавотчиликка ихтисослашган.

4-жадвал

Республикада 1999-2006 йиллар оралиғида зарар келтириб ишлаётган ва истиқболсиз ширкат хўжалиklари негизда ташкил этилган фермер хўжалиklари¹²

	Йиллар								Жами
	1999	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	
Тугатилган ширкат хўжалиklари сони	8	8	52	91	177	326	445	666	1773
Улар негизда ташкил этилган фермер хўжалиklари сони	440	479	3031	3822	11383	15161	25023	74124	133463

Республикада зарар келтириб ишлаётган истиқболсиз ширкат хўжалиklarини босқичма-босқич тугатиб, фермер хўжалиklarига айлантириш борасида амалга оширилаётган кенг қўламли давлат дастурлари натижасида йилдан-йилга уларнинг сони ва ишлаб чиқариш кўрсаткичлари юксалиб бормоқда. Хусусан, 2002-2005 йиллар оралиғида фермер хўжалиklarининг сони 173,6 фоизга, уларга бириктирилган ер майдонлари ҳажми 237,2 фоизга, экин майдонлари 215,9 фоизга ошди. Фермер хўжалиklarининг бундай самарадорликка эришишида яратилаётган шарт-шароитлар, жумладан, фермер хўжалиklари фаолияти учун хизмат кўрсатувчи инфратузилма объектларининг ташкил этилиши аҳамиятли таъсир кўрсатди (7-илова).

Маърузада миллий иқтисодиётимизнинг экспорт салоҳияти жадал ривожланиб, тобора рақобатбардош бўлиб бораётгани Президентимиз томонидан 2006 йилда эришилган асосий натижалардан бири сифатида қайд этилди ҳамда мазкур жараёнга «Экспорт корхоналаримиз фаолиятининг энг муҳим йўналишига, бутун иқтисодиётимизнинг ривожланиш натижаларини баҳолаш мезонига айланди» деб, юксак баҳо берилди.

¹² Манба: Салимов Б.Т., Абдуганиев А., Юсупов М.С. Кишлоқ хўжалигида иқтисодий ислохотларни чуқурлаштиришнинг асосий йўналишлари / Ўқув қўлланма. – Т.: ТДИУ, 2007, 36-б.

Дарҳақиқат, мамлакатимиз иқтисодиётининг барқарорлиги ва рақобатбардошлигини оширишнинг муҳим йўналишларидан бири – бу мавжуд экспорт салоҳиятидан самарали фойдаланишдир. Бу борада мамлакатимизда амалга оширилаётган савъ-ҳаракатлар натижасида йилдан-йилга экспорт ҳажми ўсиб бормоқда. Жумладан, 2005 йили ташқи савдо айланмаси ҳажми 9,5 млрд. долларга етиб, унинг 5408 млн. долларини (56,9%) экспорт операциялари ташкил этади. Бу ҳар иккала кўрсаткичнинг ҳам 2000 йилдагига нисбатан 1,7 баравар ўсганлигини англатади (5-жадвал).

5-жадвал

Экспортнинг товарлар бўйича таркиби (фоизда)

Кўрсаткичлар	Йиллар					
	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Экспорт ҳажми, млн.долл.	3264,7	3170,4	2988,4	3725,0	4853,0	5408,8
Жами	100	100	100	100	100	100
Пахта толаси	27,5	22,0	22,4	19,8	18,1	19,1
Озиқ-овқатлар	5,4	3,9	3,5	2,7	3,8	3,8
Кимё маҳсулотлари, пластмассалар ва улардан тайёрланган маҳсулотлар	2,9	2,7	3,0	3,1	4,7	5,3
Энергия ташувчилар	10,3	10,2	8,1	9,8	12,4	11,5
Рангли ва қора металллар	6,6	7,0	6,4	6,4	8,6	9,2
Машина ва асбоб-ускуналар	3,4	3,9	3,9	5,9	7,4	8,4
Хизматлар	13,7	14,6	15,9	14,4	11,8	12,2
Бошқа маҳсулотлар	30,2	35,7	36,8	37,9	33,2	30,5

Манба: Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси маълумотлари.

Маърузада кўрсатилишича, 2006 йилнинг ўзида товар маҳсулотларни экспорт қилиш ҳажми 31,5 фоизга ўсиб, 2000 йилга нисбатан 2 мартадан кўпроқ ортган. Ташқи савдо айланмасининг ижобий сальдоси эса қарийб 2 млрд. АҚШ долларигача ўсган. Энг эътиборлиси, Президентимиз таъбири билан айтганда, «**Экспорт ҳажмининг ана шундай ўсиши биз учун анъанавий ресурслар бўлмиш пахта толаси, қимматбаҳо металллар ва турли хом ашё етказиб бериш ҳисобига эмас, балки асосан автомобиллар, нефть-кимё ва металл маҳсулотлари, минерал ўғитлар, ип-калава ва газлама, трикотаж буюмлар, сим-кабель маҳсулотлари, қурилиш материаллари ва бошқа шу каби кўплаб экспорт товарлари ҳажми ва турларини кўпайтириш эвазига таъминланмоқда. Буни экспорт ҳажмида тайёр маҳсулотлар ва хизматларнинг улуши 53 фоиздан ошгани, пахта толасининг улуши эса 17 фоизгача камайгани ҳам яққол тасдиқлайди**»¹³.

Шу билан бирга, мамлакатимиз экспорт салоҳиятидан самарали фойдаланишда ҳали тўлиқ амалга оширилмаётган имкониятлар мавжудлигини

¹³ Янгиланиш ва барқарор тараккиёт йўлидан янада изчил ҳаракат қилиш, халқимиз учун фаровон турмуш шароити яратиш – асосий вазифамиздир. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислам Каримовнинг 2006 йилда мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш яқунлари ва 2007 йилда иқтисодий ислохотларни чуқурлаштиришнинг энг муҳим устувор йўналишларига бағишланган Вазирлар Маҳкамаси мажлисидаги маърузаси // Халқ сўзи, 2007 йил 13 февраль.

хам таъкидлаш мақсадга мувофиқдир. Жумладан, маҳсулот ва хизматларни экспорт қилишда анъанавий бозорлар билан чекланиб қолиш, янги экспорт бозорларини очиш ва кенгайтириш борасидаги ҳаракатлар жуда суғ бормоқда. Бугунги кунда жами экспортнинг 31,9% МДХ мамлакатларига йўналтирилган бўлса, унинг 87% дан кўпроғи 4 та мамлакат – Қозоғистон, Россия, Тожикистон, Украинага тўғри келмоқда. Бу эса МДХнинг қолган мамлакатларидаги талабни ҳам ўрганиш ҳамда уларга экспортни кўпайтириш зарурлигини англатади. Айниқса, ўтган йилнинг бошида Ўзбекистоннинг Евросиё Иқтисодий ҳамжамиятига қўшилиши экспортни кучайтиришнинг янги имкониятларини очиб беради. Бундай имкониятдан унумли фойдаланиб, мамлакатимиз экспорт бозорларини янада кенгайтириш муҳим ҳисобланади.

Эътибор қаратиш лозим бўлган яна бир масала – бу экспорт таркибидаги хом ашё ҳамда тайёр маҳсулот ва хизматлар нисбати. Бу борада олиб борилган изчил тадбирлар натижасида кейинги йилларда ижобий ўзгаришлар кўзга ташланмоқда. Жумладан, юқорида таъкидлаб ўтилганидек, пахта толасининг экспорт таркибидаги улуши 2000 йилдаги 27,5% дан 2006 йилнинг бошига келиб 19,1%га қадар қисқарган бўлса, кимё маҳсулотлари, пластмассалар ва улардан тайёрланган маҳсулотлар улуши 2,9%дан 5,3%га, машина ва асбоб-ускуналар улуши 3,4%дан 8,4%га кўпайди.

Бироқ хизматлар экспортининг салмоғида сезиларли ўзгаришлар рўй бермаяпти. Бунинг устига, кўрсатилаётган хизматларнинг аҳамиятли қисмини (68,7%)ни транспорт хизматлари ташкил этиб, бошқа турдаги хизматлар – молиявий хизматлар, компьютер ва ахборот хизматлари, юридик, бухгалтерия, маслаҳатчилик ва бошқарув хизматлари, медицина хизматларининг салмоғи у қадар етарли эмас.

Экспорт таркибининг таҳлилидан кўринадики, МДХ мамлакатларига асосан озиқ-овқат маҳсулотлари, машина ва асбоб-ускуналар экспорт қилинса, узоқ хорижий мамлакатларга устун равишда хом ашё товарлари – пахта толаси, кимё маҳсулотлари, рангли металллар экспорт қилинмоқда. Бундан миллий иқтисодиётимизда хали узоқ хорижий давлатларга тайёр маҳсулот ишлаб чиқариш ва хизматлар кўрсатиш борасида маълум муаммолар мавжуд, деган хулоса чиқариш мумкин. Чунки нисбатан тараққий этган хориж мамлакатлари бозоридан ўрин эгаллаш учун маҳсулот ва хизматларимиз сифати анча юқори ва такомиллашган бўлиши лозим. Шунга кўра, тегишли тармоқ вазирилик ва идоралари кўпроқ ўз маҳсулотлари сифатини яхшилаш, уларнинг рақобатбардошлигини ошириш борасида таъсирчан тадбирларни амалга оширишлари зарур.

Маҳсулотнинг экспортбоп бўлишида энг муҳим шарт-шароитлардан бири замонавий технологиялар ҳисобланади. Бироқ бу технологияларга эришиш учун мамлакатдаги илмий салоҳиятдан кенг фойдаланиш ҳамда фан-техника тараққиёти ютуқларини ишлаб чиқаришга изчил равишда қўллаш керакки, бу чора-тадбирлар муайян вақтни талаб этади. Иқтисодиётга замонавий илғор техника ва технологияларни жалб этишнинг энг қисқа вақт талаб этувчи шакли – хорижий инвесторларни жалб этиш орқали тўғридан-тўғри инвестицияларни киритиш ҳисобланади. Бугунги кунда мамлакатимиздаги машина ва ускуналар

умумий экспорти ҳажмининг 78,4% хорижий инвестициялар иштирокидаги корхоналар ҳиссасига тўғри келиши бу фикрларнинг яққол далилидир. Шундай экан, иктисодиётда хорижий инвестициялар иштирокидаги корхоналарга кенг йўл бериш ва айни пайтда уларнинг маҳаллий корхоналар билан кооперацион алоқаларга киришишни рағбатлантириш орқали экспорт ҳажмини ошириш муҳим аҳамият касб этади.

Мамлакатимизнинг экспорт салоҳиятини намоён этишда турян вилоятлардаги хорижий инвестициялар иштирокидаги корхоналарнинг иштирокида кескин тафовутлар кўзга ташланмоқда. Бу борадаги ишларнинг энг катта салмоклиси Андижон (41,2%), Навоий (20,1%), Тошкент (8,6%), Фарғона (7,8%) вилоятлари ва Тошкент шаҳрига (13,9%) тўғри келмоқда. Қолган вилоятларда эса бу салмок жуда паст. Шу ўринда Президентимиз И.Каримовнинг Халқ депутатлари Фарғона вилояти кенгашининг навбатдан ташқари сессиясидаги «Бугун барчамиз оддий бир хақиқатни яхши англаб олишимиз лозим: кичик бизнес ва тадбиркорликни ривожлантириш, янги-янги қўшма корхоналар барпо этиш учун отанг яхши, онанг яхши деб, чет эллик ишбилармонларни кўндириш, замонавий технологияларни олиб келиш, бунинг учун қандай имконият ва имтиёзлар зарур бўлса, ҳаммасини яратиб бериш керак»¹⁴ деган сўзларини эслаш ўринлидир.

Ҳозирда мамлакатимиз иктисодиётининг рақобатбардошлигини оширишда экспорт салоҳиятидан самарали фойдаланишнинг асосий йўналишлари сифатида қуйидагиларни келтириш мумкин:

- экспорт таркибида тайёр маҳсулот ва хизматларнинг салмогини ошириш мақсадида ишлаб чиқаришни замонавий технология ва илғор техникалар билан қуроллантириш;

- тайёр маҳсулот ва хизматларни экспорт қилишга йўналтирилган хорижий инвестиция иштирокидаги корхоналар сонини кўпайтириш ва фаолиятини такомиллаштириш;

- кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг экспортдаги иштирокини рағбатлантириш, зарур шарт-шароитларни яратиш;

- мамлакатнинг экспорт бозорларидаги мавқеини мустаҳкамлаш ва кенгайтириш, янги экспорт бозорларини эгаллаш;

- ҳар бир тармок ва ҳудуд кесимида экспорт салоҳиятидан самарали фойдаланишни кўзда тутувчи, ўзаро мувофиқлаштирилган чора-тадбирлар дастурини ишлаб чиқиш ва изчил амалга ошириш ва бошқалар.

Бу йўналишларга устувор эътибор қаратиш ва улар бўйича амалий тадбирларни белгилаш, пиروвардида мамлакат экспорт имкониятларидан тўлароқ фойдаланиш ҳамда иктисодиёт рақобатбардошлигини оширишга замин яратади.¹⁵

¹⁴ Эл-юрт ташвиши билан яшаш, одамларнинг орзу-интилишларига канот бериш – ҳар бир раҳбарнинг бурчи. – Президент Ислоом Каримовнинг Халқ депутатлари Фарғона вилояти кенгашининг навбатдан ташқари сессиясидаги нутқи // «Халқ сўзи» газетаси, 2006 йил 20 октябрь, 2-б.

¹⁵ Ходиев Б.Ю. Миллий иктисодиёт рақобатбардошлигини оширишда экспорт салоҳиятидан самарали фойдаланиш йўналишлари / «Иктисодий ресурслардан самарали фойдаланиш мамлакат экспорт салоҳияти ва рақобатбардошлигини оширишнинг муҳим омилдир» мавзусидаги Республика илмий-амалий анжумани маърузалари тезислари. – Т.: ТДИУ, 2006, 9-11-б.

Мавзунн мустахкамлаш учун саволлар:

1. Мамлакатимизни барқарор ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришнинг асосий манба ва омиллари нималардан иборат?

2. 2006 йилда мамлакатимиз иқтисодиёти ривожланишининг асосий макроиқтисодий кўрсаткичларини бажаришда қандай натижаларга эришилди?

3. Президентимизнинг «ўтган йилда эришилган ана шундай ўсиш суръатлари ва юксак макроиқтисодий кўрсаткичлар жамиятимизнинг барча соҳаларини тубдан ислох қилиш ва янгилаш бўйича амалга оширилган кўп йиллик машаққатли ва мураккаб ишларнинг мантиқий натижаси, иқтисодиётни изчил ва барқарор ривожлантиришнинг амалий намоёни бўлди» деган сўзларини изоҳланг.

4. Республикамизда солиқ тизимини такомиллаштириш жараёни қандай бормокда?

5. Мамлакатимизда 2006 йилда амалга оширилган йирик инвестиция лойиҳалари тўғрисида нималарни биласиз?

6. Иқтисодиётимизга хорижий инвестицияларни жалб қилиш борасидаги имкониятлардан самарали фойдаланишнинг қандай йўналишлари мавжуд?

7. Мамлакатимиз қишлоқ хўжалиги соҳасидаги ўзгаришларнинг асосий мазмуни нималарда намоён бўлади?

8. Президентимизнинг ўз маърузасида «Экспорт корхоналаримиз фаолиятининг энг муҳим йўналишига, бутун иқтисодиётимизнинг ривожланиш натижаларини баҳолаш мезонига айланди», деб таъкидлашини қандай изоҳлаш мумкин?

2-БОБ: АҲОЛИНИ ИЖТИМОЙ ҲИМОЯЛАШ ВА КАДРЛАР ТАЙЁРЛАШ МАСАЛАЛАРИГА АЛОҲИДА ЭЪТИБОР – ЮКСАК ИЖОБИЙ НАТИЖАЛАРНИ ТАЪМИНЛАШНИНГ МУҲИМ МАНБАИ

Режа:

1. Ишчи кучи бандлигини ошириш ва аҳоли турмуш даражасини юксалтириш йўлида эришилган натижалар.

2. Аҳолининг кам таъминланган ва муҳтож қатламларини ижтимоий қўллаб-қувватлаш, таълим, кадрлар тайёрлаш, соғлиқни сақлаш ва аҳолини ижтимоий ҳимоя қилиш соҳаларида мақсадли умуммиллий дастурларнинг ҳаётга татбиқ этилиши.

3. Кадрлар тайёрлаш миллий дастурини амалга ошириш натижасида қўлга киритилган ютуқлар.

Мавзуга оид таянч тушунча ва иборалар: аҳолининг турмуш даражаси, ишчи кучи бандлиги, хизмат кўрсатиш соҳаси, касаначилик фаолияти, аҳолининг кам таъминланган ва муҳтож қатламларини ижтимоий қўллаб-қувватлаш, ижтимоий соҳалар мақсадли умуммиллий дастурлари, Кадрлар тайёрлаш миллий дастури.

Мавзуга оид кўриб чиқиладиган муаммолар:

1. Мамлакатимиз аҳолиси турмуш даражасини оширишда ишчи кучи бандлигининг роли ҳамда уни таъминлаш имкониятларидан самарали фойдаланиш.

2. Аҳолини ижтимоий ҳимоя қилишда мақсадли умуммиллий дастурларнинг аҳамияти ва уларнинг ҳаётга татбиқ этилиши.

3. Мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришда Кадрлар тайёрлаш миллий дастурининг ўрни ва аҳамияти.

Мавзу бўйича дарснинг мақсади: талабаларга мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришда юксак натижа ва ютуқларнинг қўлга киритилишида аҳоли турмуш даражасининг оширилиши ҳамда ижтимоий ҳимоя, ишчи кучи самарали бандлигининг таъминланиши, кадрлар тайёрлаш тизимининг юқори даражада ташкил этилиши каби жиҳатларнинг ўрни ва аҳамиятини тушунтириш.

Талабаларнинг идентив ўқув мақсадлари:

1. Мамлакатимизда ишчи кучи бандлигини ошириш ва аҳоли турмуш даражасини юксалтиришда иқтисодиётдаги таркибий ўзгаришлар, кичик бизнес ва тадбиркорликни рағбатлантириш, хизмат кўрсатиш соҳасини ривожлантириш, касаначилик фаолиятининг кенг йўлга қўйилиши муҳим аҳамият касб этишини англаш.

2. Мамлакатимизда таълим, кадрлар тайёрлаш, соғлиқни сақлаш ва аҳолини ижтимоий ҳимоя қилиш соҳаларида қабул қилинган мақсадли умуммиллий дастурларни бажарилиши тўғрисида маълумотга эга бўлиш.

3. Кадрлар тайёрлаш миллий дастурини амалга ошириш натижасида кўлга киритилган ютуқларни аниқ баён эта олиш.

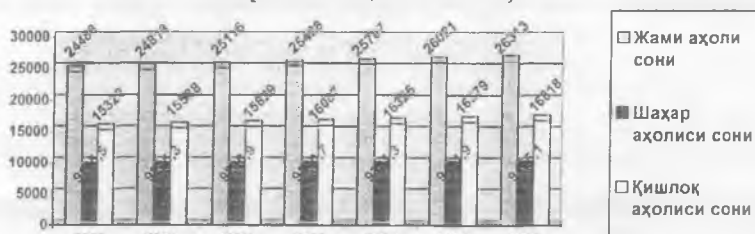
Мавзунинг баёни

Мамлакатимиз иқтисодий сиёсатининг асосий мақсадли йўналишларидан бири – аҳолининг юксак турмуш даражасини таъминлашдан иборат. Шунга кўра, 2006 йилда аҳоли бандлигини ошириш, халқимиз турмуш даражасини босқичма-босқич юксалтириш йўлида сезиларли қадамлар қўйилганлиги Президентимиз маърузасида муҳим жиҳатлардан бири сифатида белгилаб берилди¹⁶.

Аҳолининг турмуш даражаси унинг ҳаёт кечириши учун зарур бўлган моддий ва маънавий неъматлар билан таъминланиши ҳамда кишилар эҳтиёжининг бу неъматлар билан қондирилиши даражаси орқали намоён бўлади. Шу билан бирга, аҳоли турмуш даражасининг БМТ томонидан тавсия этилган кўрсаткичлари тизими ўз ичига қуйидаги гуруҳларни олади: туғилиш ва ўлиш даражаси ҳамда бошқа демографик кўрсаткичлар; ҳаёт кечиришнинг санитар-гигиена жиҳатидан шароитлари; озиқ-овқат товарларини истеъмол қилиш даражаси; турар жой шароитлари; маълумот ва маданият; меҳнат қилиш ва бандлик шароитлари; аҳолининг даромадлари ва харажатлари; ҳаёт кечириш қиймати ва истеъмол нархлари; транспорт воситалари; дам олишни ташкил этиш; ижтимоий таъминот.

2- диаграмма

Ўзбекистон Республикаси аҳолиси сонининг динамикаси (ҳисобот даври бошига, минг киши)

Манба: Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси маълумотлари.

¹⁶ Янгилишни ва барқарор тараққиёт йўлидан янада изчил ҳаракат қилиш, халқимиз учун фаровон турмуш шароити яратиш – асосий вазифамиздир. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислам Каримовнинг 2006 йилда мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш яқунлари ва 2007 йилда иқтисодий ислохотларни чуқурлаштиришнинг энг муҳим устувор йўналишларига бағишланган Вазирлар Маҳкамаси мажлисидаги маърузаси // Халқ сўзи, 2007 йил 13 февраль.

Шу ўринда, мамлакатимиз аҳолиси сонининг йилдан-йилга ўсиб бораётганлигини қайд этиш муҳимдир (2-диаграмма). Мазкур ўсишнинг асосий омилларидан бири сифатида туғилиш даражаси ҳисобланади.

Бирок, аҳоли сонининг ўсиши унинг муносиби турмуш даражасини таъминлаш борасида ҳам муайян масъулиятларни келтириб чиқаради. Булардан асосийси – фаровон ҳаёт кечириш учун иш ўрни ва етарли даромад ҳажмига эга бўлиш ҳисобланади. Шунга кўра, ҳар қандай ижтимоий йўналтирилган тараққиёт йўлидан бораётган мамлакат учун ишчи кучи бандлиги муаммосини ҳал этиш муҳим ҳисобланади.

Энг муҳими, инсон аниқ мақсад сари интилса, унга барча шарт-шароит яратиб берилса, моддий ва маънавий жиҳатдан рағбатлантирилса, у энг юксак марраларни эгаллашга қодир бўлади
И.Каримов (маърузадан)

Кейинги йилларда мамлакатимиз иқтисодиётидаги таркибий ўзгаришлар ва иқтисодий ислохотларнинг босқичма-босқич чуқурлаштириб борилиши иш билан банд аҳоли сонининг ўсишини таъминламоқда (6-жадвал). Айниқса, иш билан бандлик ўсишининг юқори даражаси иқтисодиёт хусусий секторининг жадал ривожланиши билан боғлиқдир.

6-жадвал

Иқтисодиётнинг тармоқлари бўйича банд аҳолининг тақсимланиши (тегишли давр бўйича ўртача, минг киши)

Кўрсаткичлар	Йиллар			
	2003	2004	2005	2006
Банд бўлганлар сони, жами	9589,0	9910,6	10196,3	10467,0
Иқтисодиёт тармоқлари бўйича:				
Саноат	1223,3	1283,9	1347,5	1402,4
қишлоқ ва ўрмон хўжаликлари	3063,0	3042,5	2969,5	2963,5
транспорт ва алоқа тизимлари	432,8	461,0	488,1	506,9
Қурилиш	763,3	808,1	848,5	876,6
савдо, умумий овқатланиш, МТТ, тайёрлов соҳалари	815,0	857,6	863,9	977,2
уй-жой ва коммунал хўжалигида ҳамда аҳолига маиший хизмат кўрсатиш соҳаси	285,4	301,1	316,4	331,2
соғлиқни сақлаш, жисмоний тарбия ва ижтимоий таъминот тизимлари	654,4	689,0	735,5	768,1
таълим, маданият, санъат, фан ва илмий таъминот тизимлари	1257,4	1321,0	1385,1	1434,5
молия ва кредит тизими	50,4	52,8	54,2	54,4
бошқа соҳалар	1719,6	1093,6	1147,6	1152,2
Давлат секторига, %	23,2	23,1	22,9	22,4
Нодавлат секторига,%	76,8	76,9	77,1	77,6

Манба: Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси маълумотлари.

Жадвалдан кўринадики, мамлакатимиз иқтисодиётининг нодавлат секторига иш билан аҳолининг 77,6 фоизи банддир. Тадбиркорлик фаолияти

учун кенг йўл очиб берилиши ва қулай шарт-шароитларнинг таъминланиши ўз навбатида бу соҳада банд бўлганлар сонининг ўсишини жадаллаштирди. 2006 йилда янги иш ўринларининг 85%и кичик бизнес соҳасида яратилди. Кичик тадбиркорликнинг устувор ривожланиши натижасида ушбу соҳа республика бўйича жами иш билан банд бўлган аҳолининг 65,5% ини қамраб олди. Фермер хўжаликларида 1396,8 минг кишидан иборат аҳоли банд бўлди. Банд бўлган ишчи кучининг асосий қисми иқтисодиётнинг реал секторига тўғри келди. 2005 йилда реал сектор иш билан банд бўлган аҳолининг 67,1%ини ўзига олиб, унинг янада ривожланиши 129,2 минг кишини иш билан таъминлаш имконини берган бўлса, 2006 йилда йирик саноат корхоналари билан кооперациялашиш негизида қасаначиликнинг фаол ривожланиши натижасида 60 мингдан зиёд иш ўрни ташкил этилди. Бандликни шакллантириш жараёнларига бозор тамойиллари ва механизмларининг таъсири кучайди (7-жадвал).

7-жадвал

Жорий ишчи кучи бозоридаги асосий кўрсаткичлар

Кўрсаткичлар	Йиллар					
	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Иш излаётганлар сифатида рўйхатга олинганлар, минг киши	421,4	462,8	448,2	430,5	425,0	410,3
Иш билан таъминланганлар, минг киши	280,6	318,1	322,2	317,4	323,7	325,1
Рўйхатга олинганлар таркибида иш билан таъминланганлар сони, %	66,6	68,7	71,9	73,7	76,2	79,2
Ҳисобот даври охирига ишсизлар сони, минг киши	35,4	37,5	34,8	32,2	34,8	27,7

Манба: Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси маълумотлари.

Кейинги йилларда мамлакатимизда олиб борилаётган кучли ижтимоий сиёсат натижасида жорий ишчи кучи бозорида қуйидаги асосий тенденциялар намоён бўлмоқда:

- иш излаётганлар сифатида меҳнат биржасида рўйхатга олинган ишчи кучи сонининг камайиб бориши;

- меҳнатга лаёқатли аҳоли таркибида ёшлар сонининг нисбатан камайиши натижасида ишчи кучи ресурслари ёшининг улгайиб бориши;

- ишчи кучи бозорида малакали ишчи кучларининг тақлифи нисбатан ва мутлақ кўрсаткичларда пасайиб, ишчи кучининг асосий қисмини касб ва мутахассисликка эга бўлмаган кишилар ташкил қилиши;

- мамлакатимиздаги меҳнат биржалари фаолиятининг самарадорлиги ошиши натижасида жорий ишчи кучи бозорида юқори даражадаги фаоллашувнинг кузатилиши;

Шуни таъкидлаш
 жоизки, биз қатта сармоя, маблағ талаб қилмайдиган қасаначиликни йўлга қўйиш мақсадида жойлардаги ишлаб чиқариш корхоналарида бекор ётган турли хил дастгоҳ ва ускуналарни қўлидан иш келадиган одамларга, оилаларга бердик. Натижада 60 минг одам, 60 минг оила қўшимча даромадга эга бўлди. Шу одамларнинг, айтиш мумкинки, дунёқарашини ўзгарди. Улар энди ўз оиласи, болалари олдида бошини кўтариб янайди, эл-юрт, Ватан равнақига ўз ҳиссасини қўшади.

И.Қаримов (маърузадан)

- жорий ишчи кучи бозорида ишчи кучига бўлган таклифнинг унга бўлган талабдан юқори бўлиш ҳолатининг сақланиб қолиши;

- жорий ишчи кучи бозори инфратузилмасида касбий таълим олган ишсизлар сонининг камайиши.

2006 йилда иқтисодий ҳолатимизда амалга оширилган таркибий ўзгариш ва ўсиш суръатлари, кичик бизнес ва тадбиркорликни рағбатлантириш, хизмат кўрсатиш соҳасини жадал ривожлантириш, одамларимизга касаначиликнинг турли шакллари билан шуғулланиш учун шарт-шароитлар яратиб бериш, муҳтож оилаларни чорва моллари билан таъминлаш борасида қилинган кўпгина ишлар туфайли мамлакатимизда қарийб 570 мингта иш ўрни яратилди. Бундай аҳамиятли чора-тадбирларнинг қўлланиши пировардида ишчи кучи бандлигининг 2,7 фоизга, шу жумладан, саноатда 9 фоизга ўсиши, қишлоқ хўжалигида банд бўлганларнинг сонини эса 4 фоизга камайишига олиб келди.

Шу билан бирга, Президентимиз бу йўналишда амалга оширилган ишларга қарамасдан, бугунги кунда мамлакатимизда вақтинчалик ишларда банд бўлганлар сони салкам 300 минг нафарни ташкил этаётганига, 560 мингдан зиёд киши ёки меҳнатга лаёқатли фаол аҳолининг қарийб 5 фоизи ишга жойлашишга муҳтож эканига алоҳида эътибор қаратиш зарурлигини таъкидлаб ўтди.

Мамлакатимизда ишчи кучи бандлиги самарадорлигини таъминлаш учун давлатни бандлик сиёсатининг қуйидаги йўналишларини кучайтириш мақсадга мувофиқдир:

- оилавий бизнес ва кичик хусусий корхоналарни ривожлантиришни жадаллаштиришни таъминлаш;

- мазкур мақсадларда микрокредитлаш тизимини рағбатлантириш;

- йирик саноат корхоналари ва нисбатан кичикрок бўлган ишлаб чиқариш корхоналари билан касаначиликни кенгайтириш асосидаги кооперацияни ривожлантириш имкониятларидан кенг қамровли фойдаланиш;

- маҳаллий хом ашёни пухта қайта ишлашга ва тайёр, рақобатга бардони маҳсулот ишлаб чиқаришга йўналтирилган енгил ва озик-овқат қайта ишлаш саноатининг кўп меҳнат талаб қиладиган тармоқларини жадал ривожлантириш;

- хизмат кўрсатиш соҳаларини ривожлантириш, қишлоқ жойларида қишлоқ хўжалигига тааллуқли бўлмаган бандлик соҳаларини кенгайтириш масалаларини ҳал этишга эътиборни кучайтириш;

- ишсизларни касбий ўқитиш ва жамоат ишлари тизимларини такомиллаштириш билан шуғулланадиган хизматлар ишини фаоллаштириш.

Мазкур чора-тадбирларнинг амалга оширилиши халқимизнинг фаровон турмушини таъминлаш манбаи бўлган иш билан бандлик даражасининг янада ошишига, аҳолининг ижтимоий муҳофазасининг кучайишига янада кенг йўл очиб беради.

Президентимиз ўз маърузасида 2006 йилда аҳолининг кам таъминланган ва муҳтож қатламларини ижтимоий қўллаб-қувватлаш ва уларга моддий ёрдам кўрсатиш борасида аниқ йўналтирилган самарали чора-тадбирларни амалга ошириш, таълим, кадрлар тайёрлаш, соғлиқни сақлаш ва аҳолини ижтимоий

химоя қилиш соҳаларида мақсадли умуммиллий дастурларни ҳаётга татбиқ этиш масалаларига катта эътибор қаратилганини таъкидлаб ўтди. Фақатгина «Ҳомийлар ва шифокорлар йили» дастурида кўзда тутилган тадбирлар ижроси учун қарийб 284 млрд. сўм, жумладан, 133 млрд. сўм бюджет маблағи, 151 млрд. сўмдан зиёд идора ва ташкилотлар, ҳомийлар маблағи сарфлангани ҳам шундан далолат беришини қайд этди.

Республикамизда ишлаб чиқилган умуммиллий дастурларнинг изчил амалга оширилиши орқали ижтимоий соҳа объектларининг ишга туширилишида муҳим натижалар қўлга киритилди (8-илова).

Президентимиз маърузасидаги энг муҳим жиҳатлардан бири – ёш мутахассис ва кадрларни тайёрлаш, уларга замонавий билимлар бериш, уларнинг ўз қобилият ва имкониятларини рўёбга чиқаришлари учун барча шарт-шароитларни яратиб беришга жиддий эътибор қаратилишидир. «Энг муҳими, инсон аниқ мақсад сари интилса, унга барча шарт-шароит яратиб берилса, моддий ва маънавий жиҳатдан рағбатлантирилса, у энг юксак марраларни эгаллашга қодир бўлади. Бизнинг мутахассислар, ёшларимиз қандай замонавий, юксак технологияларни ўзлаштира олаётганини кўриб турибмиз. Бугун касб-хунар коллежларини, олий ўқув юрларини битираётган болаларимиз ҳеч кимдан кам эмас»¹⁷.

Дарҳақиқат, 2006 йилги танлов натижаларига кўра 20 нафар Ўзбекистон фуқаролари Японияга юборилди. 1999 йилдан буён жами 138 нафар фуқароларимиз Япония грантларига сазовор бўлишди. Улардан 83 нафари магистр даражасига эга бўлиб қайтишди, 55 нафари ўқишни давом эттирмоқда. Шунингдек, ўтган йилда Россия Федерацияси (52 та ўрин), Хитой Халқ Республикаси (20 та ўрин) ва Словакия (2 та ўрин) ҳукуматлари томонидан ажратилган грантларга танловлар ўтказилди.

Бу ютуқларнинг барчаси мамлакатимизда билим ва маърифат, фан ва таълим, маънавиятга бўлган ҳар томонлама кучли эътиборнинг ҳосиласидир.

Жумладан, 2006 йилда Республикамиз Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги тизимидаги олий таълим муассасаларининг фаолиятида ҳам муҳим натижа ва кўрсаткичлар қўлга киритилди (9-илова).

Мамлакатимиз иқтисодиётининг тараққиёти нафақат тайёрланаётган юқори малакали кадрлар сонига, балки уларнинг иқтисодиётнинг барча соҳа ва тармоқларида фаолият кўрсатиши учун мутахассислик ҳамда йўналиш жиҳатидан таркибининг мувофиқлигига ҳам боғлиқдир. Зеро, бугунги кунда мамлакатимизда қурилиш, энгил саноат, хизмат кўрсатиш ва сервис, ахборот ва алоқа, нефть-газ ва кимё, гўшт-сут, ёғ-мой ва озиқ-овқат саноати тармоқларининг устувор равишда ривожланиши учун энг аввало мазкур соҳалар бўйича замонавий билимларга, илгор техника ва технологиялар билан

¹⁷ Янгилиниш ва барқарор тараққиёт йўлидан янада изчил ҳаракат қилиш, халқимиз учун фаровон турмуш шароити яратиш – асосий вази́фамиздир. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислам Каримовнинг 2006 йилда мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш янгуларни ва 2007 йилда иқтисодий ислохотларни чуқурлаштиришнинг энг муҳим устувор йўналишларига бағишланган Вазирлар Маҳкамаси мажлисидаги маърузаси // Халқ сўзи, 2007 йил 13 февраль

«тиллаша» оладиган мутахассис кадрларни етказиб бериш зарур. Шунга кўра, ҳозирда Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги томонидан мазкур соҳалар бўйича мутахассисларга бўлган яқин истиқболдаги эҳтиёжлар аниқланиб, бу эҳтиёжларни имкон қадар тез ва сифатли таъминлаш чора-тадбирлари амалга оширилмоқда (10-илова).

Ўз навбатида таъкидлаш жоизки, XXI аср – ахборот ва коммуникациялар асри экан, малакали мутахассис кадрларни ҳам ахборот-коммуникация бўйича билим ва малакасиз тасаввур қилиш мумкин эмас. Шунга кўра, бугунги кунда олий ва ўрта махсус таълим тизимидаги энг муҳим йўналишлардан бири – ахборот коммуникация технологиялари соҳасини жадал ривожлантиришга қаратилган. Бу борада кейинги йилларда қўлга киритилаётган муваффақиятлар ҳам тобора салмоқли бўлиб бормоқда (11-илова).

Бугунги кунда замонавий ахборот коммуникация технологияларидан фойдаланиш, уларни ҳар бир мутахассислик ва соҳалар бўйича қўллаш имкониятларини излаш, мазкур технологияларни янада такомиллаштириш жараёнларида иштирок этиш энг аввало бу борадаги билимларни берувчи, тарғиб этувчи педагогик кадр ва мутахассисларни тақозо этади. Шунга кўра, мамлакатимизда йилдан-йилга ахборот коммуникация технологиялари бўйича кадрлар тайёрлаш, қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш ишларига жиддий эътибор қаратилиб келинмоқда (12-илова).

Олий таълим тизимининг самарали фаолияти кўп жиҳатдан унинг молиявий маблағлар билан етарли даражада таъминланишига боғлиқ. Бугунги кунда олий таълим муассасаларининг фаолияти асосан 3 та йўналишдаги манба воситасида молиялаштирилмоқда: бюджет маблағлари, талабаларни тўлов-контракт шаклида ўқитишдан тушган маблағлар ва тадбиркорлик асосида ишлаб топилган маблағлар (13-илова).

Маълумотлардан кўринадики, кейинги йилларда олий таълим муассасаларида профессор-ўқитувчи ва ходимларнинг ижтимоий ҳимоясига бўлган эътибор кучаймоқда. Жумладан, 2006 йилда бюджетдан ташқари маблағлар ҳисобидан профессор-ўқитувчи ва ходимларнинг ижтимоий ҳимоясига сарфланган жами маблағлар олдинги йилга нисбатан 198,8 фоизга, шу жумладан, моддий рағбатлантириш 229,9 фоизга ошган.

Кадрлар тайёрлаш миллий дастурини амалга оширишда ўрта махсус, кааб-хунар таълими тизимининг ўрни ҳам беқийс бўлиб, ҳозирга қадар мазкур тизимда ҳам салмоқли натижалар қўлга киритилди. Бугунги кунда ушбу тизимдаги таълим муассасалари сони 1055 тага етиб, шундан 99 таси академик лицей, 956 таси касб-хунар коллежаларидир. Буларда таълим олаётган ўқувчиларнинг сони 1млн. 82 мингдан зиёдроқ бўлиб, уларнинг 94 фоизи касб-хунар коллежлари, 6 фоизи академик лицейларга тўғри келади. Мазкур муассасалардаги педагоглар ва мутахассис-педагогларнинг умумий сони 70678 нафарни ташкил этиб, уларнинг 91% олий маълумотлидир. Лицей ва коллежларда 121 нафар фан доктори, 953 нафар фан номзоди ёшларга таълим бериб келмоқда.

**Фарзандлари
келажагини
ўйлаб яшаш –
ўзбек миллатига
хос фазилат.**

**И.Каримов
(маърузадан)**

Маърузада белгиланганидек, биргина 2006 йилнинг ўзида 8 минг ўқувчи ўрнига эга бўлган 6 та академик лицей ва 70 минг ўринли 124 та касб-хунар коллежи куриб, фойдаланишга топширилди, 385 та мактаб капитал реконструкция қилинди, 530 та мактаб эса таъмирланди. Умуман олганда, Кадрлар тайёрлаш миллий дастурига кўра жами 1086647 ўринли 1575 та академик лицей ва касб-хунар коллежларини куриш кўзда тутилган. Шу кунга қадар, яъни 1998-2006 йилларда жами 706522 ўринли 924 та академик лицей ва касб-хунар коллежлари курилиб, фойдаланишга топширилди.

Бу ўқув муассасаларини куришга 1126,2 млрд. сўм миқдорда бюджет маблағлари сарфланди. Яъни, ўртача ҳисоблаганда, битта коллеж курилишига 1,4 млрд. сўм, битта ўқувчи ўрини яратишга 2,5 млн. сўмни ташкил этади. 2007 йилда жами 123285 ўринли 199 та академик лицей ва касб-хунар коллежларини куриш белгиланган.

Кадрлар тайёрлаш жараёнига таълим муассасаларининг замонавий ўқув-лаборатория жиҳозлари билан таъминланганлик даражаси ҳам сезиларли таъсир кўрсатади. Шунга кўра, мамлакатимиздаги академик лицей ва касб-хунар коллежларини ўқув-лаборатория жиҳозлари билан таъминлаш бўйича дастурда алоҳида чора-тадбирлар белгиланган бўлиб, бу борада ҳам салмоқли ишлар амалга оширилмоқда. Мазкур мақсадда 1998-2006 йилларда Республика ва маҳаллий бюджет ҳисобидан 76,3 млрд. сўм маблағ ажратилган бўлиб, ушбу маблағлар ҳисобига 842 та касб-хунар коллежлари ва 82 та академик лицейлар ўқув-лаборатория жиҳозлари билан таъминланди. Жумладан, 2006 йилда Республика ва маҳаллий бюджет ҳисобидан 76,3 млрд. сўм маблағ молиялаштирилган бўлиб, 117 та касб-хунар коллежлари ва 6 та академик лицейлар ўқув-лаборатория жиҳозлари билан таъминланди. 2007 йилда бу мақсадларга 16,01 млрд. сўм маблағ ажратилиши мўлжалланган.

Ўрта махсус, касб-хунар таълими муассасаларини ўқув-лаборатория жиҳозлари билан таъминлашда хорижий инвестиция кредитларидан фойдаланиш муҳим аҳамият касб этади. Шунга кўра, 1998-2006 йилларда 924 та таълим муассасаларининг 371 таси (40,2%), шу жумладан, 2006 йилда 62 таси хорижий инвестиция кредитлари ҳисобидан тўлиқ жиҳозланди. Бунинг учун 135,6 млн. АҚШ доллари миқдоридан ўқув-лаборатория жиҳозлари харид қилинди. Ўрта махсус, касб-хунар таълими муассасаларини ўқув-лаборатория жиҳозлари билан таъминлаш бўйича 2006 йил Инвестиция дастурига киритилган хорижий лойиҳалар ва уларнинг бажарилиши бўйича маълумотни 14-иловадаги жадвалдан кўриш мумкин.

Шунингдек, 2007 йилда таълим муассасаларини хорижий инвестиция кредитлар ҳисобидан 14 та академик лицей ва 100 та кичик бизнес ва хизмат кўрсатиш соҳасидаги касб-хунар коллежларини жиҳозлаш бўйича Инвестиция дастури доирасида Корея ҳукуматининг 22,9 млн. АҚШ долл. ҳамда Бельгия

Қироллиги ҳукуматининг 5,04 АҚШ долл. миқдоридаги хорижий лойиҳаларини ўзлаштириш кўзда тутилмоқда.

Президентимиз ўз маърузасида Кадрлар тайёрлаш миллий дастурини амалга ошириш натижасида 1997 йилдан буён касб-хунар коллежлари ва академик лицейларда иқтисодиётимизнинг турли соҳа ва тармоқлари учун қарийб 600 минг нафар малакали ёш кадрлар тайёрланганлигини таъкидлаб, бугун мана шу дастурни бутун дунё эътироф этаётганлигини, ушбу таълим муассасаларини битирган минг-минглаб ёшларимиз нафақат юртимизда, балки хорижий мамлакатларда ҳам муваффақиятли ишлаётганлигини билдирди.

Президентимизнинг «Шу маънода, мамнуният билан айтиш мумкинки, мана шу ўн йил биз учун бекор ўтгани йўқ. Бу ишларимизнинг дастлабки ҳосилини кўра бошладик. Бизнинг ишимизга кимки баҳо бермоқчи бўлса, ана шу ёшларга, уларнинг онги ва дунёқарашига боксин»¹⁸, деган сўзлари мамлакатимиз ёшларининг истиқболи порлоқ эканлиги, халқимизнинг уларга бўлган умид ва ишончи муқаррар равишда рўёбга чиқишидан яна бир бор дарак беради.

Шунингдек, ўтган йилда мамлакатимизнинг ижтимоий-иқтисодий тараққиёти натижаларига сезиларли таъсир кўрсатувчи қуйидаги муҳим жиҳатлар кузатилди:

- ўқитувчилар ва умумтаълим муассасалари ходимларини моддий рағбатлантириш ҳамда уларнинг меҳнатига ҳақ тўлашнинг сифат жиҳатидан мутлақо янгича усуллари жорий этилди;

- мактаб директори фондлари тузилди ва ўтган йили шу фондлар орқали 190 минг нафарга яқин ўқитувчи рағбатлантирилди;

- соғлиқни сақлаш тизими такомиллаштирилди ва аҳолига тиббий хизмат кўрсатиш сифати оширилди;

- мамлакатимизда спортни, биринчи галда, болалар спортини ривожлантиришга эътибор кучайтирилди;

- тиббиёт ходимлари ва ижтимоий соҳа ходимлари меҳнатини рағбатлантириш тадбирлари амалга оширилди.

Президентимиз «Мамлакатимизнинг ўтган йилдаги ижтимоий-иқтисодий ривожланиш натижаларига яқун ясаб, 2006 йил – бозор иқтисодиёти ва демократия йўлида чуқур ислохотлар амалга оширилган,

Мана бу бизнинг катта ютуғимиз. Биз 600 минг ёш, келажакка интилган, кўзлари ёниб турган йигит-қизларимизни ҳаётга тайёрладик. Уч йиллик ўқиш давомида замонавий касб ва дунёқараш эгаси бўлган, хорижий тилларни пухта биладиган ёш авлодимиз ҳаётга қириб келмоқда.

И.Каримов (маърузадан)

¹⁸ Янгиланиш ва барқарор тараққиёт йўлидан янада изчил ҳаракат қилиш, халқимиз учун фаровон турмуш шароити яратиш – асосий вазифамиздир. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислам Каримовнинг 2006 йилда мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш якунлари ва 2007 йилда иқтисодий ислохотларни чуқурлаштиришнинг энг муҳим устувор йўналишларига бағишланган Вазирлар Маҳкамаси мажлисидаги маърузаси // Халқ сўзи, 2007 йил 13 февраль.

иктисодиётимиз юксак суръатлар билан ривожланган, эл-юртимизнинг турмуш даражасини юксалтириш борасида ижобий ўзгаришларга эришилган йил бўлди”¹⁹, деб ишонч билан айтишга барча асослар мавжудлигини билдирди.

Мавзуни мустаҳкамлаш учун саволлар:

1. Мамлакатимизда самарали ишчи кучи бандлигини таъминлаш борасида қандай ҳал этилмаган муаммолар мавжуд?

2. Иктисодиётдаги таркибий ўзгаришларнинг аҳоли турмуш даражасини юксалтиришга қандай таъсири бор?

3. Қишлоқ хўжалигида фермер ва деҳқон хўжалиklarининг ривожланиши ишчи кучи бандлигига қандай таъсир кўрсатади? Ишсизлик даражаси ўсиши олдини олишнинг қандай йўллари мавжуд?

4. Касаначилик фаолияти нима? Унинг ишчи кучи бандлигига қандай таъсири бор?

5. Мамлакатимизда таълим, кадрлар тайёрлаш, соғлиқни сақлаш ва аҳолини ижтимоий ҳимоя қилиш соҳаларида қабул қилинган мақсадли умуммиллий дастурлар тўғрисида қандай маълумотларга эгасиз?

6. Кадрлар тайёрлаш миллий дастурини амалга ошириш натижасида қандай ютуқлар қўлга киритилди?

7. Таълим муассасаси моддий-техника базаси нима? Унинг ривожланганлик даражасини ифодаловчи қандай кўрсаткичлар мавжуд?

8. Ўқитувчилар ва умумтаълим муассасалари ходимларини моддий рағбатлантириш тизимида қандай ўзгаришлар рўй бермоқда?

¹⁹ Янгилаш ва барқарор тараққиёт йўлидан янада изчил ҳаракат қилиш, халқимиз учун фаровон турмуш шароити яратиш – асосий вазифамиздир. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислоҳ Каримовнинг 2006 йилда мамлакатимизни ижтимоий-иктисодий ривожлантириш яқунлари ва 2007 йилда иқтисодий ислоҳотларни чуқурлаштиришнинг энг муҳим устувор йўналишларига бағишланган Вазирлар Маҳкамаси мажлисидаги маърузаси // Халқ сўзи, 2007 йил 13 февраль.

3-БОБ: ИҚТИСОДИЁТНИ БАРҚАРОР ВА МУТАНОСИБ СУРЪАТЛАРДА ЎСИШИ ВА МОДЕРНИЗАЦИЯЛАШНИ ТАЪМИНЛАШ, ХУСУСИЙ БИЗНЕС УЧУН ҚУЛАЙ ШАРОИТЛАРНИ ЯРАТИШ, ХОРИЖИЙ ИНВЕСТИЦИЯЛАРНИ ЖАЛБ ЭТИШНИ КУЧАЙТИРИШ - ИСЛОХОТЛАРНИ ЧУҚУРЛАШТИРИШНИНГ УСТУВОР ВАЗИФАЛАРИ СИФАТИДА

Режа:

1. Иқтисодиётнинг барқарор ва мутаносиб суръатларда ўсиши ҳамда таркибий ўзгаришлар ва модернизациялашни таъминлаш, унинг энг муҳим тармоқларини техник ва технологик жиҳатдан янгилаш, солиқ сиёсатини янада эркинлаштириш.

2. Хусусий бизнес учун қулай шароитларни яратиш, давлатнинг иқтисодиётдаги иштирокини изчил камайтириб бориш – иқтисодий ислохотларнинг асосий устувор йўналиши сифатида.

3. Хорижий инвестицияларни, энг аввало, тўғридан-тўғри инвестицияларни жалб этиш борасидаги ишларни ҳар томонлама кучайтириш.

Мавзуга оид таянч тушунча ва иборалар: иқтисодиётни ривожлантиришнинг асосий устувор йўналишлари, таркибий ўзгаришлар, иқтисодиётни модернизациялаш, тармоқларини техник ва технологик жиҳатдан янгилаш, солиқ сиёсатини эркинлаштириш, қишлоқ жойларда кичик бизнес ва тадбиркорлик, касаначиликни ривожлантириш бўйича ягона дастур, коммуникация тизимлари, хусусий мулк ва хусусий тадбиркорлик ҳуқуқи, кооперация алоқалари, бозор иқтисодиёти институтлари, тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар, имтиёзли хорижий сармоялар, Инвестиция дастури, Тикланиш ва тараққиёт жамғармаси, Хорижий инвестицияларни ахборот билан таъминлаш ва қўмақлашни агентлиги.

Мавзуга оид кўриб чиқиладиган муаммолар:

1. Иқтисодиётнинг барқарор ва мутаносиб суръатларда ўсиши, таркибий ўзгаришлар ва модернизациялашни таъминлаш, энг муҳим тармоқларни техник ва технологик жиҳатдан янгилаш, солиқ сиёсатини янада эркинлаштиришнинг мамлакатимиз ижтимоий-иқтисодий ривожланишидаги ўрни.

2. Мамлакатимизнинг барқарор ривожланишини таъминлашда қулай бизнес шароитларини яратиш, унинг ҳуқуқий асосларини таъминлаш, давлатнинг иқтисодиётдаги иштирокини камайтириб бориш, хусусийлаштиришга нисбатан муносабат ва ёндашувларни ўзгартириш, бозор иқтисодиёти институтларини кенг ривожлантиришнинг зарурлиги.

3. Хорижий инвестицияларни етарли даражада жалб этиш учун тегишли чора-тадбирларни қўллаш, инвестиция муҳитини яхшилаш, тегишли тузилма ва ташкилотларни шакллантиришнинг аҳамияти.

Мавзу бўйича дарснинг мақсади: талабаларда ижтимоий-иқтисодий тараққиётга эришиш учун мамлакатимизда барқарор ва мутаносиб ўсиш суръатларини таъминлаш, муҳим таркибий ўзгаришларни амалга ошириш, иқтисодиётни модернизациялаш, хусусий бизнеснинг ҳуқуқий асосларини таъминлаш, хусусийлаштириш жараёнларини такомиллаштириш, бозор иқтисодиёти институтларини ривожлантириш, инвестиция муҳитини яхшилаш зарурлиги борасида билим ва тушунчалар ҳосил қилиш.

Талабаларнинг идентив ўқув мақсадлари:

1. Барқарор ривожланишни таъминлаш учун таркибий ўзгаришлар ва иқтисодиётни модернизациялашни таъминлаш, тармоқларни техник ва технологик жиҳатдан янгилаш, солиқ сиёсатини янада эркинлаштириш, хизмат кўрсатиш соҳаси ва коммуникация тизимларини жадал ривожлантириш, ишлаб чиқаришни техник жиҳатдан мунтазам модернизация қилиб бориш учун самарали рағбатлантириш тизимини яратиш зарурлигини асослаш.

2. Хусусий мулк ва хусусий тадбиркорлик ҳуқуқини химоя қилиш, хусусийлаштириш жараёнларини янада такомиллаштириш, давлат назорат органларининг корхоналар хўжалик фаолиятига ноқонуний аралашувига тўла барҳам бериш, бозор иқтисодиёти институтларини кенг ривожлантириш бўйича аниқ тасаввур ҳосил қилиш.

3. Мамлакатимиз иқтисодиётига хорижий инвестицияларни жалб этиш борасида амалга оширилаётган ишлар, шунингдек, 2007 йил учун Инвестиция дастурига киритилган муҳим лойиҳаларни амалга ошириш имкониятлари тўғрисидаги билимларни намоён қила олиш.

Мавзунинг баёни

Президентимиз маърузасининг асосий қисми 2007 йилда мамлакатимизда иқтисодий ислохотларни чуқурлаштиришнинг энг муҳим устувор йўналишларини белгилаш ҳамда уларни амалга ошириш борасидаги вазифаларга бағишланди. Мазкур устувор йўналишлар, улар доирасида амалга оширилиши лозим бўлган асосий вазифалар ва қўлга киритилиши кутилаётган натижаларнинг асосий мазмунини 2-қизма орқали кўриш мумкин.

Президентимиз томонидан 2007 йилда биринчи навбатдаги ҳал қилувчи асосий вазифа – биринчи устувор йўналиш “иқтисодиётнинг барқарор ва мутаносиб суръатларда ўсиши ҳамда таркибий ўзгаришлар ва модернизациялашни таъминлаш, унинг энг муҳим тармоқларини техник ва технологик жиҳатдан янгилаш, солиқ сиёсатини янада эркинлаштиришдан иборат”²⁰ эканлиги кўрсатиб берилди.

²⁰ Янгилашни ва барқарор тараққиёт йўлидан янада изчил ҳаракат қилиш, халқимиз учун фаровон турмуш шароити яратиш – асосий вазифамиздир. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислоҳ Каримовнинг 2006 йилда мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш якунлари ва 2007 йилда иқтисодий ислохотларни чуқурлаштиришнинг энг муҳим устувор йўналишларига бағишланган Вазирлар Маҳкамаси мажлисидаги маърузаси // Халқ сўзи, 2007 йил 13 февраль.

2007 йилда иқтисодий ислохотларни чуқурлаштиришнинг энг муҳим устувор йўналишлари ҳамда уларни амалга оширишдан қўтилаётган натижалар²¹

²¹ Ўзбекистон Республикаси Президенти И.Каримовнинг 2006 йилда мамлакатни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш яқунлари ва 2007 йилда иқтисодий ислохотларни чуқурлаштиришнинг энг муҳим устувор йўналишларига бағишланган маърузаси ҳамда Вазирлар Маҳкамаси мажлисининг қарори асосида тайёрланди.

Шунингдек, мамлакатимиз Олий Мажлиси томонидан тасдиқланган 2007 йил учун мўлжалланган иқтисодий ва ижтимоий ривожланишнинг асосий кўрсаткичларига тўхталиб ўтилди (8-жадвал). Мазкур устувор йўналиш асосий вазифаларини амалга ошириш бўйича Вазирлар Маҳкамаси томонидан тегишли чора-тадбирлар тизими ишлаб чиқилди (3-чизма).

2007 йилда ҳам мамлакатимизда солиқ сиёсатини янада эркинлаштириш ва солиқ органлари фаолиятини такомиллаштириш борасидаги ишларнинг давом эттирилиши мазкур жараёнларнинг иқтисодий-ижтимоий тараққиётни таъминлашда катта аҳамиятга эгалигидан далолат беради. Умуман олганда, мамлакатимиз солиқ тизимининг мунтазам равишда такомиллаштирилиб борилиши ундаги солиқ ва йиғимлар турларининг доимий равишда ўзгариб бориши орқали ҳам намоён бўлади (15-илова).

8-жадвал

2007 йил учун мўлжалланган иқтисодий ва ижтимоий ривожланишнинг асосий кўрсаткичлари

№	Асосий кўрсаткичлар	Мўлжал, фоизда
1.	Ялпи ички маҳсулот ҳажмининг ўсиши	7,7
2.	Саноат ишлаб чиқариши ҳажмининг ўсиши	7,8
3.	Қишлоқ хўжалиги маҳсулотлари ишлаб чиқариш ҳажмининг ўсиши	5,0
4.	Инвестициялар ҳажмининг ўсиши	25,5
5.	Инфляция даражасининг қисқариши	5-7

Манба: Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислам Каримовнинг 2006 йилда мамлакатни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш якуналари ва 2007 йилда иқтисодий ислохотларни чуқурлаштиришнинг энг муҳим устувор йўналишларига бағишланган Вазирлар Маҳкамаси мажлисидаги маърузаси.

Маърузада белгиланишича, даромад солиғи ставкаларини 12 фоиздан 10 фоизга, кичик бизнес субъектлари учун ягона солиқ тўлови ставкасини 13 фоиздан 10 фоизга, шунингдек, ягона ижтимоий тўлов ставкасини 24 фоизгача камайтириш кўзда тутилмоқда.

Умуман олганда, иқтисодий эркинлаштириш орқали давлат зиммасидаги бир қатор ваколатлар ва вазифаларнинг куйи бўғинларга, яъни, ўзини-ўзи бошқаришга асосланган ҳокимият бўғинларига ўтказилиши пировардида солиқ тўловчилар зиммасидаги солиқ юкини камайтириш учун моддий асоснинг яратилишига олиб келди.

Республикамизда изчил солиқ-бюджет сиёсатининг амалга оширилиши, солиқ юкини камайтириш билан боғлиқ чора-тадбирларнинг ишлаб чиқилиши солиқ тўловчиларда ишлаб чиқаришни кенгайтиришга шароит яратилиши, ишлаб топилган ва уларнинг ўзларида қолдириладиган маблағларнинг реинвестиция қилиниши оқибатида қўшимча солиқ объектининг пайдо бўлиши ҳисобига нафақат бюджетдаги йўқотишлар ўрнининг қопланиши, балки солиқ тўловчиларнинг қўшимча даромадларга эга бўлиб, ишлаб чиқариш имкониятининг ошишига олиб келади.

Иқтисодий ислохотларни чуқурлаштиришнинг энг муҳим устувор йўналишлари доирасидаги асосий вазифалар, уларни амалга оширишга масъул идоралар ва қўтилаётган натижалар²²

²² Ўзбекистон Республикаси Президенти И.Каримовнинг 2006 йилда мамлакатни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш яқунлари ва 2007 йилда иқтисодий ислохотларни чуқурлаштиришнинг энг муҳим устувор йўналишларига бағишланган маърузаси ҳамда Вазирлар Маҳкамаси мажлисининг қарори асосида тайёрланди.

Мамлакатимиздаги солиқ тизимини соддалаштирилиши ва унификация қилиниши, солиқ юкининг янада камайтирилиши қуйидаги бир қатор вазифаларнинг муваффақиятли амалга оширилишига моддий замин яратади:

- солиқ юкининг камайтирилиши орқали солиқ имтиёзларининг кенгайтирилиши хорижий инвестицияларнинг жалб қилиниши ва иқтисодий ва модернизациялашни кенгайтиришга имкон яратади;

- солиқ тизимини соддалаштириш ва солиқ ставкаларини пасайтириш ўз навбатида хусусий мулкчилик тармоғини кенгайтиради, бизнес учун қулай муҳит яратади ва унинг кафолатларини мустаҳкамлайди;

- солиқ юкини камайтириш ҳисобига солиқ тўловчилар ихтиёрида қоладиган 250 млрд. сўмлик маблағлар реинвестиция қилинишга ҳамда ишчи ходимларнинг иш ҳақига йўналтирилишига тавсия қилиниши, жисмоний шахслар даромадларидан олиннадиган солиқ ставкасининг оралиқ чегаралари бўйича пасайтирилиши корхоналарнинг меҳнат ҳақи фондидан тўланадиган ягона ижтимоий тўловнинг 25 фоиздан 24 фоизгача туширилиши (16-илова), жисмоний шахслардан олиннадиган даромад солиғи бўйича имтиёзларининг кенгайтирилиши пировардида аҳолининг даромадлари ошишига, ҳамда иш ўрниларининг яратилишига олиб келади;

- солиқ юкини камайтириш натижасида солиқ тўловчилар ихтиёрида қолган маблағлардан самарали фойдаланиш аҳоли даромади ва бандлик даражасини ошириш орқали харид талабининг жадал ўсишини таъминлайди. Бу масалани ҳал этишга хизмат қилувчи қадамлардан бири сифатида Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Йирик саноат корхоналари билан касаначиликни ривожантириш асосидаги ишлаб чиқариш ва хизматлар ўртасида кооперацияни кенгайтиришни рағбатлантириш чора-тадбирлари тўғрисида»ги ПФ-3706-сонли Фармонининг қабул қилиниши ва унга мувофиқ корхоналар томонидан касаначиларга берилган буюртмалар бўйича меҳнат шартномаси асосида касаначиларга тўланадиган маблағларга тенг миқдорда, меҳнатга ҳақ тўлаш фондидан ягона ижтимоий тўловни тўлашдан беш йилга овоз этилиши, шунингдек, корхоналар томонидан касаначиларга текин фойдаланишга берилган мол-мулклар қиймати бўйича мол-мулк солиғидан овоз қилиниши катта рағбатлантирувчилик аҳамиятига эгадир (17-илова);

- солиқ соҳасидаги ислохотларни чуқурлаштириш ва солиқ юкини камайтириш экспортни ҳар томонлама рағбатлантириш ва валюта захираларини тежаш, улардан оқилона ва самарали фойдаланишни ҳам таъминлайди;

- солиқ тизимидаги ислохотларни чуқурлаштириш уй-жой коммунал хўжалигидаги ислохотларни чуқурлаштириш ҳамда энергия ресурсларидан фойдаланишда тежамкорликни таъминлаш билан боғлиқ чора-тадбирларнинг амалга оширилишига ҳам таъсир кўрсатади.²³

Шунингдек, маърузада айни пайтда саноатнинг ёқилғи-энергетика, нефть-газ-кимё мажмуалари, энергетика, олтин қазиб олиш ва рангли металлургия, кимё ва қурилиш материаллари саноати каби тармоқлари,

²³ Тухлиев Б., Азизов О. Солиқ юкини камайтириш – иқтисодий ва иқтисодий юксалтириш омили / Ўқув қўлланма. – Т.: ГДИУ, 2007, 8-12-б.

ахборот ва коммуникация технология соҳалари доимий диққат марказда бўлиши таъкидланади. Енгил саноат тармоқлари, шу жумладан, тўқимачилик саноати, хомашёни қайта ишлаш тармоқларининг бой манбалари ва аҳолини иш билан таъминлаш бўйича салоҳиятидан етарли даражада фойдаланиш мақсадида бу соҳаларнинг ўсиши ва самарасини оширишга жиддий аҳамият берилади.

Президентимиз қишлоқ хўжалигида таркибий ўзгаришларни амалга оширишни изчиллик билан давом эттириш алоҳида эътиборни талаб қиладиган муҳим масалалардан бири эканлигини таъкидлаб, истиқлол йилларида бу соҳада қўлга киритилган ғалла мустақиллиги, пахта толасини экспорт қилиш бўйича натижаларга тўхталиб ўтди. Шу билан бир каторда, қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқариш самарасини ошириш, мулкчилик муносабатлари ва шакллари тубдан ислоҳ қилиш, фермер хўжаликларини ривожлантириш ва мустаҳкамлаш, қишлоқларимизни обод этиш асосида қишлоқ аҳолисининг даромадлари ва турмуш даражасини юксалтириш вазифалари доимий эътибор марказида туриши шартлигини эслатиб ўтди.

Қишлоқ хўжалиги 2006 йилда мамлакат ялпи ички маҳсулотининг 25,0 фоизини етиштириб берди, иқтисодиёт тармоқларида банд бўлган аҳолининг 28,3 фоизи қишлоқ хўжалиги ҳиссасига тўғри келди (9-жадвал).

9-жадвал

Ўзбекистон Республикаси иқтисодиётида қишлоқ хўжалиги тармоғининг тутган ўрни (ҳақикий нархларда, млрд. сўм)

Кўрсаткичлар	Йиллар					
	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Ялпи ички маҳсулот	4925,3	7450,2	9844,0	12261,0	15210,4	20759,3
Шу жумладан: қишлоқ хўжалиги ялпи маҳсулоти	1476,3	2244,2	2801,8	3242,3	3801,6	7314,0
Қишлоқ хўжалигининг ЯИМдаги салмоғи, фоизда	30,0	30,1	28,4	26,4	25,0	25,0
Асосий капиталга киритилган инвестициялар	1320,9	1526,6	1978,1	2629,0	3165,2	3838,3
Шу жумладан: қишлоқ хўжалиги тармоғига	71,8	102,2	98,5	113,6	137,9	175,8
Қишлоқ хўжалиги салмоғи, фоизда	5,5	6,7	5,0	4,3	4,4	4,6
Иқтисодиётда банд бўлган аҳоли сони, минг киши	9136,0	9333,0	9589,0	9910,0	10196,3	10467,0
Шу жумладан: қишлоқ хўжалигида банд	3054,0	3038,3	3055,0	3035,2	2967,4	2963,5
Қишлоқ хўжалиги салмоғи, фоизда	33,4	32,6	31,9	30,6	29,1	28,3

Манба: Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика кўмитаси маълумотлари.

Олдимизда турган, алоҳида эътиборни талаб қиладиган яна бир муҳим масала – бу қишлоқ хўжалигида таркибий ўзгаришларни амалга оширишни изчиллик билан давом эттиришдан иборат.

И.Каримов
(маърузадан)

Жадвалдан кўринадики, Республикамиз аграр тармогида амалга оширилаётган туб иқтисодий ислохотлар ва таркибий ўзгаришлар натижасида қишлоқ хўжалигининг асосий иқтисодий кўрсаткичлари ўсиб бормоқда. Ўтган 2001-2006 йиллар оралигида жорий нархларда қишлоқ хўжалиги ялпи маҳсулоти қиймати ўсиб бориш динамикасига эга бўлиб, 2001 йилдаги 1476,3 млрд. сўмдан 2005 йилда 7314,0 млрд. сўмга етган ёки деярли 5 баравар ўсган.

Қишлоқ хўжалигидаги ислохотларнинг асосий мақсади – инсон омилнинг роли ва аҳамиятини, унинг ишлаб чиқаришнинг пировард натижаларини юксалтиришдан манфаатдорлиги ва жавобгарлигини оширишдан иборат.

Мамлакатимиз қишлоқ хўжалигида олиб борилаётган иқтисодий ислохотларнинг моҳияти қуйидагиларда намоён бўлади:

- қишлоқда мулкый муносабатларни такомиллаштириш ҳамда ҳақиқий ер, маҳсулот ва мулк эгаларини шакллантириш;

- чекланган ер-сув ва бошқа моддий ресурслардан оқилона ва самарали фойдаланишга имкон яратувчи хўжалик юритиш тизимини жорий этиш;

- фермер хўжаликлари ва аҳолига хизмат кўрсатувчи тизим – ишлаб чиқариш ва бозор инфратузилмасини шакллантириш ва ривожлантириш;

- шартнома муносабатларини такомиллаштириш, хўжалик юритувчи субъектларнинг манфаатдорлигини ва жавобгарлигини таъминлаш;

- саноат ва аҳолини қишлоқ хўжалик маҳсулотлари билан барқарор таъминлаш.

Кўрсатиб ўтилган вазифаларни тўла ва ҳар томонлама рўёбга чиқариш учун ислохотларнинг қуйидаги йўналишлари босқичма-босқич амалга оширилмоқда:

- маъмурий-ҳуқуқий ислохотлар;

- мулкый ва таркибий ислохотлар;

- ер-сув ислохоти;

- нарх ислохоти;

- молия-кредит ва солиқ ислохоти;

- ташкилий-институционал ислохотлар.

Қишлоқ хўжалигида иқтисодий ислохотларни амалга оширишнинг биринчи босқичлариданоқ ислохотларнинг ҳуқуқий негизини яратишга алоҳида эътибор қаратилди. Ислохотларнинг ҳуқуқий-меъёрий негизини шакллантиришда энг аввало қуйидаги тамойилларга таянилди:

- қишлоқ хўжалигининг иқтисодий жиҳатдан самарали тармоқ таркибини ва ташкилий-бошқарув тузилмасини яратиш;

- мулкни давлат тасарруфидан чиқариш ва хусусийлаштириш;

- турли мулк шаклларига, энг аввало хусусий мулкчиликка асосланган хўжалик юритиш шакллари жорий этиш;

- бозорнинг очиқлигини таъминлаш ва барча хўжалик юритувчи субъектларнинг тенг шароитларда, самарали фаолият юритишига имкон берувчи ҳуқуқий, иқтисодий ва ташкилий шарт-шароитларни яратиш;

- монополияга қарши кураш ва адолатли рақобат муҳитини қўллаб-қувватлаш;

- кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик фаолиятини рағбатлантириш ҳамда қўллаб-қувватлаш;

- хусусий мулк дахлсизлиги ва тадбиркорлик эркинлигини ҳимоялаш ва уларнинг ҳуқуқлари кафолатларини белгилаш;

- қонунлар устуворлигини таъминлаш ва унинг мониторинги.

Мамлакатимизда амалга оширилган ер ислохотининг асосий мазмуни қуйидаги жиҳатлар орқали намоён бўлади:

- 2004 йилдан бошлаб барча қишлоқ хўжалиги товар ишлаб чиқарувчилари ер участкаларидан фойдаланишнинг ижара шаклига ўтказилди;

- ер участкалари хўжалик юритувчи субъектларга фақат туман ҳоқими томонидан ижарага берилиши белгилаб қўйилди;

- ер участкалари ижарага 30 йилдан 50 йилгача берилиши белгилаб қўйилди;

- ер участкаларидан фойдаланиш ҳуқуқини мерос қилиб қолдириш тизими жорий этилди;

- ўз маблағи ҳисобидан ер ўзлаштиришни рағбатлантириш тизими жорий этилди.

Мамлакатимизда амалга оширилган сув ислохотининг асосий мазмуни қуйидаги жиҳатлар орқали намоён бўлади:

- ирригация тизимларини бошқаришнинг маъмурий-ҳудудий тамойилидан ҳавза тамойилига ўтказилди;

- Республика бўйича 10 та ирригация тизимлари ҳавза бошқармалари ва битта Фарғона водийси бўйича бирлаштирилган диспетчерлик Марказига эга бўлган магистрал каналлари тизими бошқармаси ташкил этилди;

- фермер хўжалиқларига хизмат кўрсатиш сифатини яхшилаш учун Сувдан фойдаланувчилар уюшмалари ташкил этиш йўлга қўйилди;

- сув ресурсларидан мукамал фойдаланишни таъминлаш учун соҳада бозор тамойилларига ўтиш белгиланди.

Қишлоқ хўжалиги маҳсулотларига нарх белгилаш тизимини ислох қилиш қуйидаги чора-тадбирлар орқали амалга оширилди:

- давлат томонидан сотиб олинаётган пахта хом ашёсининг нархини жаҳон бозоридаги нархдан келиб чиққан ҳолда белгилаш тизими жорий этилди;

- давлат томонидан сотиб олинаётган ғалла нархини минтақавий бозорлардаги нархлардан келиб чиққан ҳолда белгилаш тизими жорий этилди;

- бошқа қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини нархи бозордаги талаб ва таклифдан келиб чиққан ҳолда шартнома асосида белгиланади.²⁴

Президентимиз ўз маърузасида қишлоқ хўжалик ишлаб чиқариш самарасини оширишда қишлоқ жойларда замонавий технологиялар билан жиҳозланган қорхоналар қуриш, кичик бизнес ва тадбиркорлик, қасаначиликнинг турли шакллари ривожлантириш бўйича 2007-2011 йилларга белгиланган ягона дастурни ишлаб чиқишнинг зарурлигини, бу дастурда қишлоқни ривожлантиришнинг асосий йўналишларини амалга

²⁴ Салимов Б.Т., Абдуганис А., Юсупов М.С. Қишлоқ хўжалигида иқтисодий ислохотларни чуқурлаштиришнинг асосий йўналишлари / Ўқув қўлланма – Т.: ТДИУ, 2007, 47-48-б.

ошириш учун тегишли тадбирлар, шу жумладан, молиявий омиллар ва солик имтиёзлари кўзда тутилиши лозимлигини таъкидлаб ўтди.

Шу ўринда, мамлакатимизда 2006-2010 йиллар мобайнида шахсий ёрдамчи, деҳқон ва фермер хўжаликларида чорва молларини кўпайтиришни рағбатлантириш дастури қабул қилинганлиги ҳамда уни амалга ошириш борасида маълум тадбирлар белгиланганлигини эслатиб ўтиш мақсадга мувофиқдир. Мазкур дастурнинг мақсади шахсий ёрдамчи, деҳқон ва фермер хўжаликларида 2006-2010 йиллар мобайнида чорва молларини, биринчи навбатда қорамоллар сонини кўпайтиришни рағбатлантиришдан иборат.

Дастур ва мақсадларимизнинг бош мақсади – халқимиз учун муносиб турмуш шароити яратишдан иборатдир. И.Каримов (маъруздан)

Бу дастурнинг амалга оширилиши жойлардаги мутасадди раҳбарлар томонидан қуйидаги ишларнинг бажарилишини тақозо этади:

- шахсий ёрдамчи ва деҳқон хўжаликларида қорамол ва чорвачилик маҳсулотлари етиштирадиган фуқароларни меҳнат дафтарчалари билан таъминлаш;

- ҳомийлар томонидан эҳтиёжманд оилаларга қорамоллар берилишини таъминлаш;

- чорвачилик ишлаб чиқариш кўрсаткичлари ўсишини таъминлаш;

- микрокредитларни ўз вақтида ва керакли миқдорда ажратилишини назорат қилиш;

- зооветеринария шаҳобчаларини ташкил этиш ва уларнинг жиҳозланишини таъминлаш;

- сунъий уруғлантириш шаҳобчаларини ташкил этиш ва уларнинг жиҳозланишини таъминлаш;

- қорамолларни сўйиш учун қушхоналар ташкил этиш ва уларнинг жиҳозланишини таъминлаш;

- зотли қорамолларни аукцион орқали сотилишини ташкил этиш ва назорат қилиш;

- омухта ем сотиш шаҳобчаларини кўпайтириш.²⁵

Дастур доирасида шахсий ёрдамчи, деҳқон ва фермер хўжаликлари учун қорамолларни сотиб олиш учун ажратилаётган кредитлар ҳолатини қуйидаги жадвалдан кўриш мумкин (10-жадвал).

²⁵ «Туман ва шаҳар ҳокимларининг давлат мақсадли дастурларини асосли шакллантириш, уларнинг бажарилишини ташкил этиш ва таъминлаш борасидаги асосий вазифалари» бўйича маъруза материаллари.

**Шахсий ёрдамчи, деҳқон ва фермер хўжаликлари учун
қорамолларни сотиб олиш учун ажратилаётган кредитлар ҳолати
(1 декабрь 2006 йил ҳолатига)**

Кўрсаткичлар	Жами	Шу жумладан:	
		“Иш билан таъминлашга кўмаклашиш жамгармаси”	Тижорат банклари
Дастур ва кўшимча топшириқ бўйича 2006 йилда, млн. сўм	24600,2	8000	16600,2
Ҳақиқатда, млн. сўм (1 декабр 2006 йил ҳолатига)	30990,0	9166,2	21823,9
Бажарилиши, фоиз ҳисобида	126,0	114,6	131,5
Кредит олиш учун ариза берган оилалар сони	44652	17343	27309
Кредит олган оилалар сони	41998	15386	26612
Кредит билан таъминланиш даражаси, фоиз	94,1	88,7	97,4

Манба: «Туман ва шаҳар ҳокимларининг давлат мақсадли дастурларини асосли шакллантириш, уларнинг бажарилишини ташкил этиш ва таъминлаш борасидаги асосий вазифалари» бўйича маъруза материаллари.

Маърузада бугунги кунда чорвачиликни ривожлантиришнинг моддий-техник базасини мустаҳкамлаш, наслчиликни тубдан яхшилаш, ветеринария ва зоотехника хизматининг замонавий тармоғини ташкил этиш, ем-хашак, аввало, омухта озуқа билан таъминлаш каби муаммолар ҳамон долзарблигича қолаётганлиги танқид остига олинади. Дарҳақиқат, зотли молларни аукцион орқали сотиш, омухта ем сотиш пунктларини ташкил этиш каби дастурий вазифалар мўлжаллагидан зиёд бажарилаётган бўлсада, уларнинг амалдаги миқдорлари ҳали аҳамиятсиз даражада эканлигини кўриш мумкин (11-жадвал).

**2006 йилда зотли молларни аукцион
орқали сотиш, омухта ем сотиш пунктларини
ташкил этиш топшириқларининг бажарилиши**

Кўрсаткичлар	Дастур ва кўшимча топшириқ бўйича	Ҳақиқатда, млн. сўм (1 декабр 2006 йил ҳолатига)	Бажарилиши, фоиз ҳисобида
Зотли молларни шахсий ёрдамчи, деҳқон ва фермер хўжаликлари учун аукцион орқали сотиш, бош «Ўздонмахсулот» ДАК	16 250	16 926	104,2
корхоналари томонидан ташкил этилган омухта ем сотиш пунктларининг ташкил этилиши	110	374	340,0

Манба: «Туман ва шаҳар ҳокимларининг давлат мақсадли дастурларини асосли шакллантириш, уларнинг бажарилишини ташкил этиш ва таъминлаш борасидаги асосий вазифалари» бўйича маъруза материаллари.

Шу ўринда, мазкур дастурнинг бажарилишида йўл кўйилаётган асосий камчиликларни кўрсатиб ўтиш мақсадга мувофикдир:

- ташкил қилинган кушхона ва сўйиш шаҳобчалари керакли асбоб-ускуналар билан тўлиқ жиҳозланмаганлиги;

- аҳолига насли молларни аукцион орқали сотиш талаб даражасида эмаслиги;

- аҳолига қорамол сотиб олиш учун “Иш билан таъминлашга кўмаклашиш жамғармаси” ҳисобидан кредит ажратишнинг суғлиги;

- кам таъминланган оилаларга нодавлат жамғарма маблағлари ҳисобидан дастурда белгиланган бепул ажратмалар суғ амалга оширилаётганлиги;

- сунъий уруғлантириш пунктларининг жиҳозланиши талаб даражасида эмаслиги ва бошқалар.²⁶

Маърузада иктисодиётимиз таркибида хизмат кўрсатиш соҳасини жадал ривожлантиришга алоҳида эътибор қаратишимиз лозимлиги таъкидланади. Бугунги кунда хизмат кўрсатиш соҳасида ялпи ички маҳсулотнинг 39,5 фоизи яратилмоқда, унда иктисодиётда банд бўлган меҳнатга лаёқатли аҳолининг қарийб 58 фоизи фаолият юритмоқда.

Шунингдек, Президентимиз томонидан 2006 йилда хизмат кўрсатиш соҳасида амалга оширилган ишлар қайд этиб ўтилди:

- маиший хизматлар 15 фоизга ошди;

- таълим хизматлари, болалар ва ногиронларга ижтимоий хизмат кўрсатиш 30 фоизга кўпайди;

- молиявий хизматлар 2,5 барабар ортди;

- телекоммуникация хизматлари, уяли телефон алоқаси, Интернетдан жамоа бўлиб фойдаланиш шаҳобчалари ва бошқа соҳаларда жадал ўсиш суръатлари кузатилди;

- мамлакатимизнинг 220 та чекка ва олис аҳоли пунктларини телерадио тўлкинлари билан қамраб олинди;

- универсал илмий кутубхоналар негизида ахборот-кутубхона марказлари ва ахборот-ресурс марказлари ташкил этилди.

Мамлакатимизда 2006-2010 йилларда хизмат кўрсатиш ва сервис соҳасини ривожлантиришни жадаллаштириш дастури ишлаб чиқилган бўлиб, унинг мақсади – хизматлар кўрсатиш ва сервис соҳасини жадал ривожлантириш учун қулай шароит яратиш, унинг иктисодиётдаги улушини ошириш, хизмат кўрсатиш соҳаси тармоқларида банд бўлганлар сонини кўпайтириш ва шу асосда аҳоли даромадларини ошириш ҳамда ички истеъмол бозорини замонавий, сифатли турли-туман хизмат турлари билан тўлдиришдан иборат.

Шундан келиб чиққан ҳолда, мамлакатимизда хизмат кўрсатиш ва сервис соҳаларини ривожлантирининг асосий йўналишлари сифатида қуйидагиларни белгилаш мумкин:

²⁶ «Туман ва шаҳар ҳокимларининг давлат мақсадли дастурларини асосли шакллантириш, уларнинг бажарилишини ташкил этиш ва таъминлаш борасидаги асосий вазифалари» бўйича маъруза материаллари.

- соҳаларда тадбиркорларнинг фаоллигини кучайтириш учун қулай шарт-шароит яратиш;
- соҳаларнинг ЯИМдаги улушини 2010 йилга келиб 49 фоизга етказиш;
- хизматлар соҳасида банд бўлган аҳоли сонини 2010 йилга қадар 2 мартага ошириш;
- қишлоқ аҳолисига кўрсатиладиган хизматлар ҳажми ва турини кўпайтириш;
- янги истикболли хизмат турларини жадал ривожлантириш;
- хизматлар экспорти ҳажмини ошириш;
- хизматлар ва сервис соҳаси учун юқори малакали кадрлар тайёрлаш ва қайта тайёрлаш.

Ушбу йўналишларни амалга ошириш борасида 2006 йилда ҳам салмоқли ишлар бажарилиб, бир қатор муҳим натижалар қўлга киритилди (18-илова).

Биз иқтисодий-иқтисодиётимизда хизмат кўрсатиш соҳасини жадал ривожлантиришга алоҳида эътибор қаратишимиз лозим.

**И.Каримов
(маърузадан)**

Шунга қарамай, маърузада республикада хизмат кўрсатиш соҳасининг сифати ва савияси бугунги кун талабларига жавоб бермайди, деб таъкидланди. Хизмат кўрсатиш ва сервисга бўлган талабнинг изчил ўсиб бориши билан бу соҳа нафақат аҳолининг турмуш даражасини яхшилаш, энг зарур замонавий хизматлар кўрсатиш, балки одамларнинг, биринчи навбатда, қишлоқ аҳолисининг бандлик муаммоларини ҳал қилишда муҳим роль ўйнаши керак²⁷.

Шундан келиб чиққан ҳолда, хизмат кўрсатиш соҳасининг мамлакат ялпи ички маҳсулотигаги улушини 2007 йилда 42-43 фоизга етказиш зарурлиги белгиланган берилди.

Маъруза давомида коммуникация тизимлари – темир йўл ва автотранспорт инфратузилмаси, электр, газ ва сув тармоқларини ривожлантиришнинг иқтисодиётдаги таркибий ўзгаришлардаги ўрни катта эканлиги, шунга кўра мазкур соҳалар тараққиётга етарлича эътибор қаратиш лозимлиги таъкидланди. Иқтисодиётнинг етакчи тармоқларида ишлаб чиқаришни модернизация қилиш, техник ва технологик жиҳатдан қайта жиҳозлашда рўй бераётган салбий ҳолатлар очиб берилиб, улар бўйича танқидий фикрлар билдирилди. Бундай ҳолатларни бартараф этишнинг муҳим чора-тадбирларидан бири сифатида ишлаб чиқаришни техник жиҳатдан мунтазам модернизация қилиб бориш учун самарали рағбатлантириш тизimini яратиш зарурлиги қайд этилди. Бунинг учун эса қуйидаги имтиёзларни белгилаш мақсадга мувофиқлиги қайд этилди:

²⁷ Янгиланиш ва барқарор тараққиёт йўлидан янада изчил ҳаракат қилиш, халқимиз учун фаровон турмуш шароити яратиш – асосий вазирамиздир. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислам Каримовнинг 2006 йилда мамлакатимизни иқтисодий-иқтисодий ривожлантириш якуналари ва 2007 йилда иқтисодий ислохотларни чуқурлаштиришнинг энг муҳим устувор йўналишларига бағишланган Вазирлар Маҳкамаси мажлисидаги маърузаси // Халқ сўзи, 2007 йил 13 февраль.

- корхоналарнинг ўз маблағлари ва жалб қилинган маблағлар ҳисобидан йўналтирлаётган сармояларини уч йилга даромад (фойда) солиғидан озод қилиш;

- ўрнатилган ва ишлаб чиқариш жараёнида фойдаланилаётган янги ускуналарни мулк солиғидан озод қилиш;

- ишлаб чиқариш фаолиятини амалга ошираётган ва ягона солиқ тўловини тўлаётган микрофирмалар ҳамда кичик корхоналар учун 5 йил муддатга инвестицион солиқ имтиёзини жорий қилиш, яъни солиққа тортиш базасини янги сотиб олинган технологик ускуналар қийматига тенг (бирок, солиққа тортиш базасининг 25 фоизидан ошмаган) миқдорда камайтириш.

Президентимиз хусусий бизнес учун зарур бўлган барча қулай шароитларни яратиш, давлатнинг иқтисодиётдаги иштирокчини изчил камайтириб бориш масалаларини иқтисодий ислохотларнинг иккинчи асосий устувор йўналиши сифатида кўрсатиб берди. Вазирлар Маҳкамаси қарорига бу устувор йўналишдан келиб чиқувчи асосий вазифаларни амалга ошириш бўйича аниқ чора-тадбирлар тизими белгилаб берилди (4-чизма).

Ўтган йилда хусусий мулк ва хусусий тадбиркорлик ҳуқуқини химоя қилишга доир қонунийликни мустаҳкамлашга оид ҳамда амалий чоралар кўрилди. Жумладан:

- Суд қарорлари ижроси департаменти фаолияти тизимини мустаҳкамлаш тадбирлари белгиланди;

- мазкур тизимнинг кадрлар таркиби деярли тўлик янгиланди;

- суд ижрочилари сони кўпайтирилди;

- уларнинг меҳнатини рағбатлантириш тадбирлари белгиланди;

- кичик бизнес субъектларини икки кун ичида хабардор қилган ҳолда рўйхатга олиш тизими жорий қилинди.

Шунга қарамай, ҳали бу борада жиддий камчилик ва муаммолар ҳам борлиги кўзга ташланмоқда. Масалан:

- Суд қарорлари ижроси департаменти фаолиятининг самарасизлиги;

- суд қарорлари ижросини таъминлаш чораларининг натижасиз қолаётганлиги;

- тадбиркорлик билан шуғулланиш учун турли лицензия ва рухсатномалар бериш тажрибасининг давом этаётганлиги;

- бизнесни ёпиш ва тугатишни расмийлаштириш масаласининг ҳал этилмаганлиги ва тартибга солинмаганлиги ва ҳоказо.

Шунингдек, мазкур устувор йўналишни амалга ошириш учун энг аввало корхоналарни хусусийлаштириш борасидаги ёндашувларни тубдан ўзгартириш талаб этилиши таъкидланди.

Маълумки, мамлакатимизда мулкни давлат тасарруфидан чиқариш ва хусусийлаштириш жараёнларининг юқори натижаларга эришишида ҳукумат томонидан бу жараёнларнинг ўзига хос жиҳатларини белгилаб олиниши аҳамиятли таъсир кўрсатган эди. Жумладан: мазкур жараёнларнинг асосий мақсад ва вазифаларини аниқ белгилаб олиш; мулкни давлат тасарруфидан чиқариш ва хусусийлаштиришнинг асосий тамойилларини ишлаб чиқиш ва уларга амал қилиш; мамлакатнинг ўзига хос ижтимоий-иқтисодий, демографик,

маданий-руҳий хусусиятларини эътиборга олиш; хусусийлаштириш жараёнларини махсус меъёрий-ҳуқуқий асослар билан таъминлаш; ҳар бир алоҳида ҳолат учун хусусийлаштиришнинг энг мақбул усулларини танлаб олиш; мулкни давлат тасарруфидан чиқариш ва хусусийлаштириш жараёнларини босқичма-босқич амалга ошириш ва ҳоказо.

4-чизма

Иқтисодий ислохотларни чуқурлаштиришнинг энг муҳим устувор йўналишлари доирасидаги асосий вазифалар, уларни амалга оширишга масъул идоралар ва кутилаётган натижалар²⁸

²⁸ Ўзбекистон Республикаси Президенти И.Каримовнинг 2006 йилда мамлакатни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш яқунлари ва 2007 йилда иқтисодий ислохотларни чуқурлаштиришнинг энг муҳим устувор йўналишларига бағишланган маърузаси ҳамда Вазирлар Маҳкамаси мажлисининг қарори асосида тайёрланди.

Юқорида таъкидлаб ўтилган жиҳатларнинг тўлиқ эътиборга олиниши хусусийлаштиришда аҳамиятли кўрсаткичларга эришилишини таъминлади (12-жадвал).

12-жадвал

**Давлат корхоналарини
хусусийлаштиришнинг асосий кўрсаткичлари**

Кўрсаткичлар	Йиллар					
	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Хусусийлаштирилган корхоналар сони	374	1449	1912	1519	1228	980
Хусусийлаштирилган мулклар негизда ташкил этилган нодавлат мулк шаклидаги корхоналари сони	372	1238	1800	1452	1228	980
Акционерлик жамиятлари	152	227	223	75	28	3
Масъулияти чекланган жамият	117	184	325	396	162	75
Хусусий корхоналар	103	827	1252	981	1038	902
Хусусийлаштиришдан тўшган маблағлар (млрд. сўм)	14,3	23,2	43,6	56,1	78,4	80,5

Манба: Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси маълумотлари.

Бирок бугунги кунда мазкур жараёнларни янада жадаллаштириш объектив заруратга айланмоқда. Айниқса, йирик корхоналарни, биринчи навбатда, катта миқдордаги инвестициялар ва замонавий технологияларга муҳтож корхоналарни хусусийлаштиришга алоҳида эътибор қаратиш даркор. Хусусийлаштириш натижасида мазкур корхоналар маҳаллий, хорижий инвестицияларга ва замонавий ишлаб чиқариш технологияси ва техникаларга эга бўлиб, самарали фаолият олиб боради.

Кичик бизнес субъектларининг монопол компаниялар билан рақобатлашувдаги заиф жиҳатларини ҳисобга олиб, барча соҳада соғлом рақобат муҳити яратилиши лозим. Бунинг учун эса мамлакатимиз бозорида монопол мавқени эгаллаб турган, устав жамғармаларида ҳали ҳам давлат акциялар пакети улуши юқори миқдорда қолаётган компанияларнинг объектларини хусусийлаштириш масалалари бўйича ёндашувларни жиддий қайта кўриб чиқиш зарур.

Иқтисодий ислохотларни амалга оширишда бизнинг асосий устивор йўналишимиз бундан буён ҳам бизнес, жумладан, хусусий бизнес учун зарур бўлган барча қулай шароитларни яратишдан, давлатнинг иқтисодийдаги иштирокини изчил камайтириб боришдан иборат бўлиб қолаверади.

И.Каримов (маърузадан)

Президентимиз бу борадаги асосий масала сифатида хусусийлаштириладиган объектларга эгалик қилишга даввогарларнинг аввало объектларни модернизация қилиш, техник ва технологик жиҳатдан қайта жиҳозлаш ва жаҳон бозорида рақобатга бардошли маҳсулот ишлаб чиқариш бўйича ўз зиммасига оладиган мажбуриятлари эканлигини кўрсатиб берди.

Мазкур вазифаларга Президентимиз томонидан мунтазам равишда жиддий эътибор қаратилиб, уларнинг аҳамияти бир қатор маърузаларда кўрсатиб ўтилган эди. Жумладан, мамлакатимизда қимматли қоғозлар бозорини, айниқса, иккиламчи бозорни ривожлантиришга алоҳида эътибор қаратиш, рақобатга бардошли фонд бозорини ривожлантириш бўйича яқин истиқболга мўлжалланган самарали стратегияни ишлаб чиқиш, акциялар ва объектларнинг биржа савдоларида сотилишида ошкоралик тамойилларини кескин кучайтириш талаб этилиши; хусусийлаштиришдан кейинги мониторингни амалга оширишда тизимли ёндашувни ишлаб чиқиш, янги мулкдорнинг ўз зиммасига олган инвестиция мажбуриятини бажариш учун уларнинг иқтисодий маъсулиятини ошириш зарурлиги ва бошқалар.

Оқоридаги вазифаларни амалга ошириш учун мамлакатимиз Президенти Ислоом Каримов 2006 йил 10 февралда Вазирлар Маҳкамасининг мажлисида маъсул вазирлик ва муассасалар иштирокида 2006-2008 йилларга мўлжалланган янги хусусийлаштириш дастурини ишлаб чиқиш ва Вазирлар Маҳкамасига киритиш вазифасини қўйган ҳамда хусусийлаштириш жараёнида ўз ечимини кутаётган бир қатор долзарб масалаларга эътибор қаратган эди.²⁹

Биринчидан, ер участкаларининг нархи қатъий бозор ёндашувларидан келиб чиқиб белгиланмоғи лозим. Бугунги кунда кўпгина хусусийлаштирилган объектлар, мол-мулкнинг нархлари атиги бир неча миллион сўмни ташкил этгани холда, ўнлаб гектар ер майдонларини эгаллаб олган. Бундай ер участкаларининг қатта қисми янги мулкдорлар томонидан умуман фойдаланилмаяпти, чунки бу ерлар уларга муддатсиз фойдаланиш учун бепул берилган.

Иккинчидан, яқка тартибда уй-жой қуриш учун ер участкаларини белгиланган меъёрлар доирасида ажратиш ҳисобига хусусийлаштириш жараёнларини янада кенгайтириш ва чуқурлаштиришга эришиш мумкин. Бу хусусий ва оилавий бизнесни, касаначиликни янада кенгайтиришнинг гарови, ипотеканинг бошқа шакллари ривожлантиришнинг кучли омили бўлиб хизмат қилади.

Учинчидан, хусусий бизнес кафолатларини мустаҳкамлаш, унинг ривожини учун қулай муҳит яратиш мақсадида давлат бошқаруви идоралари ва бозор институтларида маъмурий процедураларини бажариш билан боғлиқ, ҳали бери анча юқори бўлиб келаётган бизнес харажатларини камайтириш нуктаи назаридан қайта кўриб чиқиш лозим. Тадбиркорлик субъектлари учун жарима санкцияларини камайтиришни кўзда тутадиган қонунчиликни такомиллаштириш бўйича бошланган ишларни ниҳоясига етказиш зарур бўлади.

Тўртинчидан, бизнес учун қулай муҳитни шакллантиришнинг ғоят муҳим вазифаларидан бири суд тизимини янада мустаҳкамлаш, тадбиркорларнинг қонуний ҳуқуқларини ҳимоя қилиш ва уларга янада кўпроқ эркинлик беришга қаратилган суд ислоҳотларини чуқурлаштириш керак. Кичик

²⁹ Каримов И. "Эришилган ютуқларни мустаҳкамлаб, янги марралар сари изчил ҳаракат қилишимиз лозим". Халқ сўзи, 2006 йил 11 февраль.

бизнесни ривожлантириш ва фермер хўжалиklarини шакллантиришни рағбатлантириш бўйича қабул қилинган ҳукумат қарорларининг сўзсиз бажарилишига алоҳида эътибор бериш ва бу масалада қатъий назорат ўрнатиш керак бўлади.³⁰

Албатта жамиятимизда ўта бойлар ҳам, ўта камбағаллар ҳам бўлмаслиги керак. Лекин, шу билан бирга, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик эгаларига, уларнинг ўз ҳалол меҳнати, нешона тери билан топадиган даромади ва бойлигига ёндашишда эски замондан қолган иллат ва асоратлардан бутунлай воз кечишимиз зарур. Ўзида қилиб айтганда, уларга ҳасад билан эмас, ҳавас билан қараш жамиятимизда тобора чуқур қарор топишини хоҳлардим.

И.Каримов (маърузадан)

Шу ўринда таъкидлаб ўтиш жоизки, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни тарраккиёт йўлида маълум тўсиқлар ва камчиликларни кузатиш мумкин. Кичик корхоналарлар ва яққа тадбиркорларнинг аксарияти ўз фаолиятида хом-ашё ва материалларнинг кўплаб турлари, айниқса юқори ликвидли материалларга муҳтожлик сезмоқда, жойларда тадбиркорлар биржа ва аукцион савдоларда қатнашишга, хом-ашё ва материалларни юқори ликвидли турларини сотиб олиш имконига эга эмас, сотилаётган товарлар рўйхати уларни қониқтирмаслик ҳолатлари ҳам кўплаб учрайди.

Вазирлар Маҳкамасининг 2004 йил 5 февралдаги «Маҳсулотлар, хом-ашё ва материалларнинг юқори ликвидли турларини сотишнинг бозор механизларини жорий этишни давом эттириш тўғрисида»ги 57-сонли қарори қабул қилинганидан сўнг биржа ва аукцион савдоларида сотилаётган товарлар рўйхати анча кенгайди. Ушбу ресурслар қаторида нефть маҳсулотлари, қора ва рангли металллар прокати, минерал ўғит, пахта линти, ўсимлик мойи ва бошқалар сотилмоқда.

Маърузада Президентимиз томонидан қуйидаги муҳим масалаларга ҳам алоҳида тўхталиб ўтилди:

- хусусийлаштиришга нисбатан муносабат ва ёндашувларни ўзгартириш, иқтисодиётнинг етакчи тармоқларига қарашли корхоналар акцияларини кимомши савдосига қўйиш чораларини амалга ошириш;

- давлатнинг иқтисодиётдаги иштирокини кескин камайтириш мақсадида давлат назорат органларининг корхоналар хўжалик фаолиятига ноқонуний аралашувиغا тўла барҳам бериш;

- кооперация алоқаларини кучайтириш ва ҳамкорликни мустаҳкамлаш, мақсадга мувофиқ ҳолатларда, трансмиллий корпорациялар таркибига киришдан очиқ иқтисодиёт йўлида изчил ривожланишнинг муҳим омили сифатида фойдаланиш;

- бозор иқтисодиёти институтлари, хусусан, юксак профессионал даражадаги мустақил аудитни, суғуртанинг замонавий шаклларини ва молиявий хизматларнинг бошқа турларини кенг ривожлантириш.

³⁰ Қосимова М.С., Юсупов М.А., Джалалова И.А., Имомов Х.М. Ўзбекистонда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик: ривожлантириш, муаммоллар ва ечимлар / Ўқув қўланма. – Т.: ТДИУ, 2007, 17-18-б.

Президентимиз ўз маърузасида 2007 йилда иқтисодийтни ривожлантиришнинг навбатдаги учинчи устувор йўналиши хорижий инвестицияларни, энг аввало, тўғридан-тўғри инвестицияларни жалб этиш борасидаги ишларни ҳар томонлама кучайтиришдан иборат эканлигини кўрсатиб берди (5-чизма).

Бу борада мамлакатимизда аҳамиятли даражадаги ютуқларга эришиб келинмоқда. Чунончи, яратилган қулай имтиёз ва преференциялар тизими туфайли 2006 йил ҳолатига иқтисодийтимизга жами 20 млрд. АҚШ долларидан зиёд миқдордаги хорижий инвестиция жалб этилди. Тўғридан-тўғри жалб қилинган хорижий инвестициялар ҳажми эса фақатгина 2000-2006 йиллар мобайнида 9,3 марта ошди ва 2,5 млрд. АҚШ долларини ташкил этди.

Бугунги кунда имтиёзли хорижий сармояларни жалб этиш – рақобатга бардошли, кучли иқтисодийetni барпо этиш ва жаҳон бозорида муносиб ўрин эгаллашнинг ўзига хос йўли эканлиги таъкидлаб ўтилди.

Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик бугунги кунда аҳоли бандлигини таъминлайдиган ва унинг асосий даромад манбаи бўлган муҳим бўғинга айланмоқда.

И.Каримов (маърузадан)

Шу ўринда айтиб ўтиш керакки, мамлакатимизда ҳар йили Инвестиция дастури қабул қилинади ва унда энг муҳим инвестиция лойиҳалари ўз ифодасини топади. Жумладан, 2004-2006 йиллар мобайнида Давлат инвестиция дастури параметрларини 19-иловадаги жадвалдан кўриш мумкин.

2007 йил учун ҳам Инвестиция дастури тасдиқланган бўлиб, унда реал иқтисодийтнинг энг муҳим тармоқлари ва ижтимоий соҳада йирик инвестиция лойиҳаларини амалга ошириш, қиймати 3 млрд. 950 млн. АҚШ долларига тенг бўлган инвестиция маблағларини ўзлаштириш кўзда тутилган. Шунингдек, ушбу дастур доирасида 1 млрд. АҚШ долларидан кўпроқ миқдорда хорижий инвестициялар жалб этилиши мўлжалланмоқда. Бу маблағнинг салкам 700 млн. долларини (қарийб 68%) тўғридан-тўғри хорижий инвестициялар ташкил этади. Инвестиция дастурига 80 га яқин инвестиция лойиҳалари киритилган бўлиб, улардан энг йирикларини жадвалдан кўриш мумкин (13-жадвал).

2002-2007 йилларда хорижий сармояларни Давлат инвестицион дастурлари доирасида жалб этиш динамикасини 20-иловадаги диаграммадан кузатиш мумкин.

Маърузада инвестиция жараёнларини жадаллаштиришда Тикланиш ва тараққиёт жамғармаси, Хорижий инвестицияларни ахборот билан таъминлаш ва кўмаклашиш агентлиги – «Ўзинфоинвест»нинг ўрни ва аҳамиятига алоҳида эътибор қаратилди. Жумладан, Тикланиш ва тараққиёт жамғармасининг устав капитали 1 млрд. АҚШ доллари миқдорида белгиланиб, 2007 йилнинг 1 январигача жамғарманинг устав капиталига 500 млн. доллар маблағ жалб этилгани таъкидланди.

Иқтисодий ислохотларни чуқурлаштиришнинг энг муҳим устувор йўналишлари доирасидаги асосий вазифалар, уларни амалга оширишга масъул идоралар ва қўтилайётган натижалар³¹

<i>3-устувор йўналиш:</i> Хорижий инвестицияларни, биринчи навбатда, тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни жалб этиш ишларини барча чоралар билан кучайтириш		
Асосий вазифалар	Ижро учун масъул идоралар	Қўтилайётган натижалар
«Кўкдумалоқ» қонидаги ишларнинг аҳолини ўрганиб, суяк углеводородлар қазиб олишни барқарорлаштириш бўйича тadbирлар ишлаб чиқиш	Бош вазир ўринбосари, Молия вазирлиги, Иқтисодиёт вазирлиги, «Ўзбекнефтгаз» миллий холдинг компанияси	Табиий бойликлар манбалари, жумладан, «Кўкдумалоқ» қонидаги ишларни ташкил этиш бўйича муаммолар бартараф этилиб, суяк углеводородлар қазиб олиш барқарорлашади
Углеводород хом ашё захираларини геологик қидирув ишлари бўйича хорижий инвесторлар иштирокидаги лойиҳаларнинг амалга оширилиши устидан катъий мониторинг ўтказиш	Бош вазир ўринбосари, Молия вазирлиги, Иқтисодиёт вазирлиги, «Ўзбекнефтгаз» миллий холдинг компанияси	Лойиҳаларнинг ўз вақтида малағ оширилиши таъминланади, хорижий инвесторлар томонидан мажбуриятлар бузилишининг олдини олишни таъминлаш орқали соҳа фаолият самарадорлиги оширилади
Хусусий мулк ва хусусий тadbиркорлик ҳуқуқларини химоя қилиш бўйича янги қонунчилик нормаларини ишлаб чиқиш	Бош вазир, Адлия вазирлиги, Олий ҳужалик суди	Бизнесни тугатилишининг тартибга солиниши, турли рухсатномалар ва лицензиялар беришнинг кескин қисқартирилиши натижасида хусусий мулк ва хусусий тadbиркорлик ҳуқуқлари химояси кучаяди
Солиқ академияси ва Олий ҳарбий божхона институти фаолиятини ташкил этишни яхшилаш бўйича аниқ чора-tadbирлар комплексини ишлаб чиқиш	Давлат солиқ қўмитаси, Давлат божхона қўмитаси	Мазкур соҳалар бўйича тайёрланаётган мутахассис-кадрларда юқори малака, билим, ўз бурчиға масъулият ва садоқат, кенг дунёқараш ва бой маънавиятни шакллантириш имкони кенгайди
Шахсий таркибға нисбатан талабчанликни ошириш ва улар ўртасида олиб борилаётган ишларни кучайтириш	Давлат солиқ қўмитаси, Давлат божхона қўмитаси	Шахсий таркиб ихтисослаштирилган ўқув юрталарида ўқиган, юқори малакали, профессионал жиҳатдан тайёр, ўз ишиға содиқ ва масъулият - ли ҳолимлар билан тўллипилади

³¹ Ўзбекистон Республикаси Президенти И.Каримовнинг 2006 йилда мамлакатни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш яқунлари ва 2007 йилда иқтисодий ислохотларни чуқурлаштиришнинг энг муҳим устувор йўналишларига бағишланган маърузаси ҳамда Вазирлар Маҳкамаи мажлисининг қарори асосида тайёрланди.

2007 йил учун Инвестиция дастурига киритилган энг йирик лойиҳалар

№	Инвестиция лойиҳаси номи
1.	Хонжиза ва Учкулоч конларида полиметалл рудалари қазиб олиш
2.	Устюрт минтақаси ва Орол денгизида нефть ва газ бўйича геология-кидирув ишларини амалга ошириш
3.	Углеводород хомашёсининг истиқболли конларини ўзлаштиришни давом эттириш
4.	«Тошкент-Ангрен» темир йўл линиясини электрлаштириш
5.	Енгил саноат қорхоналарини (16 та) техник қайта жиҳозлаш
6.	Сургил қонидан олинadиган хомашё негизда полиэтилен ва полипропилен ишлаб чиқариш бўйича қўшма қорхона ташкил этиш
7.	Уяли алоқа тармоғини кенгайтиришга қаратилган лойиҳаларни рўёбга чиқариш
8.	Қорақалпоғистон Республикаси, Хоразм вилояти, Бухоро, Самарқанд, Гулистон, Жиззах ва Қарши шаҳарларидаги ичимлик суви билан таъминлаш тизимларини такомиллаштириш

Маъба: Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримовнинг 2006 йилда мамлакатни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш яқунлари ва 2007 йилда иқтисодий ислохотларни чуқурлаштиришнинг энг муҳим устувор йўналишларига бағишланган Вазирлар Маҳкамаси мажлисидаги маърузаси.

Жамғарманинг асосий вазифаси сифатида маблағларни жамлаш, таркибий ўзгаришларни амалга ошириш, ишлаб чиқаришни модернизация қилиш учун муҳим лойиҳаларни молиялаштириш билан бир қаторда хорижий инвесторлар – чет эл компаниялари, банклари, халқаро молия институтлари билан ҳамкорликда ўзаро тенг шартларда инвестиция лойиҳаларини молиялаштиришдан иборатлиги уқтирилди.

Мавзун и мустаҳкамлаш учун саволлар:

1. Таркибий ўзгаришлар ва модернизациялаш жараёнлари ўртасида қандай ўзаро боғлиқлик ва ўзаро таъсир мавжуд?
2. Қулай бизнес шароитлари таркибига нималар қиради ва мамлакатимизда уларни старли даражада яратишда қандай муаммолар мавжуд?
3. Давлатнинг иқтисодиётдаги иштирокини камайтириб бориш қандай йўллар билан амалга оширилади?
4. Хусусийлаштиришга нисбатан муносабат ва ёндашувларни ўзгартириш нима учун зарур?
5. Бозор иқтисодиёти институтлари таркибига қандай тузилмалар қиради ва уларни таркиб топтиришнинг ўзига хос хусусиятлари нималарда намоён бўлади?
6. Мамлакатимизда хорижий инвестицияларни жалб қилиш ва улардан янада самарали фойдаланиш бўйича қандай имкониятлар мавжуд?
7. Инвестиция муҳитини яхшилаш учун қандай чора-тадбирларни амалга ошириш керак?
8. Мамлакатимизда Тикланиш ва таракқиёт жамғармасининг ташкил этилишидан мақсад нима?

4-БОБ: АҲОЛИ ТУРМУШ ДАРАЖАСИНИ ОШИРИШ, КИЧИК БИЗНЕС ВА ХУСУСИЙ ТАДБИРКОРЛИКНИ РИВОЖЛАНТИРИШ, БАНК-МОЛИЯ ТИЗИМИДА ОЛИБ БОРИЛАЁТГАН ИСЛОҲОТЛАРНИ ЯНАДА ЧУҚУРЛАШТИРИШ – БАРҚАРОР ТАРАҚҚИЁТ ЙЎЛИДАН ИЗЧИЛ ҲАРАКАТНИНГ МУҲИМ ЙЎЛЛАРИ

Режа:

1. Иш ҳақи миқдорини ва аҳоли турмуш даражасини изчил ошириб боришни таъминлаш.

2. Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг жадал ривожланишини ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш, шу асосда аҳолининг бандлиги ва фаровонлигини ошириш муаммоларини ҳал этиш.

3. Банк-молия тизимида олиб борилаётган ислоҳотларни янада чуқурлаштириш ва қўламини кенгайтириш.

4. Коммунал хўжалик соҳасидаги ислоҳотларни янада чуқурлаштириш.

Мавзуга оид таянч тушунча ва иборалар: аҳолининг турмуш даражаси, реал иш ҳақи, монетар сиёсат, аҳолининг истеъмол талаби, бозор конъюнктураси, мулкдорлар ўрта синфи, кичик бизнес таркиби, унинг техник ва технологик тузилмаси, банк-молия тизими, банкларнинг устав капитали, бўш пул маблағлари, фонд бозорлари, нақд пул маблағларининг банкдан ташқари айланиши, коммунал хўжалик соҳаси, аҳолини ижтимоий ҳимоялаш бўйича Дастур ва режалар.

Мавзуга оид кўриб чиқиладиган муаммолар:

1. Аҳоли турмуш даражасини юксалтиришда реал иш ҳақининг ошишини таъминлаш муаммолари.

2. Кичик бизнесни ривожлантириш орқали ҳал этилиши кўзда тутилувчи ўзаро боғлиқ вазифалар – ички бозорни зарур товар ва хизматлар билан тўлдириш, аҳолини иш билан таъминлаш, унинг даромадларини ошириш; ишлаб чиқаришни модернизациялаш, маҳсулот турларини янгилаш, бозор конъюнктурасининг ўзгарувчан талабларига мослаша олиш; мулкдорлар ўрта синфини шакллантиришга эришиш йўллари.

3. Банк тизимини ислоҳ қилиш борасидаги муҳим вазифалар – банкларнинг ўз устав капиталини кўпайтириш, миллий ва хорижий инвесторларнинг бўш пул маблағларини жалб қилиш учун акциялар чиқариш ва уларни фонд бозорларида жойлаштириш, нақд пул маблағларининг банкдан ташқари айланишини янада қисқартиришни таъминлаш масалалари.

4. Уй-жой коммунал хўжалиги соҳасидаги ислоҳотларни янада чуқурлаштиришнинг долзарб муаммолари.

Мавзу бўйича дарснинг мақсади: талабаларга халқимиз учун фаровон турмуш шароитини яратиш асосий вазифамиз эканлигини, бунинг учун аҳоли

реал даромадларини ошириш, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик фаолиятини кучайтириш, банк-молия тизимида олиб борилаётган ислохотларни янада чуқурлаштириш, уй-жой ва коммунал хўжалик соҳасини ривожлантириш зарурлигини тушунтириш ва мавжуд муаммоларни бартараф этиш йўллари тўғрисида билимлар ҳосил қилиш.

Талабаларнинг идентив ўқув мақсадлари:

1. Реал иш ҳақининг ошиши мамлакатдаги иқтисодий ривожланиш суръатларига, мамлакат молиявий аҳволига, олиб борилаётган монетар сиёсатнинг ҳолатига боғлиқлиги тўғрисида маълумотга эга бўлиш.

2. Кичик бизнесни ривожлантириш ички бозорни зарур товар ва хизматлар билан тўлдириш, аҳолини иш билан таъминлаш, унинг даромадларини ошириш; ишлаб чиқаришни модернизациялаш, маҳсулот турларини янгилаш, бозор конъюнктурасининг ўзгарувчан талабларига мослаша олиш; мулкдорлар ўрта синфини шакллантириш имкониятларини яратувчи муҳим бўғин эканлигини англаш.

3. Банк тизимини ислоҳ қилиш борасидаги муҳим вазифалар – банкларнинг ўз устав капиталини кўпайтириш, миллий ва хорижий инвесторларнинг бўш пул маблағларини жалб қилиш учун акциялар чиқариш ва уларни фонд бозорларида жойлаштириш, нақд пул маблағларининг банкдан ташқари айланишини янада қискартириш тўғрисида тасаввур ҳосил қилиш.

4. Уй-жой коммунал хўжалиги соҳасидаги ислохотларни янада чуқурлаштириш халқимиз учун муносиб турмуш шароити яратишнинг муҳим йўналиши эканлигини изоҳлай олиш.

Мавзунинг баёни

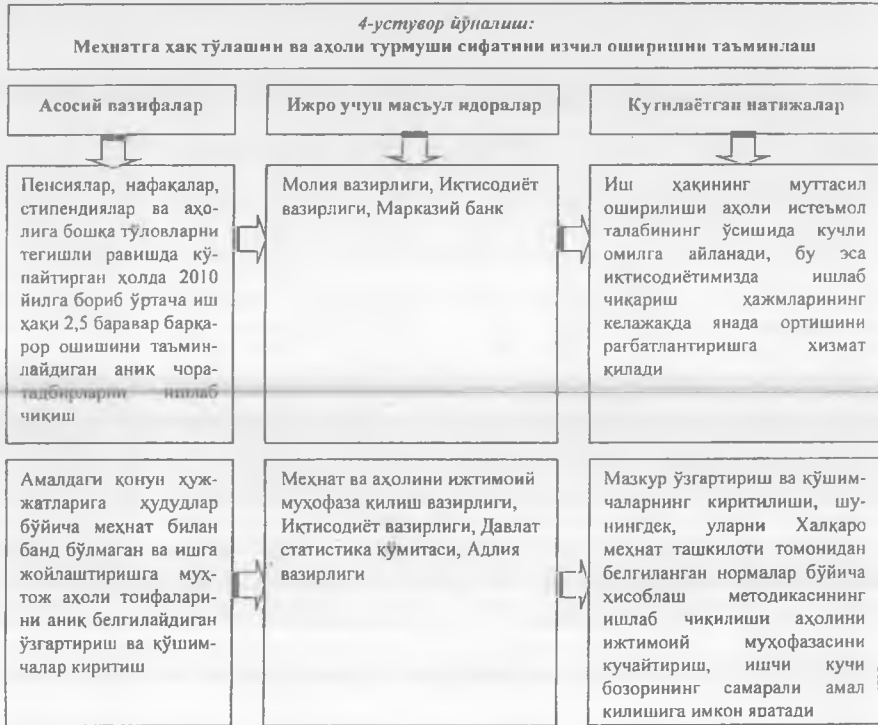
Иш ҳақи миқдорини ва аҳоли турмуш даражасини изчил ошириб боришни таъминлаш Президентимиз томонидан 2007 йилда алоҳида эътибор талаб қиладиган **туртинчи устувор йўналиш сифатида эътироф** этилди. Зеро, бу вазифанинг ечими мамлакатимиз таракқиётининг ҳозирги босқичида ижтимоий-сиёсий барқарорликни мустаҳкамлашнинг ҳал қилувчи омили, деб баҳоланди (6-чизма).

Қишлоқ жойларда ихчам, замонавий технологиялар билан жихозланган корхоналар қуриш, кичик бизнес ва тадбиркорлик, касаначиликнинг турли шакллари ривожлантириш ўта муҳим аҳамият касб этади.

И.Каримов (маърузадан)

Жамият аъзолари даромадлари даражаси улар турмуш фаровонлигининг муҳим кўрсаткичи ҳисобланиб, шу билан бирга алоҳида шахсларнинг дам олиши, билим олиши, соғлигини сақлаши, энг зарур эҳтиёжларини қондириш имкониятларини белгилаб беради. Аҳоли даромадлари даражасига бевосита таъсир кўрсатувчи омиллар орасида иш ҳақидан ташқари чакана нарх динамикаси, истеъмол бозорининг товарлар билан тўйинганлик даражаси кабилар муҳим ўрин тутаети.

Иқтисодий ислохотларни чуқурлаштиришнинг энг муҳим устувор йўналишлари доирасидаги асосий вазифалар, уларни амалга оширишга масъул идоралар ва қутилаётган натижалар³²

Аҳоли пул даромадлари иш ҳақи, тадбиркорлик фаолиятдан олинadиган даромад, нафақа, пенсия, стипендия шаклидаги барча пул тушумларини, мулкдан фоиз, дивиденд, рента шаклда олинadиган даромадларни, қимматли қоғозлар, кўчмас мулк, қишлоқ хўжалик маҳсулотлари, хунармандчилик буюмларини сотишдан ва ҳар хил хизматлар кўрсатишидан келиб тушадиган даромадларни ўз ичига олади.

Мамлакатимиз аҳолисининг пул даромадлари ва харажатлари таркиби ва динамикасини қуйидаги жадвал орқали кўриш мумкин (14-жадвал). Жадвалдан кўринадики, Республикаимизда 2006 йилда аҳолининг номинал пул даромадлари 2005 йилга нисбатан 33,2 фоизга ўсиб, 12954,9 млрд. сўмни ташкил этди. Аҳоли реал даромадларининг ошишида асосий омил бўлиб макроиктисодий

³² Ўзбекистон Республикаси Президенти И.Каримовнинг 2006 йилда мамлакатни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш яқунлари ва 2007 йилда иқтисодий ислохотларни чуқурлаштиришнинг энг муҳим устувор йўналишларига бағишланган маърузаси ҳамда Вазирлар Маҳкамаси мажлисининг ҳарори асосида тайёрланди.

шароитнинг қулайлиги, иқтисодий ўсишнинг тез суръатларда ошиши, инфляциянинг сезиларли даражада пасайганлиги, иқтисодиётдаги таркибий ўзгаришлар ва аҳолини аниқ ижтимоий ҳимоя қилишнинг кучайганлиги ҳисобланади.

14-жадвал

Аҳолининг пул даромадлари ва харажатлари

Кўрсаткичлар	2005 йил		2006 йил		Ўсиш суръати, %
	млрд. сўм	солиш. салм. %	млрд. сўм	солиш. салм. %	
Пул даромадлари	9728,6	100,0	12954,9	100,0	133,2
Меҳнатга ҳақ тўлаш	2700,2	27,8	3812,7	29,4	141,2
Корхоналардан олинадиган даромадлар, иш хақидан ташқари	28,1	0,3	44,4	0,3	158,0
Талбиркорлик даромадлари, кишлоқ хўжалик маҳсулотларини сотиш ва мулкдан олинадиган даромадларни қўшган ҳолда	5492,5	56,4	7135,8	55,1	129,9
Пенсия, нафақа, стипендия ва ижтимоий тўловлар	1507,8	15,5	1962,0	15,2	130,1
Пул сарфлари ва омонатлар	9533,0	100,0	12680,7	100,0	133,0
Истеъмол сарфлари	7107,7	74,6	9538,9	75,2	134,2
Шу жумладан:					
товарлар хариди	5479,2	57,5	7358,3	58,0	134,3
хизматлар учун тўловлар	1628,5	17,1	2180,6	17,2	133,9
Мажбурий тўлов ва бадаллар	746,9	7,8	895,8	7,1	119,9
Омонатларнинг ўсиши, валюта сотиб олишни қўшган ҳолда ва бошқалар	1678,4	17,6	2246,0	17,7	133,8
Даромадларнинг харажатлардан ортиши	195,6	x	274,2	x	x

Манба: Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси маълумотлари.

Аҳолининг турмуш даражасини баҳолашда аҳоли жон бошига пул даромадлари ва харажатларини ҳам кўриб чиқиш мақсадга мувофиқ бўлади (15-жадвал).

15-жадвал

Аҳоли жон бошига пул даромадлари ва харажатлари, минг сўм

Кўрсаткичлар	2005 йил	2006 йил	Ўзгариш, %
Истеъмол сарфлари	271,6	360,2	132,6
Мажбурий тўлов ва ихтиёрий бадаллар	28,5	33,8	118,6
Омонатларнинг ўсиши, валюта сотиб олишни қўшган ҳолда ва бошқалар	64,1	84,8	132,3
Жами пул сарфлари ва омонатлар	364,3	478,8	131,4
Жами пул даромадлари	371,8	489,1	131,5
Даромадларнинг харажатлардан ортиши	7,5	10,4	138,7

Манба: Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси маълумотлари.

Аҳолининг ёлланиб ишловчи қисми оладиган даромадларининг асосий улушини иш ҳақи ташкил қилади. Даромаднинг бу тури истикболда ҳам пул даромадлари умумий ҳажмининг шаклланишида ўзининг етакчи ролини сақлаб қолади.

Куйида мамлакатимиз турли тармоқларидаги ўртача номинал ҳисобланган иш ҳақи миқдорлари келтирилган (16-жадвал).

16-жадвал

Ишчиларнинг ўртача номинал ҳисобланган иш ҳақи, сўм

Тармоқлар	2005 йил		2006 йил	
	январь	декабрь	январь	декабрь*
Республика бўйича жами	63120,0	108609,9	93629,2	183940,1
Саноат	115609,2	175119,1	157424,2	301368,2
Қурилиш	91421,2	188808,3	137954,6	384590,9
Транспорт	91348,2	177513,0	140816,2	285921,8
Алоқа	82082,5	189291,2	104831,5	293775,3
Савдо, умумий овқатланиш, сотиш, тайёрлов	47806,6	92611,4	69761,0	189818,8
Ҳўй жойи ва кўмакчилик хизмати, аҳолига маиший хизмат кўрсатишнинг ноишлаб чиқариш турлари	60150,7	109256,7	91486,4	162228,2
Соғлиқни сақлаш, жисмоний тарбия, спорт ва ижтимоий таъминот	35989,1	60832,9	64034,1	122498,3
Халқ таълими	41847,5	69060,9	65094,1	126968,6
Маданият ва санъат	38541,4	77412,9	56432,9	111156,4
Фан ва илмий хизмат кўрсатиш	53383,5	126756,6	122227,9	209768,2
Молия, кредит ва сугурта	117741,2	279798,8	169369,3	285225,3
Бошқалар	53742,0	101196,4	82712,6	138451,3

*Изоҳ: баҳолаш кўрсаткичлари.

Манба: Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси маълумотлари.

Инсон ҳаёти учун муҳим бўлган соҳалар – ҳаёт даражасини кўтариш соғлиқни сақлаш, таълим тарбия, одамларнинг кайфиятига таъсир этадиган ижтимоий масалаларни счишга алоҳида аҳамият бериш керак.
И.Каримов (маърузадан)

Президентимиз томонидан мамлакатимиздаги реал иш ҳақини ошириш масалалари илғари сурилиб, реал иш ҳақининг ошиши – бу иқтисодиётнинг қандай суръатларда ривожланаётганини, мамлакатнинг молиявий аҳволи мустаҳкамланаётганини, мутаносиб монетар сиёсат қандай таъминланаётганини яққол акс эттирадиган ўзига хос кўзгу ва кўрсаткичдир, деб таърифланади.

Статистик маълумотлар ва социологик тадқиқотлар натижаларига кўра, мамлакатимизда 2006 йилнинг охирида ўртача реал ойлик иш ҳақи 185 минг сўмни ёки салкам 150 АҚШ долларини ташкил этган³³.

³³ Янгилиниш ва барқарор тараққиёт йўлидан янада изчил ҳаракат қилиш, халқимиз учун фаровон турмуш шароити яратиш – асосий вазифамиздир. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислам Каримовнинг 2006 йилда мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш асуллари ва 2007 йилда иқтисодий ислохотларни чуқурлаштиришнинг энг муҳим устувор йўналишларига бағишланган Вазирлар Маҳкамаси мажлисидаги маърузаси // Халқ сўзи. 2007 йил 13 февраль.

Иш ҳақининг муттасил ошиб бориши аҳоли истеъмол талабининг ўсишида кучли омил бўлишини, бу эса иқтисодийтимизда ишлаб чиқариш ҳажмларининг келажакда янада ортишини рағбатлантиришга хизмат қилишини назарда тутиб, Президентимиз иқтисодий имкониятларни эътиборга олган ҳолда, 2007 йилда ўртача иш ҳақини камида 1/3 миқдорда, 2010 йилга бориб эса 2,5 баробар ошириш вазифасини қўйди.

Устувор йўналиш сифатида белгилаб берилган йўналишлардан бешинчиси – кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг жадал ривожланишини ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш, шу асосда аҳолининг бандлиги ва фаровонлигини ошириш муаммоларини ҳал этиш ҳисобланади. Бу борада ҳам Вазирлар Маҳкамаси қарорида бир қатор аниқ чора-тадбирларни амалга ошириш вазифалари қабул қилинди (7-чизма).

Маълумки, Президентимиз И.А.Каримов Ўзбекистонда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожлантириш орқали қуйидаги учта муҳим масаланинг ҳал этилиши кўзда тутилишини белгилаб берган эди:

1) яқин беш-ўн йил ичида ушбу соҳада ялпи ички маҳсулотнинг 50-60 фоизини ишлаб чиқаришга эришиш;

2) бу соҳани ривожлантириш аҳолини иш билан таъминлаш ва унинг даромадлари ўсишининг энг муҳим манбаларидан бирига айланиши;

3) мамлакатимиздаги сиёсий, иқтисодий ва ижтимоий барқарорликнинг пойдевори бўлмиш кичик ва ўрта мулкдорлар синфини шакллантириш.³⁴

Мамлакатимизда кичик тадбиркорликнинг ривожланишига мазкур соҳани турли даражаларда қўллаб-қувватлашнинг самарали тизими катта таъсир кўрсатди. Давлат томонидан унинг меъёрий-ҳуқуқий асослари ишлаб чиқилди ва такомиллаштирилди, кичик корхоналарни молия-кредит ва инвестиция жиҳатидан қўллаб-қувватлаш бўйича муайян ишлар амалга оширилди. Кичик тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш бўйича давлат ва минтақавий дастурлари ишлаб чиқилди ва бугунги кунда ҳам ҳаётга изчил равишда татбиқ этилмоқда. Бу соҳада минтақалараро ва халқаро алоқалар йўлга қўйилмоқда, ҳукуматлараро ва халқаро шартномалар тасдиқланмоқда, тадбиркорларнинг жамоатчилик уюшмалари фаолияти жонлантирилмоқда, ахборот таъминоти тизими вужудга келтирилмоқда.

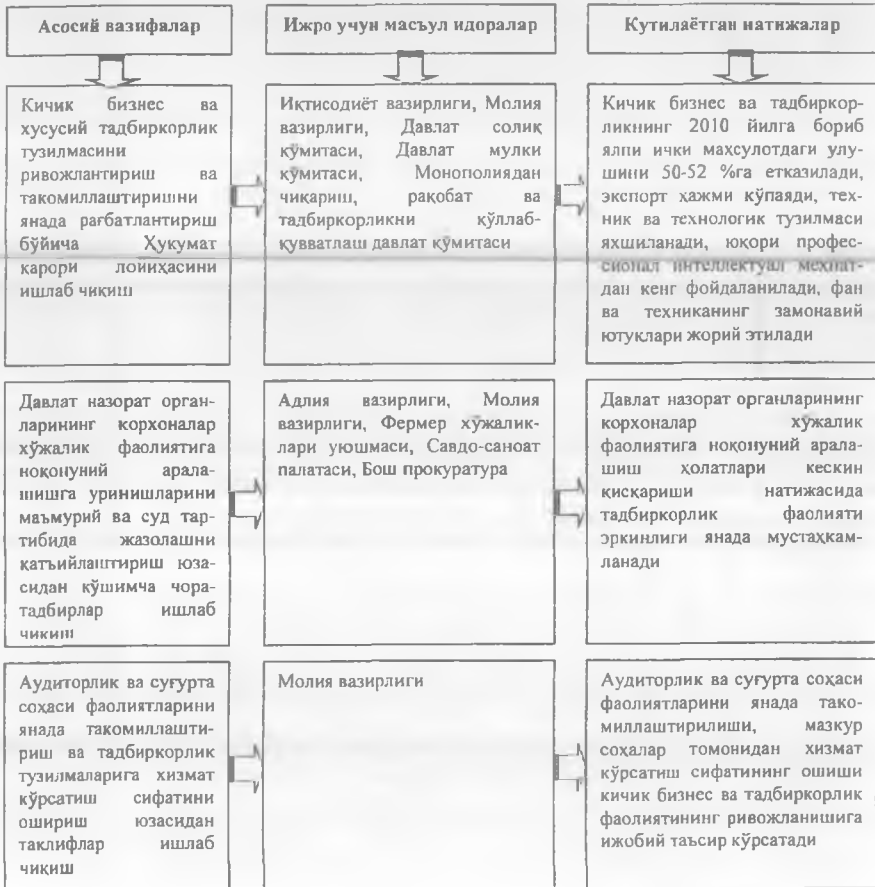
Мамлакатимизда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик секторининг шаклланиши ва мустаҳкамланишида Савдо-саноат палатаси, Деҳқон ва фермер хўжаликлари уюшмаси, «Мадад», «Кафолат», «Ўзагросуғурта» каби қатор суғурта компаниялари, Республика бизнес-инкубатори, Деҳқон ва фермер хўжалиқларини қўллаб-қувватлаш жамғармаси, Меҳнат ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш вазирлигининг Иш билан таъминлашга кўмаклашиш жамғармаси каби бюджетдан ташқари жамғармаларнинг роли жуда катта бўлди.

³⁴ Каримов И.А. 2003 йилда мамлакатни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш яқунлари ва 2004 йилда иқтисодий ислохотларни чуқурлаштиришнинг асосий йўналишларининг бағишланган Вазирлар Маҳкамаси мажлисидаги маърузаси, «Ишонч», 2004 йил 10 феврал, 22-сон.

**Иктисодий ислохотларни чуқурлаштиришнинг энг мухим устувор
йўналишлари доирасидаги асосий вазифалар, уларни амалга оширишга
масъул идоралар ва қутилаётган натижалар³⁵**

5-устувор йўналиш:

Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг жадал ривожланишини ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш, ушбу асосда аҳолини иш билан банд этиш ва фаровонлигини ошириш муаммоларини ҳал этиш

³⁵ Ўзбекистон Республикаси Президенти И.Каримовнинг 2006 йилда мамлакатни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш якуналари ва 2007 йилда иқтисодий ислохотларни чуқурлаштиришнинг энг мухим устувор йўналишларига бағишланган маърузаси ҳамда Вазирлар Маҳкамаси мажлисининг қарори асосида тайёрланди.

Фаолият учун яратилган қулай шарт-шароитлар натижасида мамлакатимиздаги кичик бизнес корхоналари ривожланиб, уларнинг сони ўсиб бормоқда (17-жадвал).

17-жадвал

Ўзбекистон Республикасида кичик бизнес корхоналарининг ривожланиши кўрсаткичлари

Кўрсаткичлар	1999 йил	2000 йил	2001 йил	2002 йил	2003 йил	2004 йил	2005 йил
Рўйхатга олинган кичик бизнес корхоналари сони, минг бирлик	118,0	142,9	170,8	208,7	255,9	277,4	308,7
Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик соҳасида банд бўлганлар сони, минг киши	4162,5	4462,7	4842,5	4911,8	5436,7	6038,3	6679,0
Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик соҳасида банд бўлганларнинг умумий бандлар сонидagi улуши, фоиз		50,0	53,0	55,0	56,1	57,2	65,5
Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг республика ЯИМдаги солиштирма салмоғи, фоизда - жами	29,1	31,0	33,8	34,6	35,5	35,6	38,2
шу жумладан:							
кичик корхона ва микрофирмалар, фоиз	12,6	13,1	14,8	15,7	16,4	18,6	21,5
якка тадбиркорлар, фоиз	16,5	17,9	19,0	18,9	19,1	17,0	16,7
Кичик тадбиркорликда янгидан яратилган иш ўринлари сони, минг бирлик				369,3	375,4	392,6	434,2
Ҳар 1000 кишига тўғри келувчи фаолият кўрсатаётган КТ субъектлари сони, бирлик			7,1	8,6		9,2	10,3

Манба: Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси маълумотлари.

Жадвалдан кўринадики, йиллар давомида кичик бизнес корхоналарининг сони аҳамиятли даражада ошиб бормоқда. Рўйхатга олинган кичик бизнес корхоналари сони 2006 йилнинг бошига келиб 1999 йилдагига нисбатан 2,6 баравар ўсган. Агар бу кўрсаткични республикамиз мустақиллигининг дастлабки палласи, яъни 1992 йилга нисбатан таққосланса, у ҳолда мазкур ўсиш деярли 19 бараварни ташкил этади.

2007 йилнинг бошида фаолият кўрсатаётган кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик корхоналарининг сони қарийб 350 мингтага етди ёки 2000 йилдагига нисбатан 2,3 марта кўпайди. Бугунги кунда кичик бизнеснинг ялпи ички маҳсулотдаги улуши 42,1 фоизни ташкил этмоқда.

Айни пайтда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик соҳасида банд

Ислохотлар ислохот учун эмас, инсон учун бўлмоғи лозим.

И.Каримов
(маърузадан)

бўлганлар сони ҳам жадал суръатларда кўпайиб бормоқда. 2006 йил бошида ушбу секторда банд бўлганлар сони 1999 йилга нисбатан 1,6 барабар ўсган бўлса, 1992 йилга нисбатан 27,9 барабар ошган. Натижада кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик соҳасида банд бўлганларнинг умумий бандлар сонидagi улуши ҳам йилдан йилга ўсиб бормоқда. Жумладан, бу улуш 2000 йилда 50 фоизни ташкил этган бўлса, 2006 йилнинг бошига келиб 65,5 фоизга етган.

Юқорида таъкидланганидек, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожлантириш орқали ҳал этилиши лозим бўлган муҳим масала – бу ялпи ички маҳсулот ҳажмини оширишдир. Бу борада Президентимиз томонидан қилинган маърузада 2007 йилда унинг ялпи ички маҳсулотдаги улушини 45 фоизга, 2010 йилда эса 50-52 фоизга етказиш вазифаси белгилаб берилди. Кейинги йиллар давомида қўлга киритилаётган натижалар ҳам мазкур вазифанинг яқин даврлар ичида реал воқеликка айланиши мумкинлигини кўрсатмоқда (3-диаграмма).

3-диаграмма

Ўзбекистонда кичик бизнеснинг ЯИМ ҳажмидаги улуши

Манба: Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси маълумотлари.

Диаграммдан кўринадики, мамлакатимиздаги кичик бизнеснинг ЯИМ ҳажмидаги улуши йиллар давомида барқарор суръатларда ўсиб бормоқда. Агар олдинги йилларда бундай ўсишнинг асоси сифатида кичик тадбиркорликни рағбатлантириш бўйича амалга оширилган кенг камровли чора-тадбирлар, хусусан, эркин фаолият учун кафолатларнинг таъминланганлиги, уларни давлат томонидан рўйхатга олиш тартибининг ихчамлаштирилиши, кредит маблағларидан фойдаланиш доирасининг кенгайиши, қулай макроиктисодий муҳитнинг шаклланганлиги, миллий валюта курсининг барқарорлиги каби омиллар майдонга тушган бўлса, 2005 йилдаги ўсиш асосан биржа савдоларида товар-моддий ресурсларни харид қилиш ва таъминот шароитларининг яхшиланиши, ялпи тўлов ўрнига ягона солиқ тўловининг киритилиши

натижасида тежалган молиявий ресурсларнинг ишлаб чиқаришга йўналтирилиши ҳисобига эришилди.

Ўз ўрнида кичик бизнес томонидан яратилаётган ЯИМ таркибида кичик корхона ва микрофирмалар улушининг сезиларли даражада ортиб бораётганлиги диққатга сазовордир. Агар 2000 йилда кичик бизнес субъектлари томонидан яратилган ЯИМнинг атиги 42,3 фоизи кичик корхона ва микрофирмалар томонидан яратилган бўлса, 2005 йилга келиб мазкур кўрсаткич 56,3 фоизни ташкил этган. Бу эса кичик бизнес субъектларининг фақатгина сон жиҳатидан кўпайиб бормаи, балки таркибий тузилиши жиҳатидан такомиллашиб бораётганлигидан дарак беради.

Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик томонидан ҳал этиладиган муҳим масалалардан яна бири – аҳоли бандлиги даражасини ошириш ҳисобланади. Дарҳақиқат, тадбиркор ўз маблағларини ишлаб чиқариш соҳасига киритар экан, айти пайтда ўз даромадларини ошириш билан бирга жамият бошқа аъзоларининг ҳам иш ҳамда даромад билан таъминланишига моддий негиз яратади. Мамлакатимизда бу борадаги фаолият ҳам кенгайиб бормоқда: агар 2002 йилда кичик тадбиркорлик томонидан 369,3 мингта янги иш ўринлари яратилган бўлса, 2005 йилда 434,2 мингта, 2006 йилда 290 мингта янги иш ўринлари яратилган. Умуман олганда, бугунги кунда республикаимизда янги яратилаётган иш ўринларининг ўрта ҳисобда 85 фоизи айнан кичик бизнес ҳиссасига тўғри келмоқда.

Мамлакатимизнинг ижтимоий-иқтисодий ривожланишни таъминлашда жамият аъзоларининг турли кўринишдаги иқтисодий манфаатларини амалга оширишнинг реал механизмларини шакллантиришга алоҳида эътибор қаратилмоқда. Маълумки, собиқ режали иқтисодиёт шароитида мулккий муносабатларга ўта расмиятчилик билан ёндашув, давлат мулки монополиясининг ҳукмронлиги мулкчилик муносабатларининг иқтисодий манфаатларни рўёбга чиқаришнинг муҳим воситаси сифатидаги таъсирини деярли йўққа чиқарган эди. Шунга кўра, мамлакатимизда амалга оширилган иқтисодий ислохотларнинг марказий йўналиши кўп укладли иқтисодиётни яратиш, ўрта мулкдорлар синфни шакллантириш муаммоларига қаратилди. Хусусий мулк шаклининг қонуний эътироф этилиши, тадбиркорлик фаолияти ҳуқуқий кафолатларининг таъминланиши жамият аъзоларининг узоқ йиллар давомида тақиқланиб келган эркин ва мустақил хўжалик фаолияти юритишга интилиш кўринишидаги иқтисодий манфаатларининг амалга оширилиши учун кенг йўл очиб берди.

Айниқса, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик соҳасининг ривожлантирилиши мамлакатда кичик ва ўрта мулкдорлар синфининг шаклланишига, иқтисодиёт нодавлат секторининг кенгайишига асос яратди. Бугунги кунда рўйхатта олинган кичик тадбиркорлик корхоналарининг умумий сонидан нодавлат мулки корхоналарининг улуши 98,6 фоизга етди (4-диаграмма).

Маълумотлардан кўринадик, мамлакатимиздаги кичик тадбиркорлик корхоналарининг умумий сонидан фермер ва деҳқон хўжаликлари энг катта салмоқни (56,2%) ташкил этмоқда.

Ўзбекистонда кичик тадбиркорлик
корхоналарининг нодавлат мулки шакллари жиҳатидан таркиби
(2005 йил)

Кичик тадбиркорлик субъектларининг нодавлат мулки
шакллари бўйича таркиби

Манба: Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси маълумотлари.

Агар 2001 йилда фаолият кўрсатаётган фермер хўжалиқларининг сони 55445 бирликдан иборат бўлса, 2005 йилга келиб 125668 бирликка етган ёки деярли 2,3 барабар ошган. Фермер хўжалиқлари сонининг 2000-2005 йиллардаги ўртача йиллик ўсиши 25,3 фоизни ташкил этган. Бундай жадал ўсиш асосан кейинги йилларда зарар кўриб ишловчи ва истикболсиз ширкат хўжалиқларини қайта тузиш асосида фермер хўжалиқларига айлантириш орқали изоҳланади.

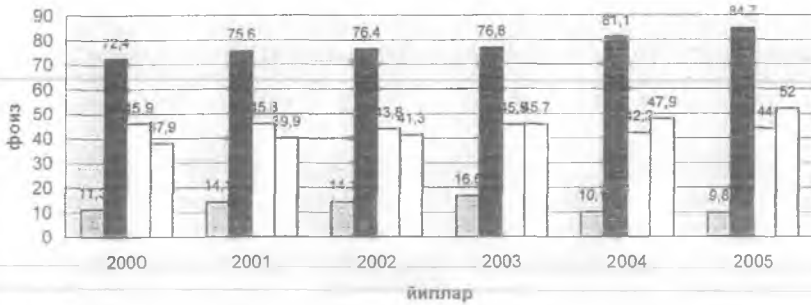
Аграр соҳада кичик тадбиркорликнинг кенг ривожлантирилиши йиллар давомида вужудга келган муаммоларни баратараф этишга имкон яратди. Ўтган қисқа давр ичида фермер ва деҳқон хўжалиқлари кишлоқ хўжалиғи ялпи маҳсулотининг деярли 85 фоизини ишлаб чиқариш имконига эга бўлди (5-диаграмма).

Шунингдек, иқтисодий тармоқлари бўйича маҳсулот ишлаб чиқаришда кичик тадбиркорликнинг улуши пулли хизмат кўрсатиш ва чакана товар айирбошлаш соҳаларида ҳам сезиларли даражада ошиб бормоқда.

Республикамизда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик соҳасининг ривожланишига алоҳида эътибор қаратилиши натижасида унинг иқтисодий кўрсаткичлари жаҳон мамлакатлари даражасига яқинлашиб бормоқда.

5-диаграмма

Иқтисодиёт тармоқлари бўйича маҳсулот ишлаб чиқаришда кичик тадбиркорликнинг улуши

□ Саноат ■ Қишлоқ хўжалиги □ Чакана товар айирбошлаш □ Пулли хизмат кўрсатиш

Манба: Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси маълумотлари.

Хатто мазкур соҳанинг умумий бандликдаги улуши жиҳатидан АҚШ, Канада, Франция, Буюк Британия сингари ривожланган мамлакатлардан юқориқ даражага эга бўлди (18-жадвал).

18-жадвал

Жаҳоннинг бир қатор мамлакатлари иқтисодиётида кичик ва ўрта корхоналарнинг улуши кўрсаткичлари, фонзда

Курсаткичлар	АҚШ	Канада	Япония	Германия	Франция	Италия	Буюк Британия	Хиндистон	Ўзбекистон*
Кичик ва ўрта корхоналарнинг улуши, %:									
- ЯИМда	52	43	51,6	57	49,8	55	52	6,9	38,2
- умумий бандликда	50,1	47	69,5	69,3	56,6	71	55	4,5	65,5
- корхоналарнинг умумий сонida	97,6	99,8	99,2	99,3	97,6	99,2	99,1	97,6	88,9

* Маълумот 2005 йил якуни бўйича олинган.

Манба: Кичик корхоналар вакилларининг Бешинчи Бутунроссия конференцияси материаллари, 2004 йил март.// www.gateway.uz.

Бироқ таъкидлаш жоизки, мамлакатимизда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик соҳасида улкан ютуқлар қўлга киритилаётганига қарамай, унинг ривожланиш имкониятларидан ҳали тўлиқ фойдаланилмаган жиҳатлар ҳам мавжуд. Жумладан, бугунги кунда Ўзбекистонда аҳолининг ҳар 1000 кишига 10,3 бирлик кичик бизнес корхонаси тўғри келиб, бу кўрсаткич бўйича Россия ва Қозоғистон (бу мамлакатларда ҳар 1000 кишига 7 бирлик кичик бизнес

корхонаси тўғри келади), Украинадан (деярли 2 барабар) юқори ўрин эгаллаймиз. Бироқ Европа Иттифоқи давлатларида аҳолининг ҳар 1000 кишисига 37-46 бирлик кичик ва ўрта корхона тўғри келишини ҳисобга олсак, республикамизда корхоналар сонининг жадал суръатлар билан ўсишига қарамай, ҳали уларнинг етарли даражасига эришилмаганини кўриш мумкин.

Шунингдек, бугунги кунда мамлакатимизда рўйхатга олинган кичик бизнес корхоналарнинг 1/7 қисмининг фаолият кўрсатмаётганлиги, ҳар йили ўртача 6-7% корхоналар фаолиятининг тугатилиб бораётганлиги бу борада ҳал этилиши лозим бўлган қатор муаммолар мавжудлигини кўрсатади. Шу ўринда таъкидлаш жоизки, кичик бизнес соҳасининг ривожланиши доимий равишда муаммоли тарзда кечиши табиий. Чунки, биринчидан, иқтисодиётнинг асосий муаммоси – ресурсларнинг чекланганлиги иқтисодиётнинг мазкур соҳасини ҳам йирик бизнесдан «ўз улушини тортиб олиш»га мажбур этади. Бунга эса, қачон кичик бизнес ўз ишлаб чиқаришининг нисбатан самарали эканлигини исботлаган тақдирдагина эриша олади. Иккинчидан, кичик бизнеснинг ривожланишидаги зиддиятли, муаммоли ҳолатлар унинг иқтисодий табиатидан ҳам келиб чиқади. Маълумки, иқтисодий салоҳият нуктаи назаридан кичик бизнеснинг имкониятлари нисбатан чекланган. У йирик корхоналар сингари ўзининг кучли моддий-техника базасига, барқарор ресурслар манбаига, йиллар давомида шаклланган сотиш бозорларига эга эмас. Бундан ташқари, бозор конъюнктурасининг озгина ўзгариши ҳам кичик бизнес корхоналарига жиддий таъсир кўрсатиши мумкин.

Бугун кичик бизнес соҳасида юксак профессионализм ва интеллектуал салоҳиятга асосланган меҳнатни тобора кенг қўллаш, фан ва гехниканинг илғор ютуқларини фаол жорий этиш энг зарур ва долзарб масала бўлиб турибди.

**И.Каримов
(маърузадан)**

Кичик бизнеснинг бундай жиҳатлари ўзига нисбатан алоҳида ғамхўрлик, ҳимоя ва парваришни тақозо этади. Шунга кўра, давлат кичик бизнесни доимий равишда қўллаб-қувватлаши керак бўлади. Учинчидан, бу муаммолар ўтиш даври иқтисодиёти шароитида янада кескинроқ, жиддийроқ кўринишда юз беради. Ривожланган мамлакатларда кичик бизнеснинг ҳаётий фаолияти барқарорлигини таъминловчи самарали дастак ва механизмлар аллақачон изга тушириб олинган бўлса, эндигина бозор муносабатларига ўтаётган мамлакатлар, жумладан Ўзбекистонда бу борада ҳали жиддий ишларни амалга ошириш лозим бўлади.³⁶

Президентимиз томонидан кичик бизнес таркибини, унинг техник ва технологик тузилмасини яхшилаш масалалари илгари сурилиб, хомашёни бирламчи қайта ишлайдиган оддий ишлаб чиқаришдан юксак технологик ишлаб чиқаришга ўтиш зарурати таъкидланди.

2007 йилда алоҳида эътибор қаратилиши лозим бўлган олтинчи устувор вазифа – банк-молия тизимида олиб борилаётган ислохотларни

³⁶ Бекмуродов А., Гафуров У. Ўзбекистонда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик: ривожланиш йўналишлари, натижа ва муаммолар / Иқтисодий ислохотлар амалда: эришилган ютуқлар ва муаммолар. – Ўзбекистон Республикаси мустақиллигининг 15 йиллигига бағишланган илмий мақолалар тўплами. – Т.: ТДИУ, 2006, 11-18-б.

янада чуқурлаштириш ва қўламини кенгайтириш ҳисобланади. Шунга кўра, мазкур йилда мамлакатимиздаги банкларнинг иқтисодий салоҳиятини янада ошириш, уларнинг асосий кўрсаткичларини яхшилаш, инвестиция жараёнларидаги иштирокини фаоллаштиришга қаратилган вазифаларни амалга ошириш кўзда тутилади (8-чизма).

8-чизма

Иқтисодий ислохотларни чуқурлаштиришнинг энг муҳим устувор йўналишлари доирасидаги асосий вазифалар, уларни амалга оширишга масъул идоралар ва қўтилаётган натижалар³⁷

Мамлакатимизда банк соҳасининг ривожланиши кейинги йилларда яққол кўзга ташланмоқда. Бу ривожланишни қуйидаги кўрсаткичларнинг мунтазам равишда ўсиб бориши орқали баҳолаш мумкин: тижорат банклари активларининг ҳажми; фаолият кўрсатаётган мини-банклар сони; кичик тадбиркорлик субъектларига ажратилган кредитлар миқдори; тижорат банкларида аҳоли омонатлари қолдиғи; тижорат банкларининг ялпи капитал миқдори (21-25-иловалар).

Маърузада сўнгги йилларда банк тизимида рўй берган қуйидаги ижобий ўзгаришлар қайд этилди:

³⁷ Ўзбекистон Республикаси Президенти И.Каримовнинг 2006 йилда мамлакатни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш яқунлари ва 2007 йилда иқтисодий ислохотларни чуқурлаштиришнинг энг муҳим устувор йўналишларига бағишланган маърузаси ҳамда Вазирлар Маҳкамаси мажлисининг қарори асосида тайёрланди.

- жами банк капитали 1 трлн. сўмдан ошиб, 2000 йилга нисбатан 7,4 марта ўсди;

- банк муассасаларининг тармоғи 2 баробардан зиёд кўпайди;

- Микрокредитбанк ташкил этилиб, у кичик бизнес субъектларига 25 млрд. сўмдан ортиқ микрокредитлар ажратди;

- минибанклар сони 1800 дан ортиб кетди;

- факторинг ва лизинг сингари банк хизматининг янги турлари ўзлаштирилди;

- аккредитив бўйича хизматлар, пластик карточкалар ёрдамида нақд пулсиз ҳисоб-китобларни амалга ошириш, истеъмол кредитлари ажратиш, омонатларнинг янги турларини жорий этиш ва бошқа хизматлар йўлга қўйилди.

Шу билан бирга, Президентимиз томонидан мазкур соҳада ўз ечимини топмаган қуйидаги масала ва муаммоларга эътибор қаратилди:

- капиталлашув даражасининг пастлиги;

- банк хизматлари бозорида рақобат мавжуд эмаслиги;

- аксарият тижорат банклари асосан қиска муддатли товар кредитлари ажратиш билан чекланиб қолаётганлиги;

- иқтисодийимизга жалб этилаётган инвестицияларнинг умумий ҳажмида тижорат банкларининг ўз капитал улуши пастлиги (атиғи 5 фоиз) ва ҳоказо.

Банк тизимини ислоҳ қилиш борасидаги муҳим вазифалар сифатида банкларнинг ўз устав капиталини кўпайтириш, миллий ва хорижий инвесторларнинг бўш пул маблағларини жалб қилиш учун акциялар чиқариш ва уларни фонд бозорларида жойлаштириш, нақд пул маблағларининг банкдан ташқари айланишини янада қискартириш каби чора-тадбирларни кучайтириш зарурлиги таъкидланди.

2007 йилда мамлакатни ижтимоий-иқтисодий ривожлантиришда асосий эътибор қаратиладиган еттинчи устувор йўналиш – бу коммунал хўжалик соҳасидаги ислохотларни янада чуқурлаштиришдан иборат. Чунки уй-жой, коммунал хизмат кўрсатиш аҳоли турмуш даражасини белгиловчи асосий омиллардан ҳисобланади. Бундан ташқари, кейинги йилларда барчамиз учун муҳим ҳаётий аҳамият касб этувчи мазкур соҳада ечимини қутаётган жиддий муаммолар нисбатан барқарор сақланиб қолмоқда. Шунга кўра, маърузада белгиланган асосий вазифалардан келиб чиқиб гайёрланган Вазирлар Маҳкамасининг қарорида ҳам ушбу масалалар бўйича алоҳида чора-тадбирлар белгиланди (9-чизма).

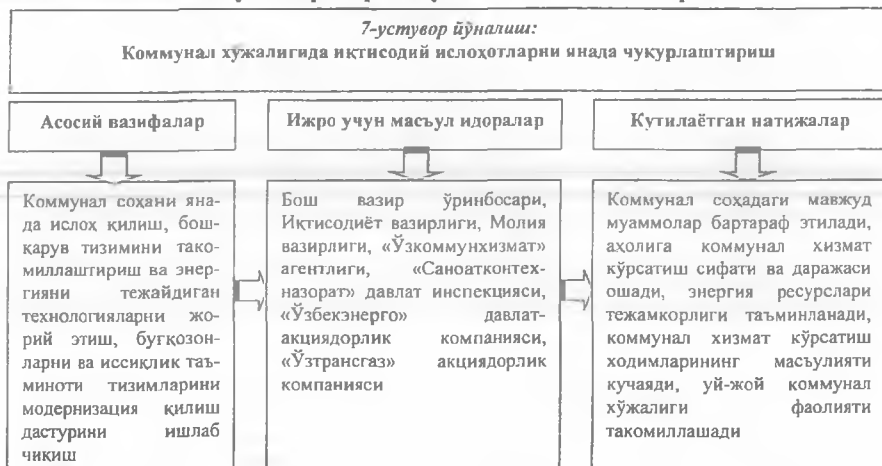
Маълумки, Республикамызда уй-жой коммунал хўжалиги асосан Уй-жой кодекси ҳамда «Хусусий уй-жой мулкдорлари ширкатлари тўғрисида»ги қонун ёрдамида тартибга солинади. Шунга кўра, хусусий уй-жой мулкдорлари ширкатлари фаолиятининг тўғри йўлга қўйилиши мазкур соҳадаги муаммоларнинг энг кам даражага келтирилиши ва тўлиқ ҳал этилишида муҳим ўрин тутади (19-жадвал).

Жадвалдан кўринадики, сўнги бир йил ичида рўйхатга олинган хусусий уй-жой мулкдорлари ширкатларининг сони 1653 тага кўпайган ёки 168,8%га ўсган. Бунинг натижасида битта ширкатга тўғри келувчи қурилиш ва

хонадонлар сони сезиларли даражада қисқарган. Бу ижобий ҳолат бўлиб, эндиликда ҳар бир ширкатнинг ўз аъзолари билан яқка тартибда шугулланиш имкониятлари янада ортади.

9-чизма

Иқтисодий ислохотларни чуқурлаштиришнинг энг муҳим устувор йўналишлари доирасидаги асосий вазифалар, уларни амалга оширишга масъул идоралар ва қўтилайтган натижалар³⁸

19-жадвал

Хусусий уй-жой мулкдорлари ширкатлари (ХУЖМШ) асосий фаолияти кўрсаткичлари

	2006 йил 1 январь ҳолатига	2007 йил 1 январь ҳолатига	Ўсиш суръати, %
Рўйхатга олинган ХУЖМШ сони	2401	4054	168,8
Битта ХУЖМШга тўғри келувчи:			
- қурилишлар ўртача сони	11	6	54,5
- хонадонлар ўртача сони	404	239	59,2

Манба: Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси маълумотлари.

Маърузада Президентимиз томонидан коммунал хўжалик соҳасидаги ислохотларни янада чуқурлаштиришда амалга оширилиши лозим бўлган қуйидаги асосий вазифалар белгилаб берилди:

- мазкур соҳа фаолиятини ташкил этиш ва юритишда мавжуд меъёрий-ҳуқуқий ҳужжатларга тўлиқ амал қилинишини таъминлаш;

³⁸ Ўзбекистон Республикаси Президенти И.Каримовнинг 2006 йилда мамлакатни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш якуналари ва 2007 йилда иқтисодий ислохотларни чуқурлаштиришнинг энг муҳим устувор йўналишларига бағишланган маърузаси ҳамда Вазирлар Маҳкамаси мажлисининг қарори асосида тайёрланди.

- ширкатлар билан уларга коммунал ва таъмирлаш-қурилиш хизматлари кўрсатадиган корхоналар ўртасида шартномавий-ҳуқуқий муносабатларни тубдан қайта кўриб чиқиш ва янада мустаҳкамлаш;

- ширкатларнинг турар жойларни эксплуатация қилиш ва сақлаш муаммоларини ҳал этиш билан аниқ ва бевосита шуғулланиш имкониятига эга бўлиши учун битта ширкат томонидан хизмат кўрсатиладиган уйлар сонини энг мақбул ҳолга келтириш;

- иссиқлик билан таъминлаш ва уни бошқаришнинг бутун тизимини кескин ўзгартириш;

- муқобил ёқилғи манбаларидан фойдаланган ҳолда, локал иссиқлик ва иссиқ сув таъминоти тизимларига босқичма-босқич ўтиши таъминлаш;

- эскирган, ёқилғини кўп сарф қиладиган қозонхоналарни табиий газни тежаб сарфлайдиган ускуналарга алмаштириш;

- иссиқлик ва сув таъминоти корхоналари ходимларининг масъулиятини ошириш, уларнинг меҳнатини рағбатлантириш бўйича пухта ва аниқ ўйланган механизми жорий этиш;

- коммунал соҳадаги ислохотларни изчил давом эттириш, энергияни тежайдиган технологияларни жорий қилиш ва бошқариш тизимини такомиллаштириш, қозонхоналар, иссиқлик ва сув таъминоти ҳамда оқова тизимларини модернизациялаш бўйича дастур ишлаб чиқиш.

Президентимиз И.Каримов ўз маърузасининг сўнггида «Ана шу юксак марраларга эришиш учун мамлакатимизда демократик ҳуқуқий давлат, эркин иқтисодиёт талабларини тўлиқ жорий этиш, фуқаролик жамияти асосларини қуриш, бир сўз билан айтганда, ҳақиқатан ҳам ҳеч кимдан кам бўлмайдиган ҳаёт барпо этиш учун ўзимизнинг кучкувват ва ҳаракатларимизни аямаслигимиз керак. Энг муҳими, юртимизда ўзаро ҳурмат ва ҳамжихатлик, аҳиллик ва меҳр-оқибат муҳитини янада мустаҳкамлаш олдимизда турган барча вазифаларни амалга оширишда энг катта пойдевор бўлишини унутмаслигимиз зарур»³⁹, деб таъкидлади.

Мавзуни мустаҳкамлаш учун саволлар:

1. Мамлакатдаги реал иш ҳақи даражасига қандай омиллар таъсир кўрсатади? Реал иш ҳақи даражасини ошириш учун қандай чора-тадбирларни амалга ошириш зарур?

2. Иш ҳақининг оширилиши ишлаб чиқариш ҳажмларининг ўзгаришига қандай таъсир кўрсатиши мумкин?

3. Кичик бизнеснинг ривожланиши иқтисодиётдаги қайси масалаларни ҳал қилиниши билан ўзаро боғлиқ?

³⁹ Янгиланиш ва барқарор тараққиёт йўлидан янада изчил ҳаракат қилиш, халқимиз учун фаровон турмуш шароити яратиш – асосий вазифамиздир. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислам Каримовнинг 2006 йилда мамлакатимизни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш якунлари ва 2007 йилда иқтисодий ислохотларни чуқурлаштиришнинг энг муҳим устувор йўналишларига бағишланган Вазирлар Маҳкамаси мажлисидаги маърузаси // Халқ сўзи, 2007 йил 13 февраль

4. Кейинги йилларда мамлакатимизда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ривожлантириш борасида қандай чора-тадбирлар амалга оширилмоқда?

5. Мамлакатимизда банк-молия тизимида олиб борилаётган ислохотларни янада чуқурлаштириш бўйича қандай чора-тадбирлар амалга оширилиши зарур?

6. Иқтисодиётда нақд пул маблағларининг банкдан ташқари айланишини қисқартиришнинг қандай йўллари биласиз?

7. Нима учун бозор муносабатларига ўтиш шароитида уй-жой коммунал хўжалиги соҳасида жиддий муаммолар нисбатан кўпроқ учрамоқда?

8. Мамлакатимиз коммунал хўжалик соҳасидаги ислохотларни янада чуқурлаштиришда амалга оширилиши лозим бўлган асосий вазифалар нималардан иборат?

ФЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР:

1. Янгиланиш ва барқарор таракқиёт йўлидан янада изчил ҳаракат қилиш, халқимиз учун фаровон турмуш шароити яратиш – асосий вазирамиздир. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримовнинг 2006 йилда мамлакатни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш яқунлари ва 2007 йилда иқтисодий ислохотларни чуқурлаштиришнинг энг муҳим устувор йўналишларига бағишланган Вазирлар Маҳкамаси мажлисидаги маърузаси // Халқ сўзи, 2007 йил 13 февраль.

2. Эл-юрт ташвиши билан яшаш, одамларнинг орзу-интилишларига қанот бериш – ҳар бир раҳбарнинг бурчи. – Президент Ислом Каримовнинг Халқ депутатлари Фарғона вилояти кенгашининг навбатдан ташқари сессиясидаги нутқи // «Халқ сўзи» газетаси, 2006 йил 20 октябрь, 2-б.

3. Каримов И. “Эришилган ютуқларни мустақкамлаб, янги марралар сари изчил ҳаракат қилишимиз лозим”. Халқ сўзи, 2006 йил 11 февраль.

4. Бизнинг бош мақсадимиз – жамиятни демократлаштириш ва янгилаш, мамлакатни модернизация ва ислох этишдир. Ўзбекистон Республикаси Президенти Ислом Каримовнинг Олий Мажлис Қонунчилик палатаси ва Сенатининг қўшма мажлисидаги маърузаси // Халқ сўзи, 2005 йил 19 январь.

5. Каримов И.А. 2003 йилда мамлакатни ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш яқунлари ва 2004 йилда иқтисодий ислохотларни чуқурлаштиришнинг асосий йўналишларининг бағишланган Вазирлар Маҳкамаси мажлисидаги маърузаси, «Ишонч», 2004 йил 10 февраль, 22-сон.

6. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси мажлисининг қарори. 2006 йилда ижтимоий-иқтисодий ривожлантириш яқунлари ҳамда 2007 йилда иқтисодий ислохотларни чуқурлаштиришнинг энг муҳим устувор йўналишлари тўғрисида // Халқ сўзи, 2007 йил 15 февраль.

7. Ўзбекистон Республикаси Президентининг «Ижтимоий ҳимоя йили» Давлат дастури тўғрисидаги қарори. // Халқ сўзи, 2007 йил 24 январь.

8. Ўзбекистон Республикаси Президентининг ПФ-3706-сонли Фармони. Йирик саноат корхоналари билан касаначиликни ривожлантириш асосидаги ишлаб чиқариш ва хизматлар ўртасида кооперацияни кенгайтиришни рағбатлантириш чора-тадбирлари тўғрисида. 2006 йил 5 январь.

9. Ўзбекистон Республикаси Президентининг Қарори. Шахсий ёрдамчи, деҳқон ва фермер хўжалиқларида чорва молларини кўпайтиришни рағбатлантириш чора-тадбирлари тўғрисида. 2006 йил 23 март.

10. Ўзбекистон Республикаси Президентининг Қарори. 2006-2010 йилларда Ўзбекистон Республикасида сервис ва хизмат кўрсатиш соҳаларини ривожланишини жадаллаштириш чора-тадбирлари тўғрисида. 2006 йил 17 апрель.

11. Ўзбекистон Республикаси Президентининг Қарори. Ўзбекистон Республикаси Давлат мулки қўмитаси фаолиятини такомиллаштиришга доир чора-тадбирлар тўғрисида. 2006 йил 26 апрель.

12. Абдураҳмонов Қ.Х., Холмўминов Ш.Р., Ҳайитов А.Б. Аҳолини ижтимоий ҳимоя қилиш асослари / Ўқув қўлланма.– Т.: ТДИУ, 2007, 36 б.

13. Абдурахмонов Қ.Х., Холмўминов Ш.Р., Ҳайитов А.Б. Аҳоли даромадлари ва уларни давлат томонидан тартибга солиш / Ўқув қўлланма.– Т.: ТДИУ, 2007, 40 б.

14. Бекмуродов А.Ш. ва бошқалар. Ўзбекистон иқтисодийни либераллаштириш йилларида. 1-5-қисмлар. Т.: ТДИУ, 2005. – 310 б.

15. Бекмуродов А.Ш., Сафаров Б.Ж. Қишлоқ жойларида савдо ва хизмат кўрсатиш соҳаларини ривожлантириш йўналишлари / Ўқув қўлланма.– Т.: ТДИУ, 2007, 23 б.

16. Бекмуродов А., Ғафуров У. Ўзбекистонда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик: ривожланиш йўналишлари, натижа ва муаммолар / Иқтисодий ислохотлар амалда: эришилган ютуқлар ва муаммолар. – Ўзбекистон Республикаси мустақиллигининг 15 йиллигига бағишланган илмий мақолалар тўплами. – Т.: ТДИУ, 2006, 11-21-б.

17. Беркинов Б.Б., Ташматов Р.Х. Ўзбекистонда фермер хўжалиқларига хизмат кўрсатувчи инфратузилмаларни ривожлантириш йўналишлари / Ўқув қўлланма.– Т.: ТДИУ, 2007, 44 б.

18. Беркинов Б.Б., Пўлатов Н.Т. Акциядорлик жамияти / Ўқув қўлланма.– Т.: ТДИУ, 2007, 41 б.

19. Маҳмудов Н.М. Мамлакат экспорт салоҳиятини оширишда инвестициялардан самарали фойдаланиш. – «Иқтисодий ресурслардан самарали фойдаланиш мамлакат экспорт салоҳияти ва рақобатбардошлигини оширишнинг муҳим омилдир» мавзuidaги Республика илмий-амалий анжумани маърузалари тезислари. – Т.: ТДИУ, 2006, 26-б.

20. Рашидов О.Ю., Тожиев Р.Р. Ўзбекистон Республикасида микрокредитлаш тизими ва уни ривожлантириш йўллари / Ўқув қўлланма.– Т.: ТДИУ, 2007, 35 б.

21. Салимов Б.Т., Абдуғаниев А., Юсупов М.С. Қишлоқ хўжалигида иқтисодий ислохотларни чуқурлаштиришнинг асосий йўналишлари / Ўқув қўлланма.– Т.: ТДИУ, 2007, 36-б.

22. Тухлиев Б., Азизов О. Солиқ юкини камайтириш – иқтисодийни юксалтириш омили / Ўқув қўлланма. – Т.: ТДИУ, 2007, 34 б.

23. Ходиев Б.Ю. Миллий иқтисодий рақобатбардошлигини оширишда экспорт салоҳиятидан самарали фойдаланиш йўналишлари / «Иқтисодий ресурслардан самарали фойдаланиш мамлакат экспорт салоҳияти ва рақобатбардошлигини оширишнинг муҳим омилдир» мавзuidaги Республика илмий-амалий анжумани маърузалари тезислари. – Т.: ТДИУ, 2006, 9-11-б.

24. Ходиев Б.Ю., Бегалов Б.А., Мусалиев А.А., Дадабоев Р.А. Пути эффективного использования информационно-коммуникационных технологий в государственном управлении / Научно-популярное издание. – Т.: ТГЭУ, 2007, 52 с.

25. Қосимова М.С., Юсупов М.А., Джалалова И.А., Имомов Х.М. Ўзбекистонда кичик бизнес ва хусусий тадбиркорлик: ривожлантириш, муаммолар ва ечимлар / Ўқув қўлланма.– Т.: ТДИУ, 2007, 29 б.

ИЛОВАЛАР

1-илова

**Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2007 йил 12 февраль куни
Вазирлар Маъкамасида 2006 йил якунларига бағишланган йиғилишдаги
маърузасидан келиб чиқадиган вазифаларни олий таълим тизимида
амалга оширишнинг комплекс дастурида белгиланган тадбирлар**

№	Олий таълим тизими вазифалари	Олинадиган натижалар
<p>1. Барқарор ва мувозанатлаштирилган ўсиш суръатларини, иқтисодий таркибий ўзгартириш ва модернизация қилишни, унинг энг муҳим тармоқларини техник ва технологик жиҳатдан янгилашни, солиқ сисъатини янада эркинлаштиришни таъминлаш.</p>		
1.	<p>1.1 Талабалар ўқиши, талабалар турар жойларида яшаш учун зарур шарт-шароитларни янада яхшилаш, ёшларнинг касбий маданиятини ошириш, ижтимоий муҳофазага муҳтож ёшларни қўллаб-қувватлаш, шунингдек таълим-тарбия, ёшлар кайфиятига таъсир этадиган ижтимоий муносабатларни яхшилаш.</p>	<p>ОТМларида ижтимоий-психологик муҳитни яхшилашни таъминлаш.</p>
	<p>1.2. Барча ОТМлари, АЛ ва КХКларни талаба ва ўқувчиларига Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2007 йил 12 февраль куни Вазирлар Маъкамасида 2006 йил якунларига бағишланган йиғилишдаги маърузаси бўйича 12 соатлик (8 соат маъруза, 4 соат амалий машгулот) махсус ўқув курсларини ташкил этиш.</p>	<p>Профессор-Докторлар, Мамлакат фауна ва ҳайвоноти бўлими</p> <p>фуқароларни устувор вазифалар мазмунини англаши ва уларни амалга оширишда ўз ўрнини белгилаб олишларини таъминлаш.</p>
2.	<p>Иқтисодий таркибнинг барқарор ва мувозанатлашган ўсиш суръатларини таъминлаш билан боғлиқ бўлган таълим йўналишлари ва мутахассисликлари таркиби ва мазмунини иқтисодий таркибнинг модернизация қилиш вазифалари асосида шакллантириш, уларнинг янги ўқув-услубий мажмуаларини яратиш:</p> <ul style="list-style-type: none"> - хизмат кўрсатиш ва сервис; - нефть-газ-кимё ва геология-кидирув ишлари; - энергетика, рангли металлургия; - автомобил йўллари; - енгил саноат ва чорвачилик махсулотларини қайта ишлаш, чорвачилик; - солиқ, аудиторлик ва сугурта; - ёғ-мой тармоғи. 	<p>Такомиллашган Давлат таълим стандартлари, ўқув режалари ва фанларнинг ўқув дастурлари.</p>
3.	<p>3.1. 2007-2008 ўқув йилида Россия нефть-газ давлат университетининг Тошкент шаҳридаги филиали фаолиятини ташкил этишга оид ўқув-услубий мажмуалар ва педагоглар билан таъминлаш.</p> <p>3.2. Нефть ва газ геологияси, нефть ва газ қудуқларини бургилаш, нефть ва газ конларини ишлаб чиқиш ва ишга тушириш, нодир металл ва уран коналларини излаш ва ишлаб чиқариш, автомобиль йўллари қурилиши каби таълим</p>	<p>ДТС, ўқув режалари ва ўқув-услубий мажмуалар.</p> <p>Такомиллаштирилган фан дастурлари</p> <p>Такомиллашган ўқув режалари</p>

<p>йўналишлари мазмунини устувор вазибалардан келиб чиққан ҳолда кўриб чиқиш.</p>	<p>ва фан дастурлари. Ишлаб чиқариш ва таълим интеграциясининг меъёрий-хукукий ҳужжатлари.</p>
<p>3.3. Кадрлар истеъмомчилари (иш берувчилар) таркибини қайта кўриб чиқиш, улар томонидан битирувчиларнинг касбий маҳорати ва малака кўникмаларига кўйилладиган талаблари ва сифатни таъминлаш бўйича билдирилган таклифлари асосида кадрларни ишлаб чиқариш шароитига тез мослашувини таъминлашга йўналтирилган чораларни кўриш.</p>	<p>Қабул бўйича таклифлар, такомиллашган ўқув режалари ва фанлар дастурлари.</p>
<p>3.4. Муҳандислик коммуникациялари (иссиқлик, газ таъминоти, вентиляция, сув таъминоти ва канализация, газ ва нефть қувурлари оморларини қуриш) ва мутахассисликлари бўйича кадрлар тайёрловчи ОТМлари таркибини ва таълим мазмунини кадрлар буюртмачилари билан қайта кўриб чиқиш ва таклифлар тайёрлаш.</p>	<p>Ўқув режалари, амалиёт дастури, интеграллашган дарс жадвали.</p>
<p>3.5. Енгил саноат технологияси, тўқмачилик ва пахта саноат технологиялари йўналишларида таълим олаётган талабаларни назарий ва амалий билим ва кўникмаларини чуқур эгаллаши учун ишлаб чиқариш корхоналарида ўқишини тажриба тариқасида ташкил этиш.</p>	<p>Замонавий дарслик ва ўқув кўлланмалар.</p>
<p>3.6. “Солиқлар ва солиққа тортиш” бакалавр таълим йўналиши ихтисослик фанларида иқтисодиётнинг таркибий ўзгаришлари, барқарор ўсиш факторлари акс эттирилган дарслик ва ўқув кўлланмаларини яратиш.</p>	<p>Хизмат кўрсатиш ва сервис бўйича маълумотлар базаси.</p>
<p>3.7. Республика ҳудудлари кесимида хизмат кўрсатиш ва сервис соҳасини ривожланишининг асосий йўналишлари маълумотлари базасини яратиш.</p>	<p>Сервис соҳасида кадрлар тайёрлашда Республика ҳудудларини бир текис камраб олишни таъминлаш.</p>
<p>3.8. Вилоятлар университетлари билан ҳамкорликда сервис ва хизмат кўрсатини таълим йўналишлари бўйича ҳудудий эҳтиёжларга мувофиқ ёшлар ўртасида касбга йўналтириш тadbирларни ўтказиш.</p>	<p>Тавсиялар, малака амалиёти ўташга шартнома ва дастурлар. Амалий малака ва кўникмаларни сифатли шакллантириш.</p>
<p>3.9. Солиқ қонунчилиги такомиллаштиришга бағишланган таклиф ва тавсиялар ишлаб чиқиш.</p>	<p>Электрон ўқув адабиётлари, маълумотлар базаси, каталоглар.</p>
<p>3.10. Ўзбекистон Республикаси Олий суди, Олий ҳўжалик суди ва уларнинг назорати остидаги судлар, Ўзбекистон Республикаси Бош прокуратураси ва унга бўйсунувчи прокуратура идоралари, ҳокимият органлари билан ҳамкорлик қилиш, талабалар амалиётини мазкур идораларда ўташини ташкил этиш.</p>	<p>Фаолиятни самарали ташкил этиш ва бошқаришни такомиллаштириш бўйича тавсиялар.</p>
<p>3.11. Ахборот-ресурс марказларининг фаолиятини такомиллаштириш, уларнинг ресурс базаларини бойитиш, талабалар, ўқувчилар ва аҳолига кўрсатаётган хизматлари турлари ва ҳажмини ошириш. Талабалар гураб жойларида</p>	

	<p>АРМ филиалларини ташкил этиш.</p> <p>3.12. Таълим сифатини кўтариш ва профессор-ўқитувчилар салоҳиятини оширишга бағишланган ижтимоий сўровлар ва педагогик-психологик тадқиқотлар ўтказиш, уларнинг асосида олий таълим бошқарувини такомиллаштириш.</p>	
4.	<p>4.1. Устувор соҳалар муаммолари банкни шакллантириш ҳамда магистр, аспирант, докторант ва тадқиқотчилар илмий ишлари мавзуларини ушбу муаммолардан келиб чиққан ҳолда мувофиқлаштириш.</p> <p>Устувор йўналишларда қаттиқ танқид остига олинган масалаларни ҳал қилиш юзасидан илмий оммабоп мақолалар тайёрлаш ва оммавий ахборот воситаларида эълон қилиш.</p> <p>4.2. Фан ва техника ютуқларини ҳамда ихтироларни, янги технологияларни ишлаб чиқаришга татбиқ қилиш бўйича тақлифлар ишлаб чиқиш.</p>	<p>ОТМларида олиб борилаётган илмий изланишларни мақсадли равишда тегишли соҳалардаги мавжуд муаммолар ечимларига йўналтириш.</p> <p>Фан ва техника ютуқларини амалиётга жорий этиш бўйича Низом лойиҳаси.</p>
<p>2. Бизнес, ҳусусий бизнес учун мумкин қадар қулай шароитлар яратиш ва давлатнинг иқтисодиётдаги иштирокини изчил пасайтириб бориш</p>		
5.	<p>Кишиларнинг ҳалол меҳнати, пешона тери билан топадиган даромади ва бойлигига ёндашишда уларга ҳасад билан эмас, ҳавас билан қараш деган ғояни ёшлар онгига сингдиришга қаратилган махсус дастур ишлаб чиқиш ва амалга ошириш.</p>	<p>Ёшларда ҳалол меҳнат ва ундан топиладиган даромадга ҳурмат ҳиссини шакллантириш.</p>
6.	<p>6.1. Таълим, фан, ишлаб чиқариш интеграцияси, кадрларни тайёрлашда ишлаб чиқаришнинг роли ва аҳамиятини ошириш бўйича Вазирлар Маҳкамасининг қарор лойиҳасини тайёрлаш.</p> <p>6.2. Тадбиркорлик фаолиятига бағишланган савол-жавоб шаклидаги оммабоп брошюралар тайёрлаш ва нашр этиш.</p>	<p>Қарор лойиҳаси.</p> <p>Оммабоп брошюралар.</p>
7.	<p>7.1. Давлат илмий-техника дастурларини шакллантириш ва амалга оширишда устувор соҳалар муаммолари ечимларига йўналтирилган амалий ва инновацион лойиҳаларини кенгайтириш.</p> <p>7.2. Иқтисодиётда давлат иштирокини камайтириш бўйича хўжалик субъектлари билан шартномалар асосида бажариладиган илмий, ташкилий (бизнес-режалар тузиш, аудиторлик текширувлари ўтказиш) ва таълим (ўқув курслари, малака ошириш, қайта тайёрлаш) хизматларининг кўламини ва турларини кўпайтириш борасида ТДИУ ва ТМИда бошқа ОТМлари учун семинар-тренинглар ташкил этиш.</p> <p>7.3. Аграр соҳадаги муаммоларни ечимларини излашга йўналтирилган илмий-амалий тадқиқотлар ўтказиш, унинг натижасида</p>	<p>Бизнесни илмий асосда олиб боришга замин яратиш.</p> <p>ОТМларининг таълим хизматлари турларини кенгайтириш.</p> <p>Илмий ишланмалар, технологиялар ва тавсиялар. Қишлоқ хўжалигидаги ислохотларни чуқурлаштиришга имкон яратиш.</p>

	яратилган илгор агротехнологияларни ишлаб чиқаришга жорий этиш.	
8.	Олий таълим муассасаларида бюджетдан ташқари маблағларни ишлаб топишни кенгайтириш бўйича тadbирлар ишлаб чиқиш, амалга ошириш ва молиявий маблағлар таркибидан бюджетдан ташқари маблағ ҳажмини кўпайтириш.	ОТМларида бюджетдан ташқари маблағ ҳажмини 20% га кўпайтириш.
<p align="center">3. Хорижий инвестицияларни, биринчи навбатда, тўғридан-тўғри хорижий инвестицияларни жалб этиш ишларини барча чоралар билан кучайтириш</p>		
9.	Республикада иқтисодийтемизга инвестициялар киритиш учун мавжуд бўлган имкониятлар, қулай шарт-шароитлар, кафолатлар асосида зарур инвестиция муҳити яратилганлиги ҳақида профессор-ўқитувчи ва талабалар билан мутахассислар суҳбагини ташкил этиш.	Иқтисодийтегда олиб борилаётган ишлар келажак авлод учун муносиб ҳаёт тарзини яратишга қаратилганлигини бугунги ёшларимиз онгига сингдириш.
10.	<p>10.1. Хорижий инвестициялар кенг жалб қилинган буюртмачи ташкилот ва корхоналар билан комплекс ҳамкорлик дастурларини тузиш. Улар ёрдамида олий таълим муассасаларини ўқув лаборатория базасини модернизация қилиш, амалиёт базаларини ташкил этиш ҳамда ишлаб чиқаришдаги янги техника ва технологияларни ўзлаштириш шароитларини яратиш.</p> <p>10.2. Хорижий мамлакатлар билан тузилаётган инвестиция лойиҳалари асосида Ўзбекистонга олиб келинаётган янги техника ва маҳсулотлар намуналари ҳақидаги маълумотларни таълим дастурларига киритиш.</p> <p>10.3. Халқаро ва хорижий илмий лойиҳа ва грантлар танловида олий таълим муассасалари иштирокини кенгайтириш. Таълим сифатини таъминлашда кадрлар истеъмолчилари, халқаро ва хорижий илмий лойиҳа ҳамда грантлар имкониятидан самарали фойдаланиш.</p> <p>10.4. Аграр, енгил саноат, нефть-газ, тоғ-кон, энергетика, коммунал хўжалик ва сервис соҳаларида кадрлар тайёрловчи олий таълим муассасаларида хорижий ҳамкорлар ва инвесторларнинг фаолиятлари тақдимотлари (презентацияси) ни ташкил этиш.</p>	<p>Ўқув-лаборатория базаларини модернизация қилиш дастури.</p> <p>Тегишли фан дастурлари.</p> <p>ОТМ илмий салоҳиятидан самарали фойдаланиш, таълим сифатини таъминлашда хорижий тажрибалардан фойдаланиш.</p> <p>Педагог ва талабаларни замонавий технологияларни ўз вақтида ўрганишларини таъминлаш.</p>
11.	<p>11.1. Хорижий инвестицияларни, транснационал корпорацияларни Республика иқтисодийтеини ривожлантиришга жалб қилиш муаммоларига бағишланган илмий-амалий анжуман ўтказиш.</p> <p>11.2. Олий таълим муассасалари олимлари томонидан ташки инвесторлар жалб қилиш мақсадида Ўзбекистондаги сармоя етказиш учун мавжуд бўлган қулай имкониятлар, шарт-шароит ва кафолатлар ҳақида маълумотларни хорижий</p>	<p>Транснационал компаниялар билан ҳамкорликни ривожлантиришга оид муаммолар, уларнинг ечимлари бўйича тавсиялар.</p> <p>Чет эл билан ҳамкорлик алоқаларини кучайтириш.</p> <p>Ишлаб чиқариш билан интеграцияни мустаҳкамлашни</p>

	<p>ОАВда ёритиш.</p> <p>11.3. Профессор-ўқитувчиларнинг EU, Tempus, DAAD, FAO, UNESCO ва бошқа халқаро ташкилотлар лойиҳаларида иштирокини кенгайтириш ва аграр соҳадаги илмий тадқиқотлар учун чет эл инвестицияларини жалб этиш.</p> <p>11.4. Республикада пахтани қайта ишлаш, тўқимачилик, бўяш ва пардозлаш ҳамда тиқув мини корхоналарини намунавий лойиҳаларини, технологик ва иқтисодий моделларини ишлаб чиқиш.</p> <p>11.5. Ижтимоий ҳимоя билан боғлиқ бўлган қонунчиликни такомиллаштиришга қаратилган таклиф ва тавсиялар ишлаб чиқиш. Юридик клиника фаолиятини устувор йўналишларда белгиланган вазибаларга мувофиқ такомиллаштириш.</p>	<p>таъминлаш.</p> <p>Ижтимоий ҳимоянинг ҳуқуқий-меъёрий асосларини такомиллаштириш</p>
4. Меҳнатга ҳақ тўлашни ва аҳоли турмуши сифатини изчил оширишни таъминлаш		
12.	<p>12.1. Олий таълим муассасаларида меҳнатга ҳақ тўлашнинг рағбатлантирувчи омилларини кучайтириш, аҳоли турмуши фаровонлигини ошириш бўйича илмий ва ижтимоий тадқиқотлар ўтказиш.</p> <p>12.2. Таълим сифатини бошқариш мезонларини ишлаб чиқиш. Талабалар билими ва профессор-ўқитувчилар салоҳиятини баҳолашнинг объектив кўрсаткичларини жорий этиш, олий таълим муассасалари ва уларнинг бошқарув кадрлари фаолиятини баҳолаш тизимини такомиллаштириш.</p>	<p>Профессор-ўқитувчилар фаолиятини баҳоловчи ва меҳнатни рағбатлантирувчи рейтинг тизими.</p>
13.	<p>Иқтидорли талабалар аспирант, докторант ва тадқиқотчиларнинг илмий ишлар танловларини ўтказиш орқали моддий рағбатлантиришни ташкил этиш.</p>	<p>Иқтидорли ёшларни қўллаб-қувватлаш.</p>
14.	<p>Профессор-ўқитувчилар ва ишчи-ходимлар меҳнатига ҳақ тўлаш манбаларини кенгайтириш мақсадида (ўқув-илмий ва ишлаб чиқариш марказларини ташкил этиш, ишлаб чиқаришга маслаҳатчи, хўжалик шартномалари, грантлар, қўшимча таълим бериш хизмати ва бошқ. асосида) хўжалик шартномаларини кўпайтириш, таълим тизимига ҳомийларни жалб қилиш.</p>	<p>Профессор-ўқитувчиларнинг қўшимча даромад манбаини кенгайтириш.</p>
5. Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг жадал ривожланишини ҳар томонлама қўллаб-қувватлаш, ушбу асосда аҳолини иш билан банд этиш ва фаровонлигини ошириш муаммоларини ҳал этиш		
15.	<p>Юксак профессионализм ва интеллектуал салоҳиятга асосланган меҳнат касб маънавиятини ўлчаш мезони эканлиги тўғрисидаги тасавурларни ёшлар оғида шакллантириш мақсадида суҳбатлар ташкил этиш</p>	<p>Ёшлар оғида замонавий кадриятларни шакллантиришни таъминлаш.</p>

16.	<p>16.1. Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликнинг талаблари даражасида касбий маҳорат ва малака кўникмаларига эга бўлган ракобатбардош кадрлар тайёрлашга йўналтирилган таълим мазмунини шакллантириш, такомиллаштирилган ДТС ларини яратиш ва улар асосида ўқув режалари ва фан дастурларини қайта ишлаб чиқиш</p>	<p>Такомиллашган ДТС, ўқув режалари ва фанларнинг ўқув дастурлари.</p>
	<p>16.2. Олий таълим тизимида қўшимча таълим хизматларини кўрсатиш меъёрий асосларини яратиш. Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни қўллаб-қувватлаш борасида махсус оммабоп ўқув курслари ва семинарлар уюштириш.</p>	<p>Кўшимча таълим хизматлари кўрсатишни ҳуқуқий-меъёрий асосларини яратиш.</p>
	<p>16.3. Янги ДТС ларини яратишда халқаро ҳуқуқ нормаларининг устуворлигини акс эттириш. “Хўжалик ҳуқуқи”, “Фуқаролик ҳуқуқи”, “Молия ҳуқуқи” ўқув дастурларида фермерлик, кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни ҳимоя қилиш асосларини кучайтириш.</p>	<p>Такомиллаштирилган ўқув дастурлари.</p>
	<p>16.4. Мева-сабзавотларни қуритишда самарадор ва мобил технологияларни яратиш. Минерал сув ресурсларини қайта ишлаш, чучуклаштирилган сув ва йод-бром концентратларини олиш қурилмаси лойиҳасини яратиш.</p>	<p>Қурилма лойиҳалари.</p>
17.	<p>17.1. Вилоят университетлари базасида кичик бизнес вакиллари ва хусусий тадбиркорлар учун ўқув курсларини ташкил этиш.</p>	<p>Кичик бизнес вакиллари ва хусусий тадбиркорларнинг билим ва кўникмаларини мустаҳкамлаш.</p>
	<p>17.2. Олий таълим муассасаларида битирув малакавий ишлар, магистрлик, номзодлик ва докторлик диссертациялари мавзуларини 2007 йилнинг устивор йўналишлари асосида қайта кўриб чиқиш ва шакллантириш.</p>	<p>Битирув ишлари ва диссертациялар самарадорлигини олириштириш таъминлаш.</p>
18	<p>18.1 Таълим хизмати кўрсатиш ва сервис соҳасини Дастур асосида йўналишлар бўйича фермерларни қўшимча касбга ўргатиш бўйича қисқа муддатли:</p> <ul style="list-style-type: none"> -бухгалтерия ва аудит; -қишлоқ хўжалиги маркетинги; -иригаторлар тайёрлаш; -ҳосилотчилар тайёрлаш; -ўсимликларни ҳимояловчилар тайёрлаш; -механизаторлар тайёрлаш ва бошқа соҳалар бўйича курслар ташкил қилиш, семинар тренинглар уюштириш. 	<p>Таълим хизмати кўрсатиш ва сервис соҳасини ривожлантириш орқали янги иш ўринларини яратиш.</p>
	<p>18.2. Олий таълим муассасалари таркибида кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни қўллаб қувватлашга йўналтирилган консалтинг хизматларини кўрсатиш ва кичик корхоналарни (архитектура ва дизайн, инженерлик ва лойиҳалаш, бизнесни ташкил этиш ва</p>	<p>ОТМларда бюджетдан ташқари маблағлар ҳажмини кўпайтиришни таъминлаш.</p>

	режалаштириш, бизнесга ҳуқуқий маслаҳат ва ҳ.к.) ташкил этиш.	
	6. Банк-молия тизимида ислохотларни янада чуқурлаштириш ва қўламларини кенгайтириш	
19.	Вазирлар Маҳкамасининг “Таълим муассасаларида тўлов-контракт асосида ўқиш учун таълим кредитлари бериш тўғрисида” ги қарори асосида талабаларнинг банк хизматидан фойдаланиш ҳолатини таҳлил қилиб бориш. Бу борада берилган имкониятлардан фойдаланиш юзасидан тушунтириш ишларини амалга ошириш. Бу соҳага тегишли бакалаврият йўналишлари ва магистратура мутахассисликлари бўйича кадрларни мақсадли тайёрлаш режаси ҳақида таклиф ва тавсиялар тайёрлаш.	Ёшларда таълим кредитдан фойдаланишни кенгайтиришни таъминлаш
20.	Маркетинг изланишлари натижалари ва банк-молия соҳаларининг ривожлантириш истиқболларини ҳисобга олган ҳолда янги таълим йўналишлари ва мутахассисликларини очиш, шунингдек таълим хизматлари бозори талабларига жавоб бермайдиганларини тугатиш ҳақида таклифлар тайёрлаш. Бу соҳага тегишли бакалаврият йўналишлари ва магистратура мутахассисликлари бўйича кадрларни мақсадли тайёрлаш режаси ҳақида таклиф ва тавсиялар тайёрлаш.	Қабул квоталарига таклифлар.
21.	ОТМлардаги мавжуд илмий салоҳиятни банк-молия тизимида ислохотларни чуқурлаштиришга йўналтирилган фундаментал, амалий ва инновацион лойиҳалар доирасида илмий изланишлар олиб боришга сафарбар қилиш.	Илмий ишланмалар ва тавсиялар, инновацион лойиҳалар.
22.	Профессор-ўқитувчи, ходимлар ва талабаларга қулайлик яратиш мақсадида Олий таълим муассасаларида минибанклар фаолиятини ривожлантириш. Компьютер ва идора техникаси ҳамда ўқув-лаборатория жиҳозларини харид қилишда лизинг хизматларидан фойдаланишни кенгайтириш.	ОТМларда минибанклардан фойдаланишни кенгайтириш орқали профессор-ўқитувчи, ходимлар ва талабаларга қулайликлар яратишни таъминлаш.
	7. Коммунал хўжалигида иктисодий ислохотларни янада чуқурлаштириш	
23.	Коммунал хўжалик соҳасида таълим муассасалари ва талабалар турар жойларида талабаларнинг истемолчилар сифатида улардан фойдаланиш маданияти, тежамкорлик ва мулкка нисбатан муносабатни шакллантириш бўйича тушунтириш-тарғибот ишларини амалга ошириш.	Коммунал хизматдан фойдаланиш маданиятини шакллантириш. Мулкка маъсулиятни мустаҳкамлаш.
24.	Олий таълим муассасаларида коммунал хўжалик ва хизматлар соҳасида бакалавр ва магистрлар тайёрлаш тизимини такомиллаштириш, тааллуқли ОТМ йўналишлари тарқибини қайта кўриб чиқиш.	Такомиллашган ДТС, ўқув режалари ва фанлар дастурлари, қабул квоталарига таклиф
25.	25.1. Тегишли ОТМларида соҳа вақллари иштирокида коммунал хўжаликни кам энергия	Профессор-ўқитувчилар ва талабаларда замонавий техника ва

	сарфлайдиган техника ва технологиялар билан жиҳозлаш муаммоларига бағишланган семинарлар ташкил қилиш, мазкур семинарларда мавжуд техник ва технологик ишланмаларни тақдимотини ўтказиш. 25.2. Коммунал хўжалиги тизимида кўрсатилган хизматлар таннархини шакллантириш механизмини таҳлил қилиш ва тавсиялар ишлаб чиқиш. 25.3. Иссиқлик таъминоти тизимлари учун комбинациялашган қуёш ёқилги манбаларини схемали-технологик оптималлаш ва амалда қўллашга тавсия этиш.	технологиялар бўйича амалий малака ва кўникмаларни шакллантириш. Технологик қурилмалар лойиҳалари ва тавсиялар.
26.	Коммунал хизмат турларидан фойдаланишда тежамкорликка эришиш мақсадида улардан ҳисоблагичлар орқали фойдаланишни тўлиқ жорий қилиш. Магистрал иссиқлик манбаидан ва альтернатив қозонхоналардан фойдаланиш самарадорлигини қиёсий таҳлил этиш ва тавсиялар тайёрлаш.	Бюджет ва бюджетдан ташқари маблағлардан оқилона фойдаланишга эришиш.
27.	Ушбу кўрсатилган вазифаларни жойларда амалга ошириш бўйича ишчи режалар тузиш.	ОТМларнинг дастурлари ва режалари

**МДХ мамлакатларида ЯИМ ҳажмининг ўсиши
(1991 йилга нисбатан фоизда)**

МДХ мамлакатлари	Йиллар					
	2000	2001	2002	2003	2004	2005
Ўзбекистон Республикаси	98,6	102,7	106,8	111,3	119,8	128,2
Озарбайжон Республикаси	59,3	65,2	72,1	80,2	88,3	111,6
Беларусь Республикаси	89,7	93,0	97,7	104,3	115,8	126,4
Грузия Республикаси	47,6	49,8	52,5	58,4	63,3	68,2
Қозоғистон Республикаси	78,0	88,5	97,2	106,3	115,9	126,6
Қирғизистон Республикаси	72,2	76,1	76,1	81,2	86,9	86,4
Молдова Республикаси	42,0	45,0	48,0	51,2	55,0	59,6
Россия Федерацияси	70,8	74,4	77,9	83,6	89,5	95,3
Тожикистон Республикаси	41,0	44,7	49,0	54,0	59,7	63,7
Украина Республикаси	47,4	51,7	54,4	59,5	66,7	68,3
МДХ бўйича ўртача	65,8	73,0	77,0	82,0	88,6	102,9

Манба: «Ўзбекистон иқтисодиёти» ахборот ва таҳлилий шарҳ. ИИТМ, Т.: «Ўзбекистон», 2006, 16-б.

**Асосий капиталга инвестицияларнинг
иқтисодиёт тармоқлари бўйича таркиби (фоизда)**

Курсаткичлар	Йиллар						
	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Жами	100	100	100	100	100	100	100
Ишлаб чиқариш соҳалари	57,5	63,1	57,1	63,0	64,1	65,3	68,3
Саноат	29,7	38,9	32,4	28,0	28,6	29,9	27,0
Қишлоқ хўжалиги	5,7	5,5	5,8	4,3	3,4	3,2	4,6
Қурилиш	0,5	0,6	0,4	0,5	0,4	0,8	1,3
Транспорт ва алоқа	16,7	14,0	10,0	20,3	23,1	20,2	20,7
Савдо ва умумий оқатланиш	4,3	1,5	2,6	3,3	1,3	1,3	2,1
Бошқа соҳалар	0,6	2,6	5,9	6,6	7,3	9,9	12,6
Ноишлаб чиқариш соҳалари	42,5	36,9	42,9	37,0	35,9	34,7	31,7

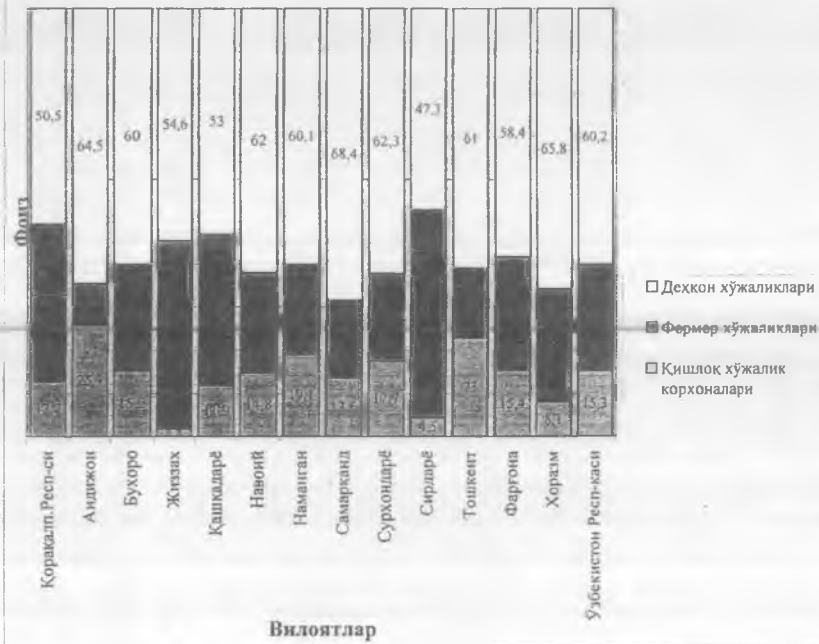
Манба: Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси маълумотлари.

**Фермер хўжаликлари сони ва уларга
ажратилган ер майдони ҳажмининг ўсиш динамикаси**

Йиллар	Хўжаликлар сони	Ер майдони, минг га	Хўжаликда банд бўлган ишчилар сони, минг киши	Бир хўжаликка тўғри келадиغان		Бир ишчига тўғри келадиغان ўртача ер майдони, га
				ер майдони, га	ишчилар сонини, киши	
1993	7630	70,6	29,0	9,4	4	2,43
1994	14236	193,1	58,4	13,6	4	3,31
1995	18085	264,6	94,0	14,6	5	2,81
1996	19307	294,7	102,3	15,3	5	2,88
1997	21416	413,3	134,4	19,2	6	3,07
1998	23048	446,5	163,1	19,4	7	2,74
1999	31090	665,7	176,5	21,4	6	3,77
2000	43759	889,6	294,9	20,3	7	3,02
2001	55445	1054,7	386,2	19,0	7	2,73
2002	72406	1367,7	505,9	18,9	7	2,70
2003	87552	2148,1	603,0	24,0	7	3,56
2004	103921	2935,3	765,3	27,5	7	3,83
2005	125668	3775,3	954,2	30,0	8	3,95
2006	185492	4881,9	1396,8	26,3	8	3,49

Манба: Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси маълумотлари.

Қишлоқ хўжалик маҳсулотлари ишлаб
чиқаришнинг хўжалик юритиш шакллари бўйича таркиби
(2006 йил 1 январь ҳолатига, умумий ҳажмга нисбатан фоиз ҳисобида)

Манба: Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси маълумотлари.

**Фермер хўжалиklarининг кишлок
хўжалиги ялли маҳсулоти таркибидаги улуши, фоизда**

Вилоятлар	Йиллар					Ўсиш суръати (2005/2001), баравар
	2001	2002	2003	2004	2005	
Қорақалпоғистон Республикаси	6,1	8,6	19,4	31,3	36,8	6,0
Андижон	5,0	5,2	5,5	6,5	9,6	1,9
Бухоро	7,4	9,6	13,8	20,9	24,8	3,4
Жиззах	16,0	28,2	38,8	45,2	43,6	2,7
Қашқадарё	5,5	10,5	17,8	34,7	35,1	6,4
Навоний	5,7	9,5	13,3	19,7	23,2	4,1
Наманган	4,8	6,2	8,1	13,3	20,8	4,3
Самарқанд	6,2	6,9	10,2	16,2	18,0	2,9
Сурхондарё	8,8	10,7	14,0	17,0	20,0	2,3
Сирдарё	16,0	17,7	30,6	41,1	48,2	3,0
Тошкент	6,3	10	12,0	14,4	16,0	2,5
Фарғона	4,7	9,8	12,5	16,0	26,2	5,6
Хоразм	5,3	6,4	10,1	16,2	26,1	4,9
Республика бўйича жами	6,9	9,9	14,1	20,4	24,5	3,6

Манба: Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси маълумотлари.

Республикамизда фермер хўжаликларига хизмат кўрсатувчи
инфратузилма объектларининг ташкил топиши

Инфратузилма турлари	Йиллар					жами
	2002	2003	2004	2005	2006	
Мини банклар	141	105	196	260	273	975
Муқобил МТГлар	129	168	282	402	553	1534
Минерал ўғитлар сотиш шохобчалари	128	135	208	168	243	882
Нефт маҳсулотлари сотиш шохобчалари	140	138	236	321	282	1117
Сувдан фойдаланувчилар уюшмалари	141	152	223	379	406	1301
Қишлоқ хўжалик маҳсулотлари сотиш шохобчалари	-	-	88	136	270	494
Чорва моллари сотиш ва зооветеринария хизмати кўрсатиш шохобчалари	-	-	91	116	130	337
Ахборот таъминоти ва консалтинг хизмати кўрсатиш шохобчалари	-	-	60	102	108	270
Транспорт хизмати кўрсатиш шохобчалари	-	-	-	-	68	68
Тара, идишлар ва кадоклаш материаллари билан таъминлаш шохобчаси	-	-	-	-	72	72
Агрофирмалар	-	-	-	-	195	195

Маяба: Салимов Б.Т., Абдуганиев А., Юсупов М.С. Қишлоқ хўжалигида иқтисодий ислохотларни чуқурлаштиришнинг асосий йўналишлари / Ўқув қўлланма.– Т.: ТДИУ, 2007, 36-б.

**Республикамизда ижтимоий соҳа
объектларининг ишга туширилши**

Курсаткичлар	Ўлчов бирлиги	2005 йил	2006 йил
Уй-жой қурилиши, жами ундан:	минг м ²	6033,2	6483,0
Якка тартибдаги уй-жой қурилиши	минг м ²	5984,1	6394,5
Қишлоқ жойларида	минг м ²	5346,6	5715,8
Касалхоналар	ўрин	806	475
Шу жумладан, қишлоқ жойларида	ўрин	316	65
Поликлиникалар	қабул қилиш	13490	13450
Шу жумладан, қишлоқ жойларида	қабул қилиш	12945	12785
Умумтаълим мактаблари	ўқув ўрин	126255	172816
Бундан ташқари капитал таъмирлаш	ўқув ўрин	246628	278700
Академик лицейлар	ўқув ўрин	6840	3240
Касб-ҳунар коллежлари	ўқув ўрин	65600	69660
Шу жумладан, қишлоқ жойларида	ўқув ўрин	44180	55050
Газ тармоқлари	км	3167,7	1829,8
Шу жумладан, қишлоқ жойларида	км	3060,4	1693,3
Сув тармоқлари	км	2400,1	2392,3
Шу жумладан, қишлоқ жойларида	км	2275,6	2243,7

Манба: Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси маълумотлари.

**2006 йилда Олий ва ўрта махсус таълим
вазирлиги тизимидаги олий таълим муассасалари томонидан
амалга оширилган асосий фаолият кўрсаткичлари**

Асосий фаолият йўналишлари	Миқдори
1. Маънавий-маърифий ишлар	
Олий ва ўрта махсус, касб-хунар таълими муассасаларида фаолият кўрсатаётган «Қамолот» ёшлар ижтимоий ҳаракати бошланғич ташкилотлари сони	1019
Улардаги аъзолар сони	848426
Олий ва ўрта махсус, касб-хунар таълими муассасалари томонидан «Ҳомийлар ва шифокорлар йили»да рағбатлантирилганлар сони	20000
Бу мақсадларда сарфланган маблағлар ҳажми, млн. сўм	97,0
Мазкур тадбирларга жалб этилганлар сони	28752
Олий ва ўрта махсус, касб-хунар таълими муассасаларида гиёҳвандлик ва унинг зарарли оқибатларини олиш бўйича ўтказилган тадбирлар сони	1479
2. Ташкилий ва ўқув ишлари	
Янги киритилган таълим йўналишлари бўйича яратилган ўқув-услубий адабиётлар сони	1620
Марказлашган маблағлар ҳисобидан нашр этилган ўқув адабиётлари сони	118
Маънавий-маърифий олий таълим муассасалари профессор-ўқитувчилари сони	8619
Ҳарбий қисм тавсияномаси билан ҳужжат топширган абитуриентлар сони	5741
Шундан грант асосида талабалikka қабул қилинганлар сони	2235
Тўлов-шартнома асосида қабул қилинганлар сони	2747
3. Илмий-тадқиқот ишлари ва илмий-педагог кадрлар тайёрлаш	
Олий таълим муассасаларида асосий ставкада ишлайдиган профессор-ўқитувчиларнинг умумий сони	22067
Шу жумладан, фан номзодлари, доцентлар	7006
Фан докторлари, профессорлар	1830
Илмий салоҳият даражаси, фойз	40,0
Ишлаб чиқаришга татбиқ этилган ишланмалар сони	979
Ишлаб чиқаришга татбиқ этишга тақдим қилинган ишланмалар сони	732
Олинган патентлар сони	205
Чоп этилган илмий монографиялар сони	335
Чоп этилган илмий мақола ва тезислар сони	16242
Олий таълим муассасалари томонидан «Давлат ноёб объектлари рўйхати»га киритилган объектлар сони	8
Олиб борилган фундаментал тадқиқот лойиҳалари сони	93
Олиб борилган амалий тадқиқот лойиҳалари сони	245
Олиб борилган илмий тадқиқот лойиҳалари маблағлари ҳажми, млрд.сўм	1,8
Ҳимоя қилинган докторлик диссертациялари сони	108
Ҳимоя қилинган номзодлик диссертациялари сони	516

Манба: Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг 2006 йил ҳисоботи.

**Олий таълим муассасалари томонидан иқтисодийётнинг
устувор соҳалари учун кадрлар тайёрлашга бўлган истикболдаги эҳтиёж**

Соҳалар	2006-2007 ўқув йили қабул режаси	Йиллар бўйича кадрларга бўлган прогноз-эҳтиёж				2010 йилгача бўлган жами прогноз-эҳтиёж
		2007	2008	2009	2010	
Хизмат кўрсатиш ва сервис	1699	1565	1605	1651	1699	6520
Нефть ва газ саноати	650	556	588	621	650	2415
Кимё саноати	425	377	393	409	425	1604
Ёғ-мой ва озик овқат саноати	239	209	219	229	239	896
Енгил саноат	715	641	665	690	715	2711
Ахборот ва алоқа	681	587	618	650	681	2536
Қурилиш	1153	1029	1068	1114	1153	4364
Гўшт-сут, ёғ- мой	30	30	30	30	30	120

Манба: Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг 2006 йил ҳисоботи.

**Олий таълим муассасаларида ахборот коммуникация технологиялари
соҳаси ривожланишининг асосий кўрсаткичлари**

№	Кўрсаткичлар	2005 йил 1 январь ҳолатига	2006 йил 1 январь ҳолатига	2007 йил 1 январь ҳолатига
1.	Олий таълим муассасаларининг умумий сони	61	61	61
1.1.	Шу жумладан, АКТ бўйича кадрлар тайёрлаётган олий таълим муассасалари сони	31	18	18
1.2.	Ўз локал тармоғига эга бўлганлар сони	49	51	58
1.3.	Интернетга уланганлар сони	61	61	61
1.4.	Компьютерда тест синовларини амалиётда қўллайдиганлар сони	49	49	52
2.	Олий таълим муассасаларидаги ўқитувчилар сони	21747	22228	22544
2.1.	Шу жумладан, АКТ бўйича ўқитувчилар сони	1240	1267	1285
2.2.	Интернетдан фаол фойдаланувчилар сони	2800	4516	12562
2.3.	Электрон таълим ва масофадан туриб ўқитиш воситаларидан самарали фойдаланаётган ўқитувчилар сони	1795	2015	2145
2.4.	АКТ асослари бўйича ўқитувчилар сони	4000	3550	3802
3.	АКТ асослари бўйича ўқитилган ходимлар улуши, %	27	27	31,4
4.	Олий таълим муассасаларида тахсил олаётган талабалар сони	269756	274007	290147
4.1.	Шу жумладан, АКТ йўналиши бўйича тахсил олаётган талабалар сони	17921	19984	21336
4.2.	Интернетдан фаол фойдаланувчилар сони	13370	18860	22370
5.	АКТ мутахассисликлари бўйича ўтқув йилидаги олий таълим муассасаси битирувчилари сони	3874	4555	5668
6.	Олий таълим муассасаларида компьютерлар сони	16107	18332	20161
6.1.	Шу жумладан, таълим жараёнида фойдаланилаётганлар	13700	14998	15954
6.2.	Кутубхоналарда фойдаланилаётганлар	518	760	1026
6.3.	Талабалар турар жойларида фойдаланилаётганлар	175	372	394
6.4.	Ахборот тармоғига уланганлар	6370	10200	11682
6.5.	Интернетга уланганлар	7433	8751	11554
7.	Компьютер синфлари (хоналари) сони	542	560	606
8.	Ўз веб-сайтга эга бўлган олий таълим муассасалари	47	61	61
9.	Дарслик ва ўқув қўлланмалари сони	1027	1770	2048
9.1.	Шу жумладан, электрон дарслик ва ўқув қўлланмалари сони	409	457	844
10.	Ўқув предметлари ва билим тармоқлари сони	3398	3398	3398
10.1.	Шу жумладан, АКТ соҳасидаги ўқув предметлари ва билим тармоқлари сони	916	916	924

Манба: Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг 2006

йил ҳисоботи.

**Ахборот коммуникация технологиялари бўйича кадрлар
тайёрлаш, қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш бўйича курсаткичлар**

Курсаткичлар	2005 йил 1 январь ҳолатига	2006 йил 1 январь ҳолатига	2007 йил 1 январь ҳолатига
Кадрлар тайёрлаш, жами	3874	4555	5668
Шу жумладан, информатика ўқитувчилари	1034		1414
АКТ мутахассислари	2840	3215	4254
Кадрларни қайта тайёрлаш, жами	130	142	197
Шу жумладан, педагогик кадрлар	118	125	132
АКТ мутахассисликлари бўйича қайта тайёрлаш	12	17	65
Малака ошириш, жами	4095	4140	4367
Шу жумладан, педагогик кадрлар	3085	3590	3783
Тармоқ мутахассислари малакасини ошириш	1010	550	584

Манба: Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг 2006 йил ҳисоботи.

**Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги
тизимидаги олий таълим муассасаларининг молиявий фаоллиги**

№	Бажарилган ишлар мазмуни	2005 йил		2006 йил		Ўсиш суръати, %
		Ҳажми	Сол.сал. %	Ҳажми	Сол.сал. %	
1.	Жами молиявий маблағлар ҳажми, млрд. сўм:	82,0	100,0	101,75	100,0	124,1
	Шу жумладан:					
	- Бюджет маблағлари	32,4	39,5	41,05	40,3	126,7
	- Талабаларни тулов-контракт шаклида ўқитишдан тушган маблағлар	45,6	55,6	56,3	55,3	123,5
	- Тадбиркорлик асосида ишлаб топилган маблағлар	4,0	4,9	4,4	4,3	110,0
2.	Жами харажатлар, млрд.сўм:	79,3	100,0	95,7	100,0	120,7
	Шу жумладан:					
	- Иш ҳақи (ажратмаси билан)	32,1	40,5	42,0	43,9	130,8
	- Стипендия	29,0	36,6	32,5	34,0	112,1
	- Коммунал туловлар	3,6	4,5	3,8	4,0	105,6
	- Ўқув адабиётлар ва жиҳозлар	5,7	7,2	4,0	4,2	70,2
	- Жорий ва капитал таъмир	6,0	7,6	5,2	5,4	86,7
	- Бошқа харажатлар	2,9	3,7	8,2	8,6	282,8
3.	Таълим хизмати ва сервис соҳасини ривожлантириш бўйича амалга оширилган ишлар: (Дастур режасига асосан)					
	- Таълим хизмати ва сервис соҳаси бўйича даромадлар, млрд. сўм	1,06	x	1,62	x	152,8
	- Яратилган қўшимча иш ўрни	202	x	448	x	221,8
	- Спорт иншоотларини қуриш ва реконструкция қилиш, дон	12	x	4	x	33,3
4.	Бюджетдан ташқари маблағлар ҳисобидан профессор-ўқитувчи ва ходимларнинг ижтимоий ҳимоясига сарфланган жами маблағлар, млн. сўм	1012,6	100,0	2012,7	100,0	198,8
	Шу жумладан:					
	- моддий рағбатлантириш	773,5	76,4	1778,5	88,4	229,9
	- моддий ёрдам	239,1	23,6	234,2	11,6	98,0

Манба: Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлигининг 2006 йил ҳисоботи.

2006 йил Инвестиция дастурига киритилган хорижий лойиҳалар

№	Лойиҳани молиялаштирувчи хорижий инвесторлар	Лойиҳа киймати, млн. АҚШ долл.	Бажарилган қисми, млн. АҚШ долл.	Бажарилиш фоизи
Кредитлар				
1.	Осиё тараққиёт банки	4,5	2,8	62,6
2.	Польша Республикаси	9,0	8,12	90,24
3.	Корея Хукумати	2,5	0,047	1,88
4.	Германия тараққиёт банки	7,9	4,17	52,6
Грантлар				
1.	Европа Иттифоқининг Тасис дастури	1,17	1,17	100,0
2.	Швейцария ривожланиш ва ҳамкорлик агентлиги	0,73	0,73	100,0
3.	Польша Республикасининг "SkyBone" Sp. z o.o. ва "Abplanalp Consulting" Sp. z o.o. фирмалари	0,62	0,62	100,0
4.	Германия техникавий ҳамкорлик ташкилоти (GTZ)	2,12	2,12	100,0
5.	Германия тараққиёт банки	1,27	0,45	35,28

Манба: Ўзбекистон Республикаси Урта махсус, касб-хунар таълими тизимида Кадрлар тайёрлаш миллий дастурининг амалга оширилиши ҳақида маълумотнома.

Ўзбекистон Республикасида солиқ тизимидаги солиқ ва йиғимлар турларининг камайиб бориши тўғрисида маълумот

Йиллар	Солиқ ва йиғимлар турлари сони
1992	24
1994	24
1995	22
1996	21
1998	20
1999	18
2000	17
2001	16
2002	15
2003	14
2004	14
2005	13
2006	12
2007	12

Манба: Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси маълумотлари.

**Иш хақи фондидан ҳисобланадиган ягона ижтимоий
тўлов ставкасининг пасайиб бориши динамикаси**

Йиллар	Ягона ижтимоий тўлов ставкаси
1998	40
1999	40
2000	40
2001	40
2002	40
2003	37,2
2004	33
2005	31
2006	25
2007	24

Манба: Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси маълумотлари.

**Кичик корхона ва микрофирмалар
учун ягона солиқ тўловининг ўзгариши**

Йиллар	Ягона солиқ тўлови ставкаси
1998	10
1999	10
2000	10
2001	10
2002	10
2003	12
2004	12
2005*	12/13
2006	13
2007	10

*Изоҳ: 2005 йил 1 июлга қадар бюджетдан ташқари жамғармаларга тўловлар сақланган ҳолда; 2005 йил 1 июлдан бошлаб бюджетдан ташқари жамғармаларга тўловларни қамраган ҳолда ҳисобланади.

Манба: Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси маълумотлари.

**2006 йилда хизмат кўрсатиш ва сервис соҳасини
ривожлантиришни жадаллаштириш дастурининг бажарилиш ҳолати**

Курсаткичлар	Дастур бўйича топширик, %	Ҳақиқатда, %	Тафовут (+,-), %
Хизматлар ҳажмининг йиллик ўсиш суръати	113,2	115	+1,8
Хизматлар соҳасининг ЯИМдаги улуши	39,0	39,3	+0,3
Савдо хизматлари кўрсатиш ҳажмининг ўсиши	113,5	114,0	+0,5
Транспорт хизматлари кўрсатиш ҳажмининг ўсиши	110,0	112,5	+2,5
Алоқа ва ахборот хизматлари кўрсатиш ҳажмининг ўсиши	120,0	138,0	+18,0
Молия ва банк хизматлари кўрсатиш ҳажмининг ўсиши	111,8	279,5	+167,7
Туризм ва сайёҳлик хизматлари кўрсатиш ҳажмининг ўсиши	115,0	100,0	-15,0
Ш.ж. меҳмонхона хизматлари кўрсатиш ҳажмининг ўсиши	115,0	117,0	+2,0
Коммунал-маиший хизматлар кўрсатиш ҳажмининг ўсиши	112,0	120,3	+8,3
Автомобилларни таъмирлаш ҳажмининг ўсиши	116,0	117,0	+1,0
Бошқа турдаги хизматлар кўрсатиш ҳажмининг ўсиши	111,7	134,0	+22,3

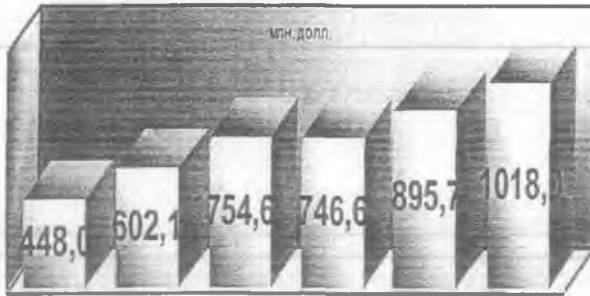
Манба: «Туман ва шаҳар ҳокимларининг давлат мақсадли дастурларини асосли шакллантириш, уларнинг бажарилишини ташкил этиш ва таъминлаш борасидаги асосий вазифалари» бўйича маъруза материаллари.

**Ўзбекистоннинг 2004-2006 йиллар
мобайнида Давлат инвестиция дастури параметрлари**

Манбалар	2004 йил		2005 йил		2006 йил	
	млрд. сўм	%	млрд. сўм	%	млрд. сўм	%
Капитал қўйилмалар, жами	2669,2	100	2873,6	100	3533,1	100
Марказлашмаган инвестициялар шу жумладан:	1669,9	62,5	2011,1	69,9	2467,9	69,8
Корхоналар маблағлари (корхона эҳтиёрига қолдириладиган акциз солиги билан)	915,0	34,2	1070,0	37,2	1340,0	37,9
Тижорат банклари кредитлари ва бошқа қарз маблағлари	120,0	4,0	60,0	2,0	74,0	2,0
Бевосита хорижий инвестициялари ва кредитлари	384,9	14,4	564,1	19,6	664,4	18,8
Аҳоли маблағлари	250,0	9,0	317,1	11,0	387,5	10,9
Марказлашган инвестициялар шу жумладан:	999,2	37,5	862,5	30,1	1065,2	30,2
Бюджет маблағлари	300,0	11,2	345,0	12,0	395,0	11,1
Бюджетдан ташқари жамғармалар мблағлари	35,0	1,0	134,3	4,6	229,5	6,4

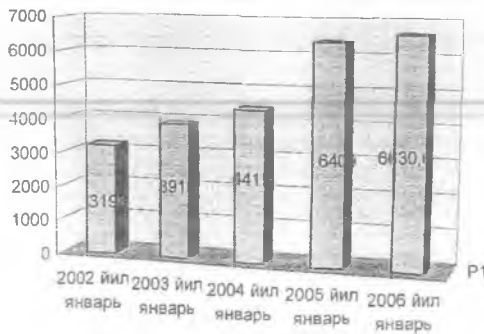
Манба: Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси маълумотлари.

2002-2007 йилларда хорижий сармояларни Давлат инвестицион дастурлари доирасида жалб этиш динамикаси (млн. АҚШ долл.)

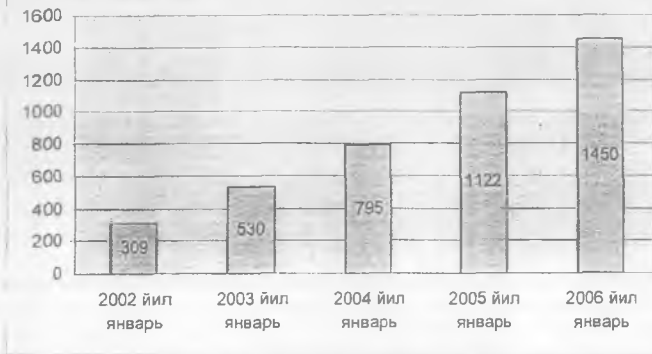
Манба: Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика кўмитаси маълумотлари.

Ўзбекистон Республикаси тижорат банклари активларининг ўзгариши

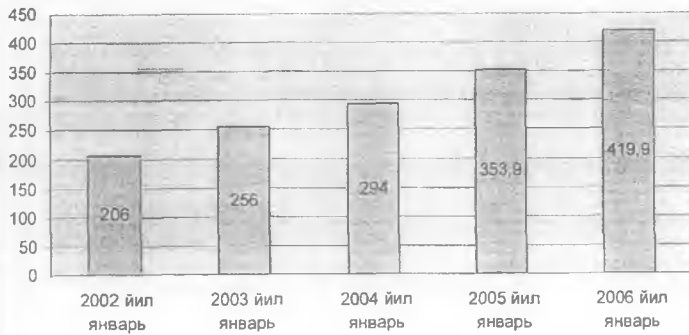
Манба: Ўзбекистон Республикаси Марказий банки маълумотлари.

Ўзбекистон Республикасида фаолият
кўрсатаётган мини-банклар сонининг ўзгариши

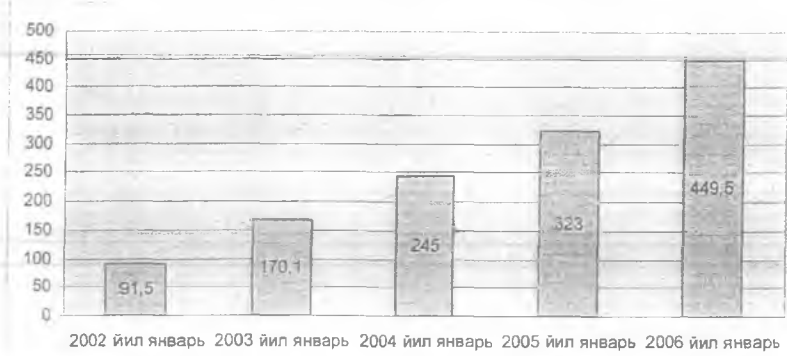
Манба: Ўзбекистон Республикаси Марказий банки маълумотлари.

Ўзбекистон Республикасида кичик
тадбиркорлик субъектларига ажратилган кредитлар миқдори

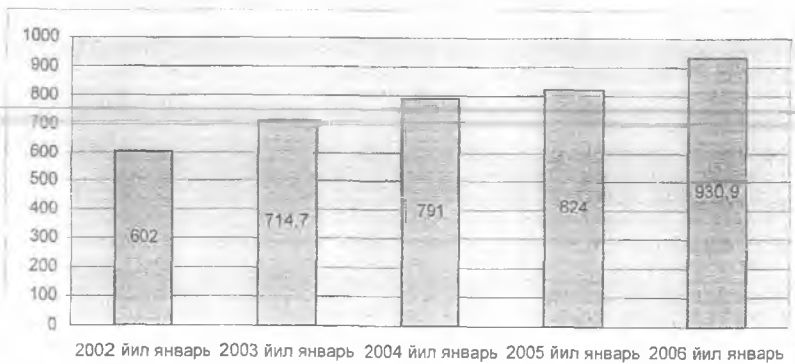
Манба: Ўзбекистон Республикаси Марказий банки маълумотлари.

Ўзбекистон тижрат банкларида
ахоли омоиатлари қолдигининг ўзгариши

Манба: Ўзбекистон Республикаси Марказий банки маълумотлари.

Ўзбекистон Республикаси тижрат
банкларининг ялпи капитали миқдорининг ўзгариши

Манба: Ўзбекистон Республикаси Марказий банки маълумотлари.

Қоғоз бичими	6,5 б.т.
Босишга рухсат этилди	17.03.2007 й
Тиражи	300 нусха
Буюртма №	398

Тошкент Давлат Иқтисодиёт Университети
«ТАЛАБА» янги ахборот технологиялари марказининг
«RISO» нусха кўчириш техникасида чоп этилди

Тошкент, Ўзбекистон
шоҳкўчаси, 49 – уй
e – mail. talaba@tsue.uz

